
HÄMEENLINNAN KAUPUNGIN LIIKUNTAPAIKAT KESTÄVÄN KEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA

Case: Ahveniston virkistysalue

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Kestävä kehityksen koulutusohjelma

Forssa, syksy 2016

Saara Kauranen

Saara Kauranen

FORSSA

Kestävä kehityksen koulutusohjelma
Ympäristösuunnittelija

Tekijä	Saara Kauranen	Vuosi 2016
Työn nimi	Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikat kestävän kehityksen näkökulmasta	

TIIVISTELMÄ

Hämeenlinnan kaupunki on kansallisella ja kansainvälisellä tasolla tunnettu rehevästä ja monimuotoisesta luonnostaan, joka tarjoaa moninaisia ekosysteemipalveluita. Kaupungin visiossa keskeisenä ajatuksena on kulttuurin, liikunnan ja elämyksellisyyden yhdistäminen.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Hämeenlinnan kaupungin lasten, nuorten ja elämänlaaduntilajaysikkö, joka osaltaan vastaa muun muassa liikunta- ja kulttuuripalveluista. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tutkimustietoa Hämeenlinnan kaupungin eri liikuntapaikkojen osalta niiden kestävän kehityksen kannalta.

Pääpaino tutkimuksessa oli ulkoliikunnassa kulttuurihistoriallisesti merkittävillä alueilla, kuten Ahveniston virkistysalueella. Työn tavoitteena oli selvittää niin asukkaiden kuin päättäjienkin mielipiteitä Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikoista ja niiden kestävästä kehityksestä erityisesti sosiaaliselta ja kulttuurilliselta kannalta.

Opinnäytetyössä selvitettiin teoreettisesti kestävän kehityksen eri näkökulmia sekä suomalaisten luontosuhdetta ja elinympäristöä. Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikoista tutkittiin niiden historiaa ja luontoa sekä esiteltiin Ahveniston virkistysalueetta eri näkökulmista. Työn tutkimusosuus suoritettiin sähköisillä kyselyillä asukkaille ja päättäjille.

Hämeenlinnan kaupungin asukkaat arvostavat elinympäristössään rauhallisuutta ja ympäristön tarjoamaa mahdollisuutta omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen. Elinympäristöltä toivotaan luonnon läheisyyttä. Hyvän elinympäristön tekijöinä pidetään myös ihmissuhteita, työllisyyttä ja terveyttä. Kestävän kehityksen osa-alueista asukkaiden vastauksissa korostuvat ekologiset näkökulmat. Päättäjille puolestaan sosiaaliset ja taloudelliset tekijät nousevat tärkeämmiksi. Kyselyn pohjalta liikuntapaikkoja tulisi kehittää ottaen huomioon luonnon ja kulttuurin tuomat rajoitteet.

Avainsanat elinympäristö, ekosysteemipalvelut, liikuntakulttuuri, liikunta-alueet, sosiaalinen kestävyys

Sivut 72 s. + liitteet 32 s.

FORSSA

Degree Programme in Sustainable Development

Author

Saara Kauranen

Year 2016

Subject of Bachelor's thesis

Sustainable Development at Sport Areas in the City of Hämeenlinna

---

ABSTRACT

The City of Hämeenlinna is well-known at national and international levels about its luxuriant and biological diversity, which offers various ecosystem services. In the politician visions of the future, main topics are to connect culture, physical exercise and experiences.

The thesis was commissioned by the unit of children, youth and quality of life, which deals with sport and cultural services in the City of Hämeenlinna. The aim of the thesis was to benefit research material about sustainable development at sport areas in the City of Hämeenlinna.

The main focus of the research was in outdoor sport avenues which are valuable culturally and historically, like the recreation area of Ahvenisto. The objective of thesis was to find out both residents' and policy-makers' options about sport areas in the City of Hämeenlinna. Sustainable development of those areas was also researched, especially social and cultural perspectives.

In the theory applied in the thesis perspectives of sustainable development and Finnish attitudes towards the nature and living environment were figured. Concerning sport areas of Hämeenlinna the history of the city as well as its nature were studied. The recreation area of Ahvenisto was also introduced. The survey of the thesis was conducted by means of electronic enquiries for residents and policy-makers.

Residents in the City of Hämeenlinna appreciate peace and environmental well-being care opportunities in their living environments. As for the environment, being close to the nature is hoped. Factors affecting a good living environment are also relationships, the employment situation and health. The ecological field of sustainable development is emphasized from residents' responses, whereas social and economic factors are more valuable for policy-makers. Based on the survey, it can be said that in the City of Hämeenlinna sport areas should be developed concerning natural and cultural restrictions.

Keywords living environment, ecosystem services, sport settings, sports culture, social sustainability

Pages 72 p. + appendices 32 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KESTÄVÄ KEHITYS	1
2.1	Ekologinen kestävyys.....	2
2.2	Taloudellinen kestävyys	3
2.3	Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys	3
2.4	Kaupunkiseutujen kestävyys	4
3	IHMINEN JA ELINYMPÄRISTÖ	4
3.1	Luontosuhde	5
3.2	Ekosysteemipalvelut.....	6
3.3	Elinympäristö	8
3.4	Rakennettu ympäristö.....	8
3.5	Luonnonympäristö	9
4	KAUPUNKILUONTO	9
4.1	Viher- ja virkistysalueet	10
4.2	Kulttuuriympäristö	11
4.3	Rakennus- ja maisemasuojelun lainsäädäntö	12
5	LIIKUNTA YMPÄRISTÖ	13
5.1	Liikuntapaikkarakentaminen	14
5.2	Liikuntapalvelut kuntien vastuulla	14
5.3	Yhdyskuntarakenteelliset ja yksilölliset tekijät.....	16
5.4	Liikunta kulttuuriympäristössä.....	17
6	SUOMALAINEN LIIKUNTAKULTTUURI.....	18
6.1	Liikunnan historia Suomessa	18
6.2	Liikuntalaki	20
6.3	Liikuntasuositukset.....	21
6.4	Arkiliikunta	22
7	LIIKUNNAN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	23
7.1	Ympäristövaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi	24
7.2	Ympäristökasvatus	25
8	HÄMEENLINNAN KAUPUNKI.....	26
8.1	Hämeenlinnan kaupunkistrategia ja kestävä elämäntapa	27
8.2	Urheilukaupunki.....	29
8.3	Ympäristöjohtamisen taso kaupungin liikuntatoimessa.....	31
8.4	Vanajavesilaakson luonto.....	32
8.5	Hämeenlinnan ulkoilualueet ja -reitit.....	33
9	AHVENISTON VIRKISTYSALUE.....	34
9.1	Olympiapuisto	35

9.2	Ahveniston luonto	36
9.3	Olympiapuiston historia	37
9.4	Ahveniston visio vuoteen 2030	38
10	TUTKIMUSMENETELMÄT	39
10.1	Tutkimuksen tausta	40
10.2	Kyselytutkimuksen tavoitteet	41
10.3	Tutkimusstrategian valinnan perusteet	42
10.4	Kyselyiden rakenne	42
10.5	Luotettavuus ja laatu	43
11	KÄVIJÄKYSelyn TULOSTEN TULKINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43
11.1	Kävijärakenne.....	44
11.2	Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ja ympäristö.....	46
11.3	Asukkaiden liikuntakäyttäytyminen.....	47
11.4	Alueen käyttö	50
11.5	Hämeenlinnan liikuntapaikkojen kehittäminen kävijäkyselyn pohjalta.....	52
11.6	Ahveniston alueen kehittäminen liikuntapaikkana	53
12	PÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOSTEN TULKINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	54
12.1	Vastaajien taustatiedot.....	55
12.2	Liikunta ja hyvinvointi	57
12.3	Elinympäristö ja liikuntapalvelut	58
12.4	Ahveniston virkistysalue	59
13	YHTEENVETO KYSELYIDEN TULOksISTA	60
14	POHDINTA.....	61
	LÄHTEET	63

Liite 1	AHVENISTON KÄVIJÄKYSELY
Liite 2	HÄMEENLINNAN LIIKUNTAPAikkojen KESTÄVÄ KEHITYS
Liite 3	AHVENISTON KÄVIJÄKYSelyn VASTAUKSET
Liite 4	LIIKUNTAPAikkojen KESTÄVÄ KEHITYS-KYSelyn VASTAUKSET

KÄSITTEITÄ

Arkiliikunta

kaikki päivän mittaan tapahtuva liikkuminen ja liikehtiminen, mikä ei ole varsinaista vapaa-ajan liikuntaa, sisältäen hyöty- ja perusliikunnan

Ekologia

oppi kasvien ja eläinten suhtautumisesta ympäristöönsä sekä ihmisten ja yhteisöjen vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa

Ekologinen jalanjälki

maa- ja vesipinta-ala, joka tarvitaan tuottamaan tietyn yhteisön kuluttamat resurssit ja käsittelemään tuotetut jätteet

Ekologinen verkosto

eliöstön liikkumiseen ja levittäytymiseen välttämättömät maankäytön suunnittelun osat; luonnon ydinalueet, rauhalliset yhtenäiset metsäalueet sekä puistot

Ekosysteemipalvelut

ihmisen luonnosta saamat aineettomat ja aineelliset hyödyt, kuten ravintokasvit, pohjavesi ja virkistys; palvelut voidaan jakaa tuotanto-, säätely- ja kulttuuripalveluihin

Ekotehokkuus

toiminta, jolla pyritään tuottamaan enemmän palveluita ja hyvinvointia ihmisille vähemmällä luonnonvarojen kulutuksella

Elinkaariarviointi

tuotteen tai palvelun koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset; materiaalien hankintaa, prosessointi, kuljetus, tuotteen valmistus, jakelu, käyttö, uudelleenkäyttö, huolto, kierrätys ja hylkääminen

Globaalihehtaari

hehtaarin kokoinen alue, jonka ekologinen tuottavuus vastaa maapallon keskiarvoa, joka helpottaa eri puolilla maapalloa olevien valtioiden, kaupunkien tai pienempien alueiden asukkaiden toiminnan ekologisen kestävyuden vertailua

Kaupunkiseutu

yhtenäinen asumisen, työssäkäynnin, palveluiden ja virkistystoiminnan kokonaisuus

Kulttuuriympäristö

ihmisen ja luonnon yhteisvaikutuksesta syntynyt ympäristö, jossa näkyy ajallinen ja alueellinen kerrostuneisuus

---

Luontosuhde

yksilön tai yhteisön ja luonnon välisen vuorovaikutuksen kokonaisuus, jota tarkastellaan ympäristöherkkyyden, arvojen, tietojen, toiminnan, kehontointojen tai ekologian kautta

Lähiliikuntapaikka

liikuntapaikka, joka on kaikkien käyttäjryhmien saavutettavissa omalla asuinalueella esteettömästi ja turvallisesti

Lähiympäristö

yksilön kokemus arkeen liittyvästä fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä, kuten asuinpaikka ja jokapäiväiseen toimintaan liittyvät paikat, reitit ja sosiaaliset suhteet

Puistometsä

metsäalue, jolla ulkoilu on puuntuotantoa tärkeämpää; puustoa hoidetaan kevyemmin ja alueen kulkureittejä ylläpidetään. Olennaisena osana ovat luonto- ja kulttuuriarvot sekä alueen eri käyttömuotojen yhteensovittaminen

Ulkoilu

ensisijaisesti ulkona (luonnossa) jalan, hiihtäen, pyöräillen, veneillen yms. tavalla vapaa-ajan viettämistarkoituksessa tapahtuvaa liikkumista tai tilapäistä oleskelua, tai yleistä luontoharrastusta sekä muuta näihin verrattavaa toimintaa, joka sisältää piirteitä, jotka eivät ole liikuntaa, esimerkiksi maisemien ihailu ja luonnonläheisyydestä nauttiminen

Viheralue

kaikille avoimet pihojen, taajamien ja taajamavyöhykkeiden alueet, jotka mahdollistavat ulkoilu-, leikki- ja urheilutoiminnan, kuten rakennetut puistot, maisemapellot ja -niityt sekä taajamametsät

Viherrakenne

taajaman tai sitä ympäröivän kaupunkiseudun luonnonalueiden verkosto

Ympäristöherkkyys

yksilön kokemusten ja havaintojen pohjalta rakentuva tunnepitoinen ja empaattinen suhde ympäristöön ja kyky havainnoida ja aistia ympäristöä sekä siinä tapahtuvia muutoksia

1 JOHDANTO

Hämeenlinnan kaupunki on kansallisella ja kansainvälisellä tasolla tunnettu rehevästä ja monimuotoisesta luonnostaan. Hämeen lehtokeskus tarjoaa moninaisia ekosysteemipalveluita ihmisille. Kaupungin päättäjillä on suuri halu pitää ympäristön tila kansallismaiseman omaisena kaupungistumisen tuomien haasteiden keskellä. Kaupungin visiossa keskeisenä ajatuksena on kulttuurin, liikunnan ja elämyksellisyyden yhdistäminen. Kaupunki tarjoaa runsaasti tekemistä ja harrastustoimintaa. Hämeenlinnassa hoidetaan huolella ulkoilumaastoja, puistoalueita sekä vesistöjä, korostaen luonnonrauhaa ja -kauneutta.

Luontosuhteiden merkitys on suuri niin psyykkiseltä ja fyysiseltä kuin ekosysteemienkin kannalta. Tässä opinnäytetyössä ei keskitytä liikunnan vaikutuksiin ympäristöön vaan liikunnan ja liikkumattomuuden vaikutuksiin ihmisiin sekä siihen, miten voitaisiin harrastaa eritasoisia liikuntaa kestävän kehityksen arvojen mukaisesti erityisesti sosiaalisen kestävyuden kannalta.

Opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena oli tuottaa tutkimustietoa Hämeenlinnan kaupungin suosituimman liikuntapaikan, Ahveniston virkistysalueen, kestävän käytön ja luontoarvojen korostumisen näkökulmista. Valta-kunnallisesti merkittävillä alueilla sijaitsevien liikuntapaikkojen luontoarvojen ylläpitäminen kestävästi ja sosiaalisesti tasavertaisesti on tärkeä kysymys, johon opinnäytetyössä haetaan vastausta. Opinnäytetyön keskeisimpiä kysymyksiä ovat muun muassa, miten luonnon kestävä käyttö saadaan yhdistetyksi ihmisten tarpeisiin ja millainen merkitys esteettisellä ympäristöllä on viihtyvyyteen ja liikunnan harrastamiseen.

2 KESTÄVÄ KEHITYS

Rion julistuksen ensimmäisenä periaatteena vuonna 1992 todettiin: ” *ihmiset ovat kestävän kehityksen keskiössä. Heillä on oikeus terveelliseen ja tuotteliaaseen elämään sopusoinnussa luonnon kanssa* ”. Kestävä kehitys on merkittävä osa nyky-yhteiskunnan päätöksentekoa ja toimintaa. Sen keinoin pyritään maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaan muutokseen, joka turvaa nykyisille ja tuleville sukupolville laadukkaan elämän mahdollisuudet. Kestävän kehityksen keskeisimpiä lähtökohtia ovat ympäristö, ihminen sekä talous. Nämä kaikki kolme osa-aluetta kietoutuvat tiivistä yhteen, eikä yhtä olisi ilman toista. (Ympäristöministeriö 2013.)

Yhdyskunta on sitä kestävämpi mitä vähemmän uusiutumattomia luonnonvaroja rakennettaessa ja eläessä kulutetaan. Eli mitä vähemmän tuotetaan ihmiselle tai luonnolle haitallisia päästöjä sekä jätteitä tai haitataan luonnon monimuotoisuutta, vaikuttaa se positiivisesti elinympäristön kestävyteen. Kestävässä kehityksessä pyritään yhdistämään taloudellinen kasvu ja ympäristön huomiointi. Taloudellisen kasvun ajatellaan olevan hyväksi ja sen tuloksia voidaan kohdentaa maihin, joissa ihmisen perustarpeita ei pystytä

täyttämään. Toisaalta taloudellinen kasvu tulisi kyetä pitämään luonnon asettamissa rajoissa. Luontoa on pyrittävä suojelemaan ja vaalimaan sen arvokkuutta niin, että se tarjoaa taloudellista kasvua myös tulevaisuudessa. (Ojala 2000, 10–11.)

On haastavaa rajata kestävän kehityksen osa-alueet toisistaan. Ne muodostavat keskenään eräänlaisen kehän (kuvio 1), jossa kestäviin tavoitteisiin pääseminen vaatii myös muiden osa-alueiden kunnossa olemista. Tärkeimpänä on yhteiskunnan ekologinen kestävyys. Ihmisten hyvinvointi on pitkälti kiinni ekosysteemien toiminnasta. Jotta elintila olisi kestävä, vaatii se luonnon sekä fyysisen ja inhimillisen eli sosiaalisen pääoman tasapainoa. Sosiaalinen toimivuus on edellytys ekologiselle tasapainolle. Nykyisin suuren haasteen asettaa kysymys, miten tyydyttää ihmisten tarpeet mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittaen. (Hirvilampi 2015, 42–46; Ojala 2000, 10–11.) Ekopsykologi Kirsi Salosta lainaten, ” *kun hoidat luontoa, luonto hoitaa sinua* ” (Salonen 2005, 215).

Kuvio 1. Kestävän kehityksen osa-alueet (WWF 2015)

2.1 Ekologinen kestävyys

Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemien toimivuus ovat perusedellytykset elämälle. Tärkeätä on saada ihmisen tarpeet sopeutettua luonnon kestävyyskykyyn pitkällä aikavälillä. Vaikka uusiutumattomat luonnonvarat, kuten öljy ja uraani, riittäisivät nykytarpeisiin, tulevat ne loppumaan jossakin vaiheessa. Ekologisen kestävyuden lähtökohtana on sopeuttaa ihmisen toiminta maapallon luonnonvararesursseihin sekä yleiseen luonnon kestävyyskykyyn. On osoitettu, että viimeisen 50 vuoden aikana ihmistoiminnan seurauksena luontoon kohdistuva rasitus on jopa kolminkertaistunut. Vuosien 1961 ja 2010 välillä maapallon kokonaisbiokapasiteetti on noussut 9,9 miljardista 12 miljardiin globaalihehtaariin (gha). Näin ollen tarvittaisiin puoltitoista maapalloa, jotta pystyttäisiin kattamaan käyttämämme luontopalvelut. (Ympäristöministeriö 2013; WWF 2015, 9.)

Ekologisen kestävyuden peruspilareita lainsäädännöllisesti ovat riskien ennakointi sekä mahdollisten ympäristöhaittojen selvittäminen ja niistä

syntyvät kustannukset. Kuten kestävän kehityksen yhteydessä yleensä, myös ekologisessa kestävävydessä pyritään kansainvälisen yhteistyön keinoin turvaamaan tasavertaiset olosuhteet kaikille. Haasteen kuluttamisen saamiseen kestäväälle tasolle, tuo jatkuva väestönkasvu sekä sitä mukaan lisääntyvä kuluttamisen tarve. Kun ihmisten elintaso nousee, maapallo ei mitenkään pysty säilymään elinkelpoisena tuleville sukupolville. (Suomen YK-Liitto n.d.; Ympäristöministeriö 2013.)

2.2 Taloudellinen kestävyys

Taloudellinen tilanne vaikuttaa elämään, halutaan sitä tai ei. Taloudellisin keinoin tuotetaan ihmisille hyvinvointia eli sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä. Lisäksi talous vaikuttaa ekologisen kestävyuden toteutumiseen. Taloudellisen kestävyuden näkökulmasta on tärkeää saada aikaan talouskasvua ilman velkaantumista ja luonnon pääomavarojen ylikuluttamista. Huomioon tulee ottaa tulevat sukupolvet sekä ympäristön kantokyky. Talouden ollessa kestäväällä pohjalla, on helpompaa sopeutua tuleviin muutoksiin ja haasteisiin, kuten väestönkasvuun ja ilmastonmuutokseen. Taloudellisten resurssien tulisi kohdentua tasapuolisesti ihmisten hyvinvoinnin ja luonnonvarojen kulutuksen kannalta. Globalisaation myötä pyritään globaalitalouteen. Tällä on kuitenkin ristiriitaiset vaikutukset kehitysmaiden kannalta, sillä toisaalta se lisää työpaikkoja ja investointeja, mutta samalla kasvattaa ympäristökuormitusta ja heikentää ihmisoikeuksia. On ensisijaisen tärkeää sosiaali- ja talouspolitiikan keinoin luoda otolliset olosuhteet kansallisen ja kansainvälisen hyvinvoinnin lisäämiseksi ja vaalimiseksi. (Suomen YK-liitto n.d.; Ympäristöministeriö 2013.)

2.3 Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys tarkoittaa eri kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Toisinaan nämä kaksi osa-aluetta erotetaan toisistaan, mutta pääpiirteittäin ne ovat samankaltaisia. Periaatteena molemmissa on taata tasavertaiset elinolosuhteet tuleville sukupolville. Luontopääomaa on kyettävä vaalimaan siten, että siitä riittää luontopalveluiden tarjoamiseen myös tulevaisuudessa. Päätöksiä tehtäessä tulee ottaa huomioon jokaisen kohdeyhmän omat kulttuurilliset piirteet. Lisäksi alueelliset eroavaisuudet on osattava ottaa huomioon tasapuolisesti. Saavutettavuus on yksi merkittävimmistä tekijöistä pohdittaessa esimerkiksi palveluiden sijoittumista yhteiskunnassa. (Ympäristöministeriö 2013.)

Jotta kyettäisiin ylläpitämään sosiaalista vastuuta, on tarjottava ihmisille puitteet sosiaalisten vuorovaikutustaitojen ylläpitämiseen. Kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus on tärkeässä osassa ihmisten hyvinvoinnissa. Samalla esiin nousevat kuuntelemisen taito ja ympäristön huomioon ottaminen. Näillä keinoin pystytään ennalta ehkäisemään syrjäytymistä ja tukemaan kansallista hyvinvointia. Omat haasteensa nykypäivänä sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden ylläpitämiselle tuovat samat tekijät kuin ekologiselle ja taloudelliselle vastuulle, jotka osaltaan vaikuttavat myös sosiaalisen

yhdenvertaisuuden vaalimiseen. Väestön kasvu on kuitenkin niin nopeaa, ettei yhteiskunta kykene vastaamaan lisääntyvään palveluiden tarpeeseen. Nykyään kuluttamisen tarve ylittää jo mittavissa määrin tarjolla olevan luontopääoman, kuten edellä mainittiin. Tämän seurauksena ilmenee ravinnon puutetta sekä sen mukanaan tuomia terveysvaikutuksia, jotka asettavat esteitä tasa-arvoiselle palvelutarjonnalle. (Ympäristöministeriö 2013.)

2.4 Kaupunkiseutujen kestävyys

Kaupunkien taajama-alueet kasvavat yhä laajemmiksi. Maankäytön suunnittelun ja ohjaamisen seurauksena yhdyskuntarakenne on hajaantunut. Euroopassa on lisääntynyt tapa rakentaa pientaloja kauaksi työpaikoista, mutta kuitenkin lähelle palveluita. Teoksessa *kestävät kaupunkiseudut* viitataan Lahden ja Moilasen (2010) osoittaneen tämän tuovan mukanaan oman auton tarpeen, josta seuraa päästöjä sekä tarve rakentaa uutta infrastruktuuria, joka pirstoo luontoa. Kaupunkien pinta-alat kasvavat, mutta väestömäärä ei suuresti muutu. Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 22§:ssä asetettujen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden myötä aluerakennetta ohjataan yhä tiiviimmäksi ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisemmaksi. Se, miten valtion viranomaiset ottavat nämä asetetut tavoitteet huomioon päätöksenteossaan, on kuitenkin kyseenalaista. Samanaikaisesti tapahtuu toisaalla yhdyskuntarakenteen eheytymiskehitystä suurissa ja keskisuurissa kaupungeissa, kun kaupunkien reuna-alueilla sekä taantuvilla kaupunkiseuduilla tapahtuu hajaantumista (Ristimäki 2010). Vastaavasti muuttoliike maalta kaupunkiin on ollut yleinen suuntaus jo vuosikymmenten ajan. Kaupungeissa ihmiset haluavat asua lähellä palveluita ja työpaikkoja. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2014 kaupungeissa asui 69 prosenttia suomalaisista. Samaisena vuonna yhden (1,1 milj.) ja kahden (0,87 milj.) hengen asuntokunnat olivat yleisin asumisyksiköiden koko ja asuntojen pinta-ala henkilöä kohden oli 39,9 m². (Söderman & Saarela 2011, 14–21; Tilastokeskus 2016.)

Kestävä kaupunki ei tarkoita vain kaupunkien taajamia. Se muodostuu erilaisten alueiden ja toimintojen myötä laajalle alalle, joka tarjoaa moninaisia kulttuuripalveluita esimerkiksi virkistäytymisen muodossa. Kaupunkirakenteen kannalta on merkittävää tarjota asukkaille oikeudenmukainen sekä tasa-arvoinen asuinympäristö, jossa heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja vahvistaa yksilöllistä identiteettiään. Yhdyskuntarakenteellisesti tarkasteltuna pyritään turvaamaan palveluiden saatavuus sekä toimimaan vuorovaikutuksessa niin luonnon kuin asukkaidenkin kanssa. (Valtioneuvoston kanslia 2006). Tämä vaatii myös taloudellista panostamista, sillä tarvitaan taloudelliset edellytykset, jotta kaupunkiseuduista saadaan kestäviä. Tulevaisuudessa pyritäänkin entistä kustannustehokkaampiin ja innovatiivisempiin ratkaisuihin. (Söderman & Saarela 2011, 14–21.)

3 IHMINEN JA ELINYMPÄRISTÖ

”Luonnon monimuotoisuus on vaikuttanut kulttuurihistoriaamme ja maamme identiteettiin ja se hyödyttää yhteiskuntaamme monin välillisin ja välittömin keinoin”. Näin todetaan ympäristöministeriön julkaisussa vuodelta 2007 (Ympäristöministeriö 35/2007, 160). Asiantuntijat ovat osoittaneet, että 60 prosenttia maapallon väestölle tärkeistä ekosysteemeistä on heikentynyt tai niitä käytetään kestävästi. Eliöyhteisöjen heikentymisestä seuraa perusekosysteemipalveluiden heikentyminen ja häiriintyminen.

Suomi on allekirjoittanut YK:n yleissopimuksen biologisesta monimuotoisuudesta vuonna 1992, ja se astui voimaan vuonna 1994 (Vna 78/1994). Sopimus velvoittaa biologisen monimuotoisuuden suojeluun, mutta toisaalta kestäväan käyttöön ja geenivarojen tasapuoliseen jakaantumiseen. Allekirjoittaneiden valtioiden velvollisuutena on toteuttaa pyrkimyksiään edellä mainittuihin asioihin strategisesti ja toimia on seurattava ja niistä raportoitava. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväan käytön strategia ja toimintaohjelma vuosille 2006–2016 ohjailee prosesseja, joilla pyritään tavoiteltuihin päämääriin. Näkyviä muutoksia on kuitenkin mahdotonta saada nopeasti aikaan. Amerikkalainen historioitsija ja sosiologi Lewis Mumford totesi urbaaniin sivilisaation paneutuvassa teoksessaan *The City in History* (1961) ihmisen elämällä olevan kaksi tarkoitusta: biologisen perimän siirtäminen sukupolvelta toiselle ja inhimillisen kulttuurin eteenpäin vieminen. (Ympäristöministeriö 35/2007, 10–11.)

Arkielämä on holistinen ilmiö. Fyysisen ympäristön ollessa hajanainen, hajottaa se samalla myös arkielämän toimintoja. Luontosuhde on tästä syystä vääristynyt nykypäivänä. Ihmisen riippuvuus luonnosta on muuttunut välilliseksi, eikä yksittäinen ihminen voi havaita arkielämässään riippuvuuttaan luonnosta. Aina kun otetaan uusia luonnonalueita käyttöön muutetaan luontoa. Rakentamisen yhteydessä tuhotaan luonnon itseisarvoja. Rakennettujen alueiden osuus Suomen maankäytöstä oli vuonna 2014 3,5 prosenttia (Luonnontila 2014). Suurin osa rakentamisesta keskittyy pääkaupunkiseudulle. Taajamissa rakentamattomilla alueilla on maisemakuvaan, virkistykseen ja viihtyvyyteen sekä osin myös asuinympäristön terveyteen vaikuttavia tehtäviä. Ennen luonto oli merkittävä osa lasten leikkejä ja ulkoilua. Nykyään lapset leikkivät pääosin sisätiloissa tai rakennetuissa leikkipaikoissa ulkona. Lasten luontosuhde on näin ollen hyvin erilainen kuin aikaisemilla sukupolvilla. (Hakanen 1993, 57.)

3.1 Luontosuhde

”Luonnossa liikkuminen edistää yksilön hyvinvointia, kansanterveyttä sekä tasa-arvoistaa ihmisiä”, totesi tutkija ja tohtoriopiskelija Tytti Pasanen Tampereen yliopistolta 25.4.2016 pitämällään luennolla. Samalla hän mainitsi, ettei tutkimuksia lähiluonnossa liikkumisen tuomasta hyvinvoinnista oteta tarpeeksi huomioon kaavoituksessa. Kansainvälisissä tutkimuksissa (Maas, Verheji, de Vries, Spreeuwenberg, Schellevis & Groenewegen 2009; Mitchell 2013) ympäristöllä ja ulkoilmassa olemisella on osoitettu

olevan vaikutusta yleiseen hyvinvointiin. Usein luontoliikunnalla on vaikutus parempaan emotionaaliseen hyvinvointiin ja se vähentää mielenterveysongelmia. (Pasanen 2016.)

Ihmisen suhde luontoon syntyy erilaisten kokemusten ja pohdintojen kautta. Luontosuhde on rakennettava itse ja se on jokaisen henkilökohtainen asia. Tämä suhde sisältää ympäristötietoisuutta sekä luontokäsityksiä. Suhde muuttuu elämän varrella useaan kertaan omaksuttaessa uusia ja hyljättäessä vanhoja käsityksiä ja arvoja. Kokemukset ja havainnot, jotka muokkaavat käsityksiä voivat olla tunnepitoisia havaintoja ympäristössä tapahtuvista muutoksista. Ympäristökasvatus, jota elinympäristö meille tarjoaa, on hyvin erilaista eri elämänvaiheissa. (Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy 2013, 27.)

Haapalan ja Ojasen teoksessa *Arvot ja luonnon arvottaminen* (2000), luontoarvot nähdään pitkälti filosofisena ja eettisenä käsitteenä, jotka kuvaavat inhimillisen ja ei-inhimillisen välistä suhdetta. Arvoilla tarkoitetaan hyvänä tai oikeana pidettyjä asioita. Ne jaetaan itseisarvoihin ja välinearvoihin. Luontosuhde on luonnon ja kulttuurin erottelua toisistaan. On hahmotettava luonnon itseisarvot sekä välinearvot. On mietittävä mitä luonnolla on meille annettavaa ja millaisia velvoitteita meillä on eettisesti sitä kohtaan. Luonnon ihmiselle tarjoamia palveluita kutsutaan ekosysteemipalveluiksi.

Arvot eivät synny itsestään, vaan ne muodostuvat toimijoiden kautta. Ihminen luo käsityksen itseis- ja välinearvoista. Itseisarvot ovat arvoja, joita tavoitellaan niiden itsensä vuoksi. Esimerkiksi terveys on itseisarvo. Terveysten saavuttamiseksi on liikuttava ja pidettävä itsestään huolta. Useimmille pelkkä liikunta on itseisarvo. Siitä saatu fyysisen ponnistelun tuottama ilo, kilpailun jännittävät hetket tai mahdollisuus esteettiseen ilmaisuun, tuovat hyvinvointia arkeen. Välinearvot ovat arvoja, joita tavoitellaan jonkin muun itselle arvokkaan asian vuoksi. Välinearvot ovat itseisarvon tavoittelun välineitä. Välinearvojen avulla voidaan saavuttaa jotakin muuta arvokasta. Raha on hyvä esimerkki välinearvosta. Sen avulla pystyy harrastamaan erilaisia asioita. (Haapala & Ojanen 2000, 39.)

Ympäristön suunnittelu ja maankäyttö tehdään usein taloudellisin perustein. Muut arvot, kuten esteettisyys, jäävät vähemmälle huomiolle tai jopa kokonaan pois päätöksenteosta. Ympäristössä näkyvät kulttuurin ja luonnon jäljet ovat kuitenkin merkittävässä osassa alueiden asukkaiden ja vierailijoiden viihtyvyyttä. Usein ympäristöt, joilla on kulttuurihistoriallinen merkitys, vetoavat ihmisten tunteisiin ja mielikuviin. (Haapala & Ojanen 2015, 109–113.)

3.2 Ekosysteemipalvelut

Usein sanotaan: ”*luonto on arvokas*”, mutta mitä sillä oikein tarkoitetaan. Luonto voi olla arvokas myös itsensä vuoksi, jolloin esiin nousevat luontokeskeiset arvot, kuten edellä mainittiin. Tällaisia ovat kaikki ekosysteemeissä tapahtuvat autonomiset muutokset, jotka tapahtuvat ilman ihmisten

tarkoituspäristä toimintaa. Ekosysteemipalvelut ovat käsite, jonka yhteydessä esiin nousee ihmisen rooli osana luonnon ekologisia järjestelmiä sekä luontoa käyttävänä toimijana. (Haapala & Ojanen 2000, 39.)

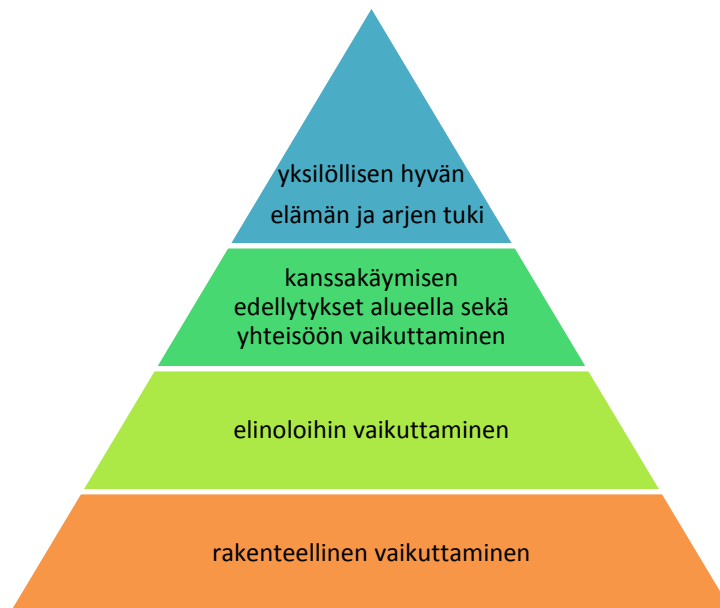
Useat pitävät puhdasta vettä ja ravintoa itsestänselvyyksinä. Ihmisen luonnosta saamat hyödyt voivat olla aineellisia tai aineettomia sekä suoraan tai välillisesti tapahtuvia. Osa ekosysteemipalveluista on elämälle kriittisen tärkeitä ja ihmisen elämänlaadun kannalta tärkeitä palveluita. Yhteistä näille luonnon tarjoamille palveluille, on niiden ilmainen hyödynnettävyys. Ekosysteemipalvelut mielletään usein ihmiskeskeiseksi käsitteeksi, mutta sen taustalla on luonnontieteellinen lähtökohta ekosysteemien toiminnoista. Luonnonvarat, kuten ravintokasvit ja puut, ovat tuotannollisia palveluita, joita luonto meille tarjoaa. Ekosysteemit tarjoavat meille paljon muutakin. Ne säätelevät pohjavettä ja varastoivat sitä sekä säätelevät ilmastoja ja eroosiota. Nämä ovat säätelypalveluita. Kolmannen ryhmän muodostavat kulttuuripalvelut, joihin tässä opinnäytetyössä keskitytään yksityiskohtaisemmin. Luonnon tarjoamia kulttuurisia palveluita ovat muun muassa virkistys eli henkinen ja fyysinen hyvinvointi sekä koulutus, tiede ja taide. Neljännen ryhmän muodostavat tukipalvelut eli erilaiset ylläpitävät ja säilyttävät palvelut, kuten geneettisen monimuotoisuuden säilyminen sekä ravinteiden sidonta ja kierto. Tukipalvelut ovat osa muita ekosysteemipalveluryhmiä, joita ilman ekosysteemi ei toimisi. Kaupunkiseuduilla ekosysteemipalvelut ovat omanlaisiaan, johtuen voimakkaasta ympäristön muokkaamisesta ja sitä seuraavista ekosysteemien kohtaamista häiriöistä. (Suomen luonnonsuojeluliitto n.d.; Hiedanpää, Suvantola & Naskali 2010, 21–23; Haapala & Ojanen 2015, 161.)

Jari Niemelä kollegoineen määrittää teoksessa *Hyödyllinen luonto* (Hiedanpää ym. 2010, 203–223) hyvään elinympäristöön kuuluvan jokaisen ulottuvilla oleva virkistykseen soveltuva luontoalue. Virkistysalueita tulee olla riittävästi ja helposti saavutettavissa. Niiden tulee tarjota ekologista monimuotoisuutta. Näillä keinoin voidaan houkutella tietokoneistuva kansa liikumaan. Virkistykselliset ekosysteemipalvelut ovat merkittävin osa kaupunkiseutujen luonnon tarjoamia palveluita. Luonto tarjoaa mahdollisuuden ulkoiluun, marjastukseen, veneilyyn, uintiin sekä moneen muuhun aktiiviteettiin. Lähivirkistykseen soveltuvia virkistyspalveluita tarjoavat kaupungeissa esimerkiksi puistot, metsät ja vesistöjen rannat. Edellä mainitut virkistyspalvelut voivat olla kunnan ylläpitämiä lähi- ja ulkoilupuita tai valtion ylläpitämiä kansallispuistoja ja luonnonsuojelualueita. Suurin osa luonnossa virkistäytymisestä tapahtuu yksityisillä mailla eli monikäyttöalueilla jokamiehenoikeuksien nojalla. Näin ollen kaupunkiseutujen järjestetyt virkistyspalvelut ovat vain osa luonnon tarjoamaa virkistäytymistä. Riittämätön ohjaus ja ylläpito ovat haasteina kaupunkiluonnolle ja sen virkistyspalveluille. Vastakaupungistumisen myötä, kaupunkien alkuperäisluonnon monimuotoisuus on heikentynyt ja samalla ekosysteemipalvelut vähentyneet. Toisaalta tämä on luonut uudenlaisen kaupunkiluonnon. Kovalla käytöllä olevat alueet vaativat säännöllistä ylläpitoa ja kunnan seuraamista hyvän laadun säilymiseksi. Näitä periaatteita noudattaen, pystytään toteuttamaan jäljempänä esitetyt maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 5§:n mukaiset alueidenkäytön suunnittelutavoitteet.

3.3 Elinympäristö

Käsite tarkoittaa ihmisen asuin-, toiminta- ja vapaa-ajan ympäristöjä. Kaa-voituksen ja maankäytön suunnittelun keinoin elinympäristöjä kehitetään alati ekologisesti kestävämpään suuntaan (Ympäristöministeriö 2013). Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan pääasiassa kaupunkiympäristöä. Kaupunkiympäristö on aina jonkun suunnittelema ja rakentama ja virikkeet ovat jonkun ihmisen keksimiä. (Tolvanen 2002, 19.)

Koti on useimmille ihmisille tärkein elinympäristö. Työikäiset viettävät jopa puolet ajastaan kotona, alle kouluikäiset lapset vielä tätäkin enemmän. Hyvän elinympäristö koostuu elämän perusedellytyksistä, kuten terveellisyys, viihtyisyys ja turvallisuus. Sujuvan elämän kannalta, ovat lähipalvelut välttämättömiä. Ihminen tarvitsee ympärilleen erilaisia palveluita, työpaikkoja ja vapaa-ajanviettopaikkoja. Yhteisöt ovat suuri osa ihmisten elämää. Ne voivat koostua työ- ja opiskelutovereista, lenkkeilykavereista, perheestä ja viranomaisista. Ilman elinympäristön muodostamia yhteisöjä yksinäisyyden ja syrjäytymisen riskit lisääntyvät. Tästä syystä elinympäristöltä vaaditaan rakennetta, joka tarjoaa mahdollisuuden päivittäisille kohtaamisille ja kokoontumisille. Hyvää elämänlaatua voidaan edistää monin tavoin. Mitä yksilöllisemmälle tasolle hyvän elämänlaadun edistämässä mennään sitä haastavammaksi toimenpiteet käyvät (kuvio 2). (Tapaninen, Kauppinen, Kivinen, Kotilainen, Kurenniemi & Pajukoski 2002, 20–27.)

Kuvio 2. Hyvän elämän edistämisen tasoja (Tapaninen ym. 2002, 27)

3.4 Rakennettu ympäristö

Rakennettu ympäristö koostuu rakennuksista, liikenneväylistä, sähkölinjoista sekä silloista. Siinä näkyy vahvasti ihmisen kädenjälki niin arkkitehtuurisesti kuin teknologisesti. Rakennetussa ympäristössä on lomittain

uutta ja vanhaa, jolla on suuri maankäytöllinen vaikutus. Kaupunkiympäristöt ovat pääosin rakennettua ympäristöä. Kaupunkien asuinalueet koostuvat esimerkiksi tiiviistä lähiöistä, joissa on kouluja ja terveydenhoitopalveluita. Näitä ympäröivät puistot ja muut ulkoiluympäristöt, jotka ovat osa rakennettua ympäristöä. Rakentaminen on Suomessa yleensä hyvin tehokasta ja viheralueet otetaan jo suunnitteluvaiheessa huomioon. Rakennettu ympäristö kuvastaa rakentamisen ja asumisen ohimeneviä trendejä, yhteisten kulttuuriarvojen sijaan. (Rautiainen 2014; Ympäristöministeriö 2013; Haapala & Ojanen 2015, 51.)

Rakennetut ympäristöt ovat merkittävä osa kulttuurihistoriaa ja sen kehitystä. Sen piirteet tuovat omaleimaisuutta alueille ja niitä on suojeltava ja säilytettävä rakennussuojelun avulla. Rakennus voi olla osa arvokasta ympäristöä, sen tapahtumia ja ilmiöitä. Rakennuksia ja rakennettua ympäristöä suojellaan lainsäädännöllisesti esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslailla (132/1999) sekä rakennusperinnön suojelemiseksi asetetulla lailla (498/2010). Museoviraston on laatinut luettelon valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä (RKY) ja merkittävistä maisema-alueista, joiden käyttöä ohjaillaan valtakunnallisilla alueidenkäyttövoitteilla (VAT). Näitä aiheita käsitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä. (Rautiainen 2014; Museovirasto 2015.)

3.5 Luonnonympäristö

Luonnonympäristö on vastakohta rakennetulle ympäristölle. Siinä samalla tavoin kuin rakennetussa ympäristössä, esiin nousevat kauneus-, virkistys-, kulttuuri- ja monimuotoisuus. Lisäksi luonnonympäristössä korostuvat maisema ja luonnon monimuotoisuus. Suomessa luonto nähdään usein itseisarvona. Luontoa tarvitaan sen itsensä takia, monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Luonnonympäristöä on rakennetussa ympäristössä. Erilaiset viherverkot ja -rakenteet tuovat niin ekologisen kuin psyykkisfyysisen vaikutuksen rakennusten keskellä. Luonnonympäristö tarjoaa asukkaille muun muassa virkistystä ja elämyksiä. Rakennettu ympäristö ei tulisi toimeen ilman luonnonympäristöä ja sen tarjoamia ekosysteemipalveluita. Suomella on vahva etulyöntiasema verrattuna useaan muuhun EU-maahan, sillä maassa on vielä koskematonta luontoa. Siinä missä keskieuropalainen rentoutuu kahvilassa, suomalainen kaipaa metsään juoksemaan tai hiihtämään. (Ympäristöministeriö 2013; Ojala 2000, 76–77.)

4 KAUPUNKILUONTO

Ihmisten elämä perustuu luonnon kiertokulkuun. Luonnon monimuotoisuus ei rajoitu vain metsiin ja maaseudulle. Se esiintyy rikkaana myös asutuskeskitymissä. Erityisen monipuolinen luonto on satama- ja radanvarsikaupungeissa, sillä kasvien siemenet kulkeutuvat laivojen ja junien mukana paikasta toiseen. Lajien runsaus kaupungeissa onkin osin tulokaslajien ansiota. Yhdyskunnissa elävä luonto ei kuitenkaan ole tärkein ja siihen suhtaudutaan

eri tavoin. Luonto on läsnä, mutta ihmisen toiminta vaikuttaa siihen alati, niin positiivisesti kuin negatiivisestikin. Kaupunki on ihmistoimien seurausta, samoin kuin muurahaiskeko on seurausta muurahaisten toiminnasta (Ojala 2000, 72.)

Kaupunki ja luonto sitoutuvat yhteen. Suurissakin kaupungeissa on lähes luonnontilassa olevia alueita ja kasvupaikkoja, metsiköitä, niittyjä ja kallioita. Niillä esiintyy samanlaista lajistoa kuin kaupungin ulkopuolisissakin luonnonympäristöissä. Kaupunkien kasvaessa lajit ovat kuitenkin eristäytyneet toisistaan ja samalla luonnontilaisten alueiden pinta-alat ovat vähentyneet. Eliöt ovat ”kaupungistuneet” eli sopeutuneet kaupunkiympäristöön ja sen mukanaan tuomiin haasteisiin. Alkuperäislajistoista vain kaikkein vahvimmat ja sopeutumiskykyisimmät kasvilajit ja eläimet ovat säilyneet. Rakentamisen seurauksena ja maan muokkauksen vaikutuksesta, monia eliöiden elinympäristöjä on tuhoutunut. Tietyille lajille tärkeä alue on saattanut jäädä asfalttien ja rakennusten alle. Toisaalta kuitenkin toimet ovat luoneet myös uusia elinympäristöjä ja antaneet tilaa edellä mainituille tulokaslajeille. Parhaiten kaupunkiympäristössä viihtyvät pienikokoiset lajit ja eläimistä kasvinsyöjät. Jotkut lajit hyötyvät suuresti kaupungeista. Esimerkiksi lokit, varikset ja monet muut linnut ovat asettuneet kaupunkeihin runsaan ravinnon saannin myötä. Tarkoituksellinen ja toisinaan myös tahaton ruokkiminen tuo mukanaan kaupunkeihin ongelmia. Kasvilajeista eteläiset lajit selviytyvät kaupunkiluonnossa parhaiten rakennusten, liikenteen ja teollisuuden tuottaman lämmön ja asfalttien kuivuuden seurauksesta. Kaupunkiluonto on rehevää puistoissa ja virkistysalueilla suurten typpilaskeumien ja tehokkaan lannoituksen vaikutuksesta. (Lyytimäki & Hakala 2008, 186–187.)

Kaupunkiluonto koostuu pääasiassa puistoista ja ulkoilualueista. Puistot ovat kaupunkien rakentuessa muodostuneet alueille, joilla ei ole rakennuskelvollista käyttöä. Tällaiset alueet ovat tarjonneet rakennustyömailta syntyvälle siirtomaalle hyvän käyttötarkoituksen täytemaina. Monipuolisinta kasvi- ja eliölajisto on yleensä juuri puistoissa, hautausmailla ja joutomailla. Ulkoilualueet ovat lähes luonnontilaisia, usein metsä- tai ranta-alueita, jotka tarjoavat puitteet muun muassa maastajuoksuun, hiihtoon, ratsastukseen sekä perinteiseen patikointiin. Tyypillistä alueille on säästeliäs puistometsämäinen hoito. Ulkoilualueet luovat ekologisia käytäviä kaupunkiluontoon. (Tolvanen 2002, 23, 147.)

4.1 Viher- ja virkistysalueet

Taajama ja niitä ympäröivä kaupunkiseutu luontoalueverkostoineen muodostavat viherrakenteen (Söderman & Saarela 2011, 74). Samalla muodostuu alueita, jotka mahdollistavat ulkoilu-, leikki- ja urheilutoiminnan. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi rakennetut puistot sekä taajamametsät. Viher- ja virkistysalueet ovat julkisia ja kaikille avoimia. Taajamissa kaupunkipuistoihin luetaan sekä laajat keskuspuistot, kaupunginosapuistot että perinteiset historialliset kaupunkipuistot (Ojala 2000, 74). Taajamametsät ovat asutuksen lähellä sijaitsevia lähi-, puisto- sekä ulkoilumetsiä. Niiden suunnittelussa pyritään huomioimaan kaikki kohderyhmät. Alueet luovat

vastapainoa täysin rakennetulle ympäristölle. Ne takaavat luonnon kauneus-, kulttuurisuus- ja monimuotoisuusarvojen säilymisen. Alueet ovat arvokkaita niin ekologiselta kuin ihmisten tarpeiden kannalta. Virkistysalueet ja ulkoilureitit ovat merkittävä osa yhteiskunnallista hyvinvointia. (Lähellä kaupungissa n.d.; Ympäristöministeriö 2013.)

4.2 Kulttuuriympäristö

Ympäristöstä kulttuuriympäristön tekee sen omaleimaisuus ja estetiikka, jolla alue ilmentää esimerkiksi suomalaisen yhteiskunnan kehityksen vaiheita ja elinkeinoelämän muutoksia. Kulttuuriympäristössä näkyy vahvasti ihmisen ja luonnon välinen suhde (Museovirasto 2016). Tällaiseen ympäristöön kuuluvat usein erilaiset kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja rakennetut alueet sekä ihmisen muokkaamat maisemat. (Ympäristöministeriö 2015.)

Kulttuuriympäristö muuttuu jatkuvasti. Se elää mukana muutosten virrassa. Ympäristöön vaikuttavat monet erinäiset tekijät, kuten sosiokulttuuriset, taloudelliset ja ekologiset muutokset. Alerakenteen keskittyminen ja infrastruktuurin kehittyminen sekä ilmastonmuutos ohjaavat tällä hetkellä kulttuuriympäristöjen arvoa väärään suuntaan. Kulttuuriympäristöjä suojellaan lainsäädännöllä ja kulttuuriympäristöstrategialla. Vuonna 2014 valmistui *kulttuuriympäristöstrategia vuosille 2014–2020* opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä. Strategian päätavoitteena on nostaa esiin kulttuuriympäristön laaja mahdollisuus tukea kestävän kehityksen toteutumista taloudellisesti, ekologisesti sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Kulttuuriympäristö on Suomessa merkittävä voimavara, ja strategian painotuksena on lisätä tietoisuutta siitä kansalaisten keskuudessa ja aktivoita heitä toimimaan sen hyväksi. Strategialla pyritään ohjaamaan myös valtionhallinnon kulttuuriympäristöpolitiikkaa suuntaan, joka tukee osaltaan kansainvälisiä sopimuksia ja lainsäädäntöä.

Kansallismaisemat kuvastavat Suomen kansallista identiteettiä. Alueet symboloivat kansallista kulttuuria, historiaa ja luontokuvaa. Maisemat kertovat oleellisen osan siitä millaista on olla suomalainen. Tähän yhdistyy taiteellista ilmaisua, kuten Jean Sibeliuksen *Finlandia* (1899) ja Eero Järnefeltin maalaus *Maisema Kolilta* (1928). Suomessa on 27 vuonna 1992 valittua kansallismaisemakohdetta, jotka ovat osaksi tai kokonaan luonnonsuojelualueita. Kansallismaiseman rajoja on mahdotonta piirtää kartalle ja niiden käyttöä ja kaavoitusta ei pystytä lainsäädännöllisesti ohjaamaan. Kansallisesti merkittävät maisemat houkuttelevat vuosittain paljon matkailijoita, sillä useimmat niistä ovat merkittäviä nähtävyyksiä Suomessa. (Suomen ympäristökeskus 2013; Metsähallitus n.d.; Heikkilä 2003.)

Kulttuuriympäristöihin yhdistyy usein myös poliittisia kysymyksiä. Yhteiskunnallisilla päätöksillä on suuri vaikutus kulttuuriympäristön säilymisen kannalta. Ristiriitoja nousee esiin esimerkiksi kunnallisten päättäjien halutessa ottaa uniikkeja luontokohteita taloudellisesti tuottavaan käyttöön, kuten matkailutarkoitukseen. Luontokohteisiin suunnitellaan toimintoja, jotka mahdollisesti tuhoavat niiden alkuperäisen luonteen ja samalla symbolisen

arvon. Päätöksiä ei välttämättä osata huomioida luonnonympäristön kannalta riittävän laajasti ja kauaskantoisesti. (Haila & Jokinen 2001, 32.)

4.3 Rakennus- ja maisemasuojelun lainsäädäntö

Maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) 9§:ssä säädetään, että kaavaa laadittaessa on välilliset ja välittömät vaikutukset selvitettävä koko kaavoitusta koskevalta alueelta. Vaikutukset voivat olla ekologistia, sosiaalisia, kulttuurisia tai taloudellisia. Lain 118§:ssa säädetään uudis- ja korjausrakentamisen yhteydessä velvollisuudesta huolehtia, etteivät historiallisesti tai rakennustaiteellisesti merkittävät rakennukset tai kaupunkikuva pääse turmeltumaan (MRL 132/1999). Maankäyttö- ja rakennusasetuksen (895/1999) 1§ 5-kohta säättää tarkemmin velvollisuudesta vaikutusten selvittämiseen kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön. Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) määrittää maankäyttö- ja rakennuslakia tarkemmin rakennettujen kulttuuriympäristöjen suojelemisesta. Lain tavoitteena on rakennettujen kulttuuriympäristöjen ajallisen ja alueellisen monimuotoisuuden sekä sen ominaisuutensa ja muiden erityispiirteiden korostaminen kulttuurillisesti kestävän hoidon ja käytön keinoin.

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 5.32§:n nojalla luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai muiden vastaavien säilymiseksi tulee perustaa maisema-alue, jota koskemaan asetetaan määräykset. Valtakunnallisesti merkittävän alueen perustamisesta päättää ympäristöministeriö. Muissa tapauksissa päätöksen tekee maakuntaliiton esityksestä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (LSL 33§). Maisemasuojeluun vaikutetaan muulla lainsäädännöllä, kuten metsälailalla (1093/1996) ja maa-aineslailalla (555/1981). Laki ympäristövaikutusten arviointimenetelmästä (468/1994) 2§ velvoittaa ympäristövaikutusten arviointiin, jos suunnitteilla olevasta hankkeesta saattaa aiheutua merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia esimerkiksi rakennuksiin, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön. (Ympäristöministeriö 2015.)

Maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) asetettujen määräysten mukaisesti alueiden käytöstä tulee laatia suunnitelmat alueiden käytöstä järjestelmällisesti ja ohjatusti (MRL 4§). Tämä toteutetaan yleis- ja asemakaavoilla. Vuorovaikutteisen suunnittelun ja vaikutuksen arvioinnin tavoitteena on edistää turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien tarpeet huomioon ottavan elin- ja toimintaympäristön luomista sekä ekologista kestävyttä (MRL 5§).

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa edellä mainittua alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää. Alueidenkäyttötavoitteilla pyritään korostamaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 5§:n mukaisia alueidenkäytön suunnittelun tavoitteita, joista tärkeimmiksi nousevat hyvä elinympäristö sekä kestävä kehitys. Tavoitteista päättää valtioneuvosto. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tulee huomioida heti suunnittelu- ja kaavoitusvaiheissa sekä viranomaisten toiminnassa. Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 22§:n mukaan alueidenkäyttötavoitteet voivat koskea esimerkiksi asioita, joilla on merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuri- tai

luonnonperintöön sekä ekologiseen kestävyYTEEN, aluerakenteen taloudellisuuteen tai merkittävien ympäristöhaittojen välttämiseen. Alueidenkäyttötavoitteet on laadittu vuonna 2000 ja ne on tarkastettu 13.11.2008, jolloin aiemmin asetetut tavoitteet jäivät voimaan. Tavoitteet on jaettu yleis- ja erityistavoitteisiin suunnittelun periaatteellisten linjauksien ja velvoitteiden perusteella. (Vnp 30.10.2000; Ympäristöministeriö 2013.)

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on ryhmitelty asiasisällön perusteella viiteen kokonaisuuteen, joita ovat

1. toimiva aluerakenne
2. eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
3. kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
4. toimivat yhdysverkot ja energiahuolto
5. Helsingin seudun erityiskysymykset
6. luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet.

Alueidenkäyttötavoitteet sisältävät ajatuksen olemassa olevien rakenteiden mahdollisimman tehokkaasta käytöstä sekä toimivasta aluerakenteesta, kuten liikenne- ja energiankulutusratkaisuista ekologisesta näkökulmasta. Näillä keinoin pystytään tekemään kulttuuri- ja luonnonperintökohteiden kannalta kestävämpiä ratkaisuja, joilla on myös kansainvälisesti ainutlaatuisia piirteitä. (Vnp 30.10.2000; Ympäristöministeriö 2013.)

5 LIIKUNTAYMPÄRISTÖ

Liikuntaympäristöllä tarkoitetaan kaikkia liikkumiseen soveltuvia paikkoja, alueita ja tiloja. Tällaisia ovat varsinaiset liikuntapaikat, ulkoilualueet ja -reitit, viheralueet, kevyenliikenteenväylät sekä pihat. Liikunta- ja urheiluympäristöt ovat osa ihmisten arkea. Suomessa on jo 1900-luvun loppupuolelta lähtien panostettu hyvinvointiverkostoihin, joilla taataan yksilöille fyysisesti ja psyykkisesti laadukkaat elinolosuhteet. Suomi on monella tavoin urheiluhullu maa. Liikunta on merkittävä osa maan kulttuurihistoriaa. Voimistelu ja urheilu loivat kansanliikkeen Suomeen 1900-luvun taitteessa. Ensimmäinen urheiluseura perustettiin vuonna 1856. Urheilun tarkoituksena oli kasvattaa lapset ja nuoret järjestykseen, kuriin, raittiuteen ja sivistykseen. (Kansalaisyhteiskunta n.d.; Miettinen 2000, 17.)

Hilkka Högström pohtii artikkelissaan (2012) ”*Liikuntaympäristö on kulttuuriympäristö*”, miten ympäristö jossa ihmiset urheilevat huomioidaan. Yksilöt saavat mainetta ja kunniaa saavutuksistaan, mutta ympäristö jää vain tekniseksi välineeksi matkalla saavutuksiin. Högström nostaa artikkelissaan esille faktan, että liikuntakulttuuri on kokenut rajuja muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Liikunta suuntautuu yhä enemmän sisätiloihin ja sisällä vietetty aika kasvaa entisestään. Högströmin mielestä kaupunkien ja valtioiden tulisi reagoida tähän. Toiminta on kuitenkin päinvastaista, sillä viheralueita kaavoitetaan asuinrakennuskäyttöön ja vanhat kulttuurillisesti arvokkaat liikuntapaikat jäävät rakennusten alle. Jos vanhoja liikuntapaikkoja korjataan, tulisi muutostöissä huomioida kalusteista lähtien laatu, niin esteettisestä kuin teknisestäkin näkökulmasta.

Alueellinen hyvinvointi rakentuu olemassa olevan infrastruktuurin ylläpitoon. Liikuntaympäristön tulisi muuttua liikuntakulttuurin virrassa. Ulkoilutapahtumassa ulkoilijan tarpeet ja toiveet kohtaavat ulkoilualueen tarjoamat resurssit ja tästä syntyy ulkoilukokemus. Ulkoilualueiden kehittämällä pyritään saavuttamaan ulkoilijoiden tyytyväisyys. Tärkeitä piirteitä ovat monikäyttöisyys, saavutettavuus sekä tasa-arvoisuus. Alueiden imago rakentuu sen pohjalta millaisena asukkaat sen kokevat. Tilojen monikäyttöisyys tarkoittaa sitä, että niitä on mahdollista käyttää jatkuvasti eri aikoina eri tarkoituksiin tai tilojen eri osia voidaan käyttää samanaikaisesti eri tarkoituksia varten. Tilojen tulee olla helposti muokattavissa tarpeen mukaan. Ikä, terveys ja erilaiset yksilölliset tekijät ohjailevat ympäristön merkitystä liikunnassa. Tärkeää liikunnan näkökulmasta olisi mahdollistaa esteetön liikkuminen turvallisesti. Rakennetussa ympäristössä korostuu eri toimintojen sijainti sekä portaat ja kulkureitit. Luonnonympäristöissä on aina esteitä, mutta myös luonnossa liikkumista on mahdollista kehittää esteettömämpään suuntaan. (Tapaninen 2002, 75–114.)

5.1 Liikuntapaikkarakentaminen

Liikuntapaikkarakentamisella on merkittävä asema Suomen liikuntapolitiikassa. 2000-luvulla valtio on tukenut liikuntapaikkarakentamista vuosittain noin 25 miljoonalla eurolla. Valtion rahoitusosuuden arvioidaan olevan noin 10–20 prosenttia liikuntapaikkaa kohden. Vastuu liikuntapaikkojen rakentamisesta ja ylläpitämisestä on ollut läpi liikuntakulttuurin historian pääosin kunnilla. Suomessa liikuntapaikkaverkosto on asukasmäärään suhteutettuna optimaalinen. Jyväskylän yliopiston tuottamasta Lipas-tietojärjestelmästä selviää Suomessa olleen vuonna 2016 yli 30 000 rakennettua liikuntapaikkaa (Lipas 2016). Lisäksi luonto tarjoaa jokamiehenoikeuksien nojalla mahdollisuuden omaehtoiseen liikuntaan ja urheiluun. Suurin osa rakennetuista liikuntapaikoista on ollut käytössä jo pitkään ja tämä näkyy mittavina peruskorjaustarpeina. Liikuntapaikat kuluvat nopeasti johtuen suurista käyttäjämääristä. (Valtion liikuntaneuvosto 4/2014, 2.)

5.2 Liikuntapalvelut kuntien vastuulla

Liikuntapalveluiden tarjonta on osa jokaisen kunnan peruspalveluita. Kuntalain (410/2015) 8 §:n mukaan kuntien tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia. Liikuntalaki (390/2015) 5 § velvoittaa kuntia luomaan edellytykset asukkaille liikunnan harrastamiseen kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä tukemalla esimerkiksi kansalaistoimintaa. Kuviossa 3 (s. 15) esitetään, millaisia ongelmia liikunnasta voi olla kestävän kehityksen näkökulmasta. Liikuntapaikkasuunnittelussa ensimmäisenä tulisi huomioida ihmisten toimintakykyyn, terveyden ylläpitämiseen sekä elämänlaatuun ja viihtyvyyteen vaikuttavat tekijät koko elämänkaaren aikana. Onnistuneiden ratkaisujen saavuttamiseksi tulee huomioon ottaa myös ympäristössä tapahtuvat muutokset. Jo suunnitelmavaiheessa tulee huomioida mo-

nikäyttöisyys ja muunneltavuus eri käyttäjäryhmien mukaan, jotta palvelutaisiin mahdollisimman monia. Liikuntapaikkojen elinkaareen vaikuttavat merkittävästi väestönmuutoksen tekijät. Asukkaiden muuttuvat tarpeet luovat haasteita palveluiden tarjoajille. Rakentamispäätöksiä tehtäessä on mietittävä rakennuskustannusten lisäksi myös elinkaaren aikaisia kustannuksia eli ylläpitokustannuksia. Liikuntapaikkojen asianmukaisella kunnossapidolla pystytään jatkamaan liikuntapaikkojen elinkaarta merkittävästi. Peruskorjauksiin kuitenkin harvassa kunnassa riittävät taloudelliset tai ajalliset resurssit, joten tämä johtaa liikuntapaikkojen ennaikaiseen käytöstä poistoon. (Jokela 2009, 9.)

LIIKUNTAPAIKKA-RAKENTAMINEN

- MAANKÄYTÖLLISET TARPEET JA ONGELMAT
- ETÄISTEN LUONNONALUEIDEN SAAVUTETTAVUUS HELPOTTUU

LIIKUNTAPAIKAT

- ENERGIANKULUTUS
- VEDENKULUTUS
- JÄTTEET
- LIIKENNE
- MELU
- HAITALLISET AINEET JA PÄÄSTÖT

URHEILUVÄLINE-TEOLLISUUS

- MATERIAALIT
- ENERGIANKULUTUS
- JÄTTEET

LUONNONALUEIDEN INTENSIVIINEN KÄYTTÖ LIIKUNTATOIMINTAAN

- MAAPERÄN KULUMINEN JA PAKKAANTUMINEN
- EROOSIO
- LUONNON RAUHAN HÄIRIINTYMINEN
- KASVILLISUUS-VAURIOT
- HAITAT ELIMISTÖLLE
- LUONNONALUEIDEN ARVON JA LAADUN HEIKKENEMINEN

LUONNONLAJIEN SUOSION KASVU

- PAINEET EKOLOGISESTI HERKILLE ALUEILLE

MOOTTORIURHEILULAJIEN SUOSION KASVU

- ENERGIAN KULUTUS
- ILMANSAASTEET
- MELU

Kuvio 3. Liikunnan ympäristövaikutukset (Miettinen 2000, 319)

Kuntien liikuntapolitiikan tärkein tavoite on saada aikaan liikunnallista elämäntapaa edistävä arkiympäristö. Tämä tarkoittaa elinympäristöä, jossa oleskellaan ja liikutaan päivittäin. Asuinympäristöjen läheisyydessä tulisi olla päivittäiseen käyttöön soveltuvia liikunta- ja ulkoilupalveluita. Kaavoituksen eri tasoilla voidaan kehittää elinympäristön olosuhteita paremmiksi liikunnan kannalta. Liikuntapaikkasuunnittelussa on pyrittävä pysymään mahdollisimman lähellä asukkaita. Ympäristön kannalta hyvinä ratkaisuna pidetään perus- ja lähiliikuntapaikkojen rakentamista eli liikunnan lähipalveluita. Lisäksi liikuntaharrastamisen ekologisuuteen voidaan katsoa vaikuttavan kimpakyydit harjoituksiin sekä kevyen liikenteenväylät. Liikuntapaikkoja suunniteltaessa tulisi nostaa isoksi tekijäksi tilojen käytön maksimointi. Luontoliikkumisessa tulisi pystyä turvaamaan jokamiehenoikeudet käyttäjille. Vanhoilla asuinalueille uusien liikuntapaikkojen rakentamisen mahdollisuudet ovat rajalliset. Jo olemassa olevien palveluiden kehittämisellä voidaan kuitenkin lisätä liikunnan mahdollisuuksia. Uusia asuinalueita suunniteltaessa ja rakennettaessa on painotettava lähipalveluihin. (Jokela 2009, 7–10; Opetusministeriö 2007, 42; Hentilä & Miettinen 2012, 8.)

5.3 Yhdyskuntarakenteelliset ja yksilölliset tekijät

Liikunta-aktiivisuus on yksilötason päätös, johon ei voi ohjata täysin ulkoisilla tekijöillä. Kunnat pystyvät kuitenkin vaikuttamaan asukkaiden aktiivisuuteen siihen kannustavilla rakenteellisilla tekijöillä. Paikallistason politiikan ja suunnitelmien tulee tukea fyysisen aktiivisuuden edistämistä. Kuntalaki (410/2015) sekä liikuntalaki (390/2015) edellyttävät kuntia ylläpitämään kuntalaisten hyvinvointia edistäviä liikunnallisia puitteita. Tarkemmin suosituksista on linjattu erinäisissä kansallisissa ja kansainvälisissä linjauksissa, kuten sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa (2010) suosituksista liikunnan edistämiseksi kunnissa ja Euroopan unionin neuvoston suosituksessa monialaisesta terveyttä edistävän liikunnan lisäämisestä (EY) 354/2013 (EUVL C N:o 354, 4.12.2013. s. 1–15). Nykyisten liikuntasuosittelujen tavoitteena on kunta, jossa asukkaat liikkuvat terveytensä kannalta riittävästi ja tarjoaa samalla puitteet yhdessä tekemiselle ja yhteisöllisyydelle. Liikunnan edistäminen kunnissa vaatii poikkihallinnollista toimintaa kuntien eri toimielinten ja järjestöjen välillä. (Nummela, Hätönen, Saaristo & Helakorpi 2014, 389.)

Yhteiskuntarakenteen muutosten myllerryksessä kasvavissa kaupungeissa tonttimaaksi joudutaan ottamaan myös liikunta- ja virkistysalueita. Kuntaliitosten myötä yhdistyvien kuntien palvelurakenne muuttuu ja lähikouluja liikuntasaleineen ja -kenttineen lakkautetaan ja puretaan. Vallitsevalla talousahdingolla on niin kunnallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla vaikutusta liikuntarakentamiseen sekä puistojen ja kenttien ylläpitämiseen. Nopeita päätöksiä vaativissa tilanteissa päättäjät eivät aina osaa ajatella, miten tärkeässä osassa liikunta- ja virkistysympäristöt ovat ja miksi Suomi hyvinvointiyhteiskuntana on niihin aikoinaan investoinut. (Högström 2014.)

Päätökseen vaikuttavia yksilöllisiä piirteitä ovat muun muassa oma auto, tulotaso, työttömyys, koulutus, sukupuoli sekä elämän varrella omaksutut tavat ja tottumukset. Yhdyskuntarakenteen olemassa olevilla piirteillä pystytään joko tukemaan tai heikentämään yksilön mahdollisuuksia liikunnan harrastamiseen. Kaupungin koko on suurin yksittäinen vaikuttava tekijä. Erikokoisissa kunnissa on määrällisiä (kvantitatiivinen) ja laadullisia (kvalitatiivinen) eroavaisuuksia. Liikuntapaikkojen käyttöasteesta suhteessa asukaslukuihin selvitetäessä on korostunut, että mitä enemmän kohteita on saatavilla, sitä korkeampi on niiden käyttöaste. Katuverkostot ja kodin sijainti vaikuttavat liikuntapaikan saavutettavuuteen. Toisaalta vaikuttavia tekijöitä ovat tiivis rakentaminen ja monipuolinen maankäyttö. Nämä piirteet vaikuttavat liikkumisen kustannuksiin, miellyttävyyteen ja laatuun. (Kytä & Kahila 2006, 34.)

Kuten edellä mainittiin, Suomessa on arviolta yli 30 000 rakennettua liikuntapaikkaa. Vain osa liikunnasta tapahtuu kuitenkin niitä varten rakennetuissa liikuntapaikoissa. Ihmiset liikkuvat myös kevyen liikenteen väylillä, virkistysalueilla ja luonnossa. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen tuottamassa tutkimuksessa vuodelta 2013 selvitettiin kodin sijainnin merkitystä liikunnan harrastamiseen vapaa-ajalla ja työmatkoilla. Tutkimuksessa selvitettiin kevyen liikenteen väylien läheisyyden vaikuttavan merkittävästi työmatkaliikunnan harrastamiseen erityisesti taajamissa. Myös sisäliikun-

taa harrastettiin sitä todennäköisemmin mitä lähempänä liikuntapaikat sijaitsevat. Liikuntapaikkojen läheisyydellä ei kuitenkaan nähty olevan yhteyttä vapaa-ajan liikunnan kokonaismäärään. Raportissa osoitettiin taajamassa asuvien harrastavan useampia liikuntalajeja kuin taajaman ulkopuolisten asukkaiden. Naisten ja miesten väliset sukupuolierot lajien valinnassa nousivat lisäksi esiin. Taajaman ulkopuolella yleisimmiksi liikuntalajeiksi nousivat hiihto, kävely sekä pyöräily. Taajamissa puolestaan yleisimpiä harrastettuja lajeja olivat uinti, keilailu sekä kuntosaliharjoittelu. Liikuntapaikan läheisyydellä on siis merkitystä harrastettujen liikuntalajien valintaan. Naiset harrastavat enemmän liikuntaa riippumatta liikuntapaikan sijainnista. Taajaman ulkopuoliset asukkaat ovat eriarvoisessa asemassa taajama-asukkaisiin verrattuna harrastamisen monimuotoisuuden suhteen. Tutkimuksen pohjalta kuntia kannustetaan kiinnittämään enemmän huomiota liikuntapalveluiden kehittämiseen sellaisiksi, että ne ovat kaikkien kuntalaisten saavutettavissa. Esimerkiksi entistä paremmilla kevyen liikenteen väyläverkostoilla on mahdollista edistää monipuolisempaa liikkumista koko kunnan alueella. Liikuntapaikkojen erityispiirteisiin ja ylläpitokustannuksiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota liikunnan harrastamisen tasa-
puolisuutta tarkasteltaessa. (Valkeinen, Mäki-Opas, Prättälä, & Borodulin 2014.)

5.4 Liikunta kulttuuriympäristössä

Liikunnan ja urheilun vaatimukset ympäristöltään kasvavat koko ajan. Tämä asettaa haasteen, miten vastata liikuntapaikkojen ja -ympäristöjen osalta kehittämistarpeisiin. Nykyinen liikuntapaikkaverkosto ei vastaa selvästikään tämän hetkisiä tarpeita. Liikuntaympäristöt ovat osa kulttuuriympäristöä, kuten edellä mainittiin. Liikuntaympäristöt edustavat liikuntakulttuurin muutoksen vaiheita ja kertovat alueen historiasta ja perinteistä. Kulttuuriympäristöillä on oma arvonsa ihmisten hyvinvoinnissa. Eri hallinnonalojen välillä on kuitenkin ristiriitaisia mielipiteitä liikuntarakentamisesta ja kulttuuriperinnöstä. Perustuslain (731/1999) 20§:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta sekä ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Liikuntaympäristöjen ylläpitoa, korjaamista ja kehittämistä rajoittaa kuitenkin moni muukin lainsäädännöllinen tekijä. Ennen kuin voidaan ryhtyä tekemään rakenteellisia muutoksia, on oltava hyvä käsitys kohteen merkityksestä. Liikuntapaikan merkityksen määrittelemineen tulisi painottaa muuhunkin kuin toiminnollisuuteen. On hyvin vaikeaa kehittää, korjata ja uudistaa liikuntaympäristöjä ja -paikkoja niin, ettei hävitettäisi niille tärkeitä piirteitä ja aitoutta. Kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti onkin kannattavampaa hyödyntää jo olemassa olevaa. 1970–80-luvuilla rakennetut liikuntapaikat alkavat olla käyttöolosuhteiltaan tiensä päässä. Tämä on johtanut Suomessa liikuntapaikkojen uudisrakentamiseen. Kulttuurihistoriankin säilymisen kannalta olisi parempi kunnostaa vanhaa uuden rakentamisen sijaan. Peruskorjauksen avulla on mahdollista lisätä paikan houkuttelevuutta ja käyttöastetta. Näin voidaan yhdistää toiminnollisuus ja elämyksellisyys. Toisaalta rakennussuojelun mukanaan tuomat vaatimukset voivat vaikeuttaa peruskorjaamista merkittävästi. Kulttuuriympäristöjen merkitystä pohdittaessa, on liikuntaympäristöjä tarkasteltava osana koko kunnan yhdyskuntarakennetta. (Pyykkönen 2013, 6–14.)

6 SUOMALAINEN LIIKUNTAKULTTUURI

Jokaisella on yksilölliset tavoitteensa ja lähtökohtansa liikuntaan. Toisille tärkeintä on pysyä toimintakykyisenä työssä ja vapaa-ajalla, toiset taas tähtäävät kehon optimaaliseen suorituskykyyn kilpailuissa. Vallitseva suomalainen liikuntakulttuuri on muodostunut pääosin viimeisen neljänkymmenen vuoden aikana. Liikuntakulttuurin muutokseen Suomessa on johtanut aikuisväestön herääminen kuntoliikunnan tärkeyteen terveyden kannalta. Liikuntamuotojen määrä ja palvelutarjonta ovat lisääntyneet huomasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Suosiotaan on muun muassa kasvattanut seikkailu- ja elämysliikunta. Liikuntaa harrastetaan yhä enemmän tavoitteellisesti ja huippu- ja kilpaurheilu ovat eriytyneet omaksi liikunnan osa-alueekseen. Kilpailua on yhteisöllisellä ja kansainvälisellä tasolla. Tämä näkyy myös liikuntapaikkarakentamisessa.

Erikoistutkija Jouko Kokkonen (2013 ja 2015) nostaa suomalaisen liikuntakulttuurin muutoksiin syntyneissä teoksissaan esiin erilaisia tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet muutoksiin. Väestörakenteen muutoksen myötä ikäihmisten määrä lisääntyy suhteessa nuoriin ja terveysliikunnan merkitys korostuu. Asutuksen keskittymisen kaupunkeihin ja maahanmuutto johtavat muutostarpeisiin. Globaalit muutostekijät, ilmastonmuutos mukaan luettuna, sekä kansainvälinen kilpailu ja uudet innovaatiot haastavat luonnon sietokyvyn rajoja liikunnan osalta. Elintaso vaikuttaa paljon yksilöllisen liikunnan määrään terveydentilan rinnalla. Yhteiskunnan ja erilaisten järjestöjen merkitys kasvaa liikunnan tarjoajina koko ajan. Suuntauksena tällä vuosituhannella on ollut julkisen sektorin vastuun vähentyminen liikuntapalveluiden tarjoajana ja siirtyminen yrityssektorille. (Kokkonen 2013, 247–252; Kokkonen 2015, 369.)

6.1 Liikunnan historia Suomessa

Kokkonen on teoksissaan selvittänyt suomalaisen liikuntakulttuurin historiaa aina 1800-luvun alulle. Tuolloin puhuttiin voimistelusta, fyysisistä harjoituksista ruumiinkunnan ja -toimintojen ylläpitämiseksi. Seuraavan sadan vuoden aikana urheilu-termi alkoi vakiintua käyttöön. Käsite laajeni tarkoittamaan laajempaa liikkumisen kokonaisuutta, kaikkea urheilua. Painotus oli edelleen vahvasti kilpaurheilussa, jota kritisoitiin kansansivistyksen näkökulmasta huonommaksi liikuntamuodoksi kuin voimistelu. Vähitellen 1900-luvulle siirryttäessä urheilu saavutti suhteessa voimisteluun hallitsevan aseman. Kahtiajako oli kuitenkin vielä pitkään havaittavissa.

Kuntourheilu yleistyi suomalaisen keskuudessa 1950-luvulla, jolloin ryhdyttiin puhumaan massa- ja joukkourheilusta. Erona kilpaurheiluun nähden oli harrastamisen teho ja tavoitteellisuus. Enää ei tarvinnut olla lajin huipulla saadakseen harrastaa lajia. Järjestäytyneestä liikunnasta siirryttiin omatoimiseen harrastamiseen. 1970-luvulla tämä muutos johti liikuntakasvatuksen tärkeyden havaitsemiseen. Tuolloin muodostui käsite liikuntapolitiikka. Urheilu nähtiin kansallista itsetuntoa vahvistavana, kasvatuksellisia esikuvia tarjoavana ja tervehenkistä elämäntapaa ohjaavana tekijänä. Poli-

tikot toivat esille yhä enemmän liikunnan merkitystä yhteiskunnan hyvinvoinnissa. Työväen urheiluliitto syntyi muiden järjestöjen ohessa. (Kokkonen 2013, 13–35.)

Kaupungistuminen, autot sekä naisten työssäkäynti toivat uudet haasteet liikuntaan. Hyvinvoinnin osalta uskottiin jatkuvaan lisääntymiseen ja siihen, että toivottuihin tavoitteisiin päästäisiin oikeanlaisella suunnittelulla. Mallia liikunnan kehittämiseen ja liikuntapaikkarakentamiseen otettiin muun muassa länsinaapurista Ruotsista. Julkinen liikuntapaikkarakentaminen alkoi. Tähän asti liikunta oli ollut pääosin ulkona tapahtuvaa. Kunnat käyttivät suuria summia uusiin liikuntapaikkoihin, minkä seurauksena kuntien rooli liikunnan tarjoajina kasvoi. Liikuntarakentamisen rahoitus painottui 1960-luvulla uusien sisäliikuntapaikkojen rakentamiseen. Liikunta ja urheilu saivat paljon tukea myös veikkausvaroista. Tavoitteena oli palvella ensisijaisesti kuntoliikunnan tavoitteita. Liikuntapaikkarakentamisesta tuli kunnissa eräänlainen asematekijä. Rahaa laitettiin sisäliikuntapaikkojen rakentamiseen, vaikka hyödyllisempiä kohteita olisi mahdollisesti ollut. Liikuntapaikkoja suunniteltaessa 1960-luvulla yhdyskuntasuunnittelun kokonaisuus otettiin heikosti huomioon. (Kokkonen 2013, 13–35.)

1980-luku oli kunnissa liikuntatoimen kasvun aikaa. Liikuntalain (984/1979) voimaantulon myötä kuntiin perustettiin erillisiä liikuntatoimen virkoja. Vuosikymmen toi muutoksia liikuntakulttuuriin elintason nousun ja kansainvälistymisen myötä. Liikuntakulttuurin osa-alueet alkoivat vähitellen eriytyä toisistaan selvemmin. Erikoisseurojen määrä kasvoi merkittävästi ja uusia lajeja rantautui Suomeen. Suurten ikäluokkien keski-ikäistyminen toi liikuntapoliittiseen keskusteluun mukaan väestön vanhentumisen merkityksen maan liikuntakulttuurin. Lisäksi sukupuolten välinen tasa-arvo nousi keskusteluihin. Kilpaurheilusta tuli huippu-urheilua, jolla tähdättiin kansainväliseen menestykseen. Tämä näkyi doping-tapausten ilmitulona sekä liikunnan kaupallistumisena. Vähitellen penkkiurheilusta tuli osa suomalaisuutta. Urheilun seuraaminen niin paikan päällä kuin vastaanottimien ääressä yleistyi. Huippu-urheilun seuraamisesta tuli samalla tapaa vapaa-ajan viihdettä, kuin teatterissa tai konserteissa käyminen. Kansalaisten keskuudessa suuret lajit (jäähkiekko, voimistelu ja yleisurheilu) vahvistivat asemaansa suhteessa pieniin ja taloudellisesti heikoissa kantimissa oleviin lajeihin. Rajanveto ammatti- ja amatööriurheilun välillä vahvistui. Julkisesti jaettavia rahallisia kannustimia säädeltiin niin kansainvälisen olympiakomitean kuin kansainvälisten lajiliittojenkin suunnalta. (Kokkonen 2013, 11–13, 114–115.)

1990-luvulla liikuntakulttuurin monimuotoistuminen jatkui. Liikuntakulttuurin historiassa ajanjaksoa voidaan pitää eriytymisen kautena. Yhteiskunnan uteliaisuus kaikkea uutta kohtaan kasvoi ja vanha menetti arvoaan. Yksityisen sektorin tarjoama liikunta ja järjestäytymätön liikunta lisääntyivät kansalaisten keskuudessa. Opetusministeriöllä ei ollut enää yhtä suurta valtaa liikunnan ohjailemiseen ja määräykset valtiontuen käytöstä poistuivat. Lisäksi oli selkeitä kuntakohtaisia liikuntapalveluiden eroja. Järjestökenttä muotoutui uudelleen ja kansanliikkeelliset piirteet alkoivat kadota. Uusia seuroja syntyi koko ajan 1990-luvulla ja vapaaehtoistyö niiden taustalla oli

merkittävässä osassa. Kaupalliset liikuntapalvelut kasvoivat räjähdysmäisesti. Suomi avasi rajansa ulkomaalaisille urheilijoille, ja tämä toi uusia positiivisia ja negatiivisia piirteitä urheiluun. Tasa-arvotyö ja suvaitsevaisuusnäkökulma tulivat suureksi osaksi urheilua. Toisaalta dopingin käyttö ja sopupelit alkoivat yleistymään ja tämä herätti keskustelua liikuntakulttuurin eettisyydestä. (Kokkonen 2013, 177–179.)

Vuosituhanne vaihteessa liikunta- ja hyvinvointipalvelut ovat käsitteinä alkaneet lähentyä toisiaan niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Liikunnan yhteiskunnallisten vaikutusten merkitykset ovat nousseet esiin päätöksenteossa. Vuonna 2008 laadittiin kansallinen liikuntaohjelma, joka sisältää 43 suositusta liikunnan harjoittamisesta. Liikunnan nähdään ennaltaehkäisevän ja lieventävän yleisimpiä elämäntapasairauksia sekä vähentävän syrjäytymistä ja helpottamaan kotoutumista. Valtion valta liikunnan ohjaamisissa on vähentynyt vastuun siirtyessä kunnille. Tästä on osaltaan seurannut ongelma, että yhteiskuntarakenteen on monimuotoistunut, jolloin liikunnan lisäämisestä on tullut vaikeaa. Päätöksenteossa painavat monet muut tekijät, jotka vaikuttavat liikunnan mahdollisuuksiin. Oman haasteensa tuo väestön keskittyminen pääkaupunkiseudulle ja kaupunkeihin, joka kasvat-
taa liikuntapalveluiden tarvetta. Tutkimuksissa on selvitetty hyvätuloisten olevan aktiivisempia liikkujia (Kari, Pehkonen, Hirvensalo, Yang, Hutri-Kähönen & Raitakari 2015). Nykyinen liikuntakulttuuri on enemmän materiaalien kuluttamista kuin liikkumista hyvänolon tunteen vuoksi. Myös huippu-urheilun saama mediahuomio on tuonut uuden ulottuvuuden liikkumisen lajikenttään. (Kokkonen 2013, 233–235; Opetusministeriö 2008, 10–11.)

6.2 Liikuntalaki

1980-luvulla suomalaisen liikuntakulttuuriin selkeyden vuoksi haluttiin perusta liikunnan tavoitteista ja toimijoista. Vuonna 1980 voimaan tulleen liikuntalain (984/1979) myötä, vakiinnutettiin valtion, kuntien ja järjestöjen välinen työnjako (kuvio 4, s. 21). Sitten liikuntalaki on muutettu jo kymmenen kertaa. Ensimmäisen liikuntalain linjaukset ovat kuitenkin vaikiintuneet nykyään kansalliseen päätöksentekoon ja yhteiskuntapolitiikkaan. Liikuntalaki uudistettiin ensimmäisen kerran 1998 (LiikuntaL 1054/1998). Muutoksena edelliseen oli liikuntakäsitteen merkityksen muuttaminen tarkoittamaan kaikkea liikuntaa huippu-urheilusta terveysliikuntaan. Lisäksi valtion tukia määrättiin suunnattavaksi enemmän terveysliikuntaan sekä lasten ja nuorten liikuntaan. Tavoitteena oli painottaa enemmän vapaa-ajalla tapahtuvaan liikkumiseen. Tarve uudistamiseen syntyi osittain siksi, että kuntien toimintaa säädellyt normi- ja resurssiohjaus päättyi. Liikuntalaki muuttui uudistamisen myötä puitelaksi, joka linjaa julkisen vallan toiminnan suunnan liikuntakulttuurissa. (Kokkonen 2013, 28–31; Kokkonen 2015, 262–263.)

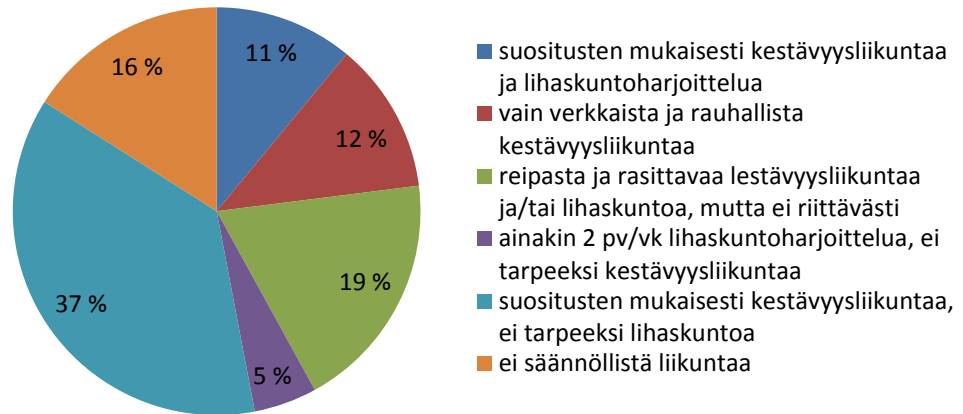

Kuvio 4. Liikuntalain (984/1979) mukainen työnjako

Liikuntalaki uudistui jälleen vuonna 2015 (LiikuntaL 390/2015). Uudistamisen tarkoituksena on ollut koko liikuntajärjestelmän rakennemuutoksen edistäminen. Lakipykäläistä muotoutui enemmän velvoittavia kuin aiemmin. Kansainväliset sopimukset liikunnan osalta sisällytettiin Suomen lainsäädäntöön. Lakiin sisällytettiin lisäksi väestöryhmien mahdollisuudet harrastaa liikuntaan sekä parantaa fyysisen toimintakyvyn ylläpitoa ja kunnon parantamista. Liikunnasta on pyritty muodostamaan yksi yhteiskunnan peruspalveluista. Urheilun eettisyyteen ja rehellisyyteen halutaan lisäksi painottaa enemmän. Myös valtionavustusten jakamiseen on haluttu selkeyttä lainsäädännön keinoin. (Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio 2015; Kokkonen 2015, 262–263.)

6.3 Liikuntasuositukset

Suomalaisten liikuntatottumuksia on seurattu jo pidemmän aikaa erilaisissa tutkimuksissa. Vuonna 2011 (Husu, Paronen, Suni & Vasankari 2011, 8–10) julkaistusta suomalaisten fyysisestä aktiivisuudesta ja kuntoa selvittäneestä tutkimuksesta ilmenee, että vain noin puolet työkäisistä harjoittaa terveysliikuntaa suositusten mukaisesti vähintään kahdesti viikossa. Liikunta vähenee selvästi murrosiässä ja huonokuntoisten määrä on jatkuvassa kasvussa (kuviokuva 5, s. 22). Muutoksen nähdään tuovan mukanaan uudenlaisen nuorten aikuisten terveysongelmien aallon. Liikkumattoman väestöosan fyysisen aktiivisuuden lisäämistä pidetäänkin yhtenä kansantaloutta elvyttävänä keinona. Näin saataisiin kansansairauksien hoidon kustannukset ja sairauksien mukanaan tuomat tuottavuuteen alentavasti vaikuttavat tekijät laskuun. Mahdollisuuksia liikunnan ja aktiivisuuden lisäämiseen on, mutta niiden käytäntöön saattaminen asettaa haasteita. Liikuntaharrastus on kokonaisuudessaan suosittua ja sillä on myös sosiaalinen vaikutus. Edistämistoimia on kuitenkin haastavaa kohdistaa vähän liikkuviin ja liikkumattomiin. Fyysisen aktiivisuuden edistämiseksi vaaditaan kaikilta päätöksentekoon ja hallintoon vaikuttavilta tahoilta sitoutumista ja yhteistä panosta. Tähän yhdistyy muun muassa maankäytön, liikenteen ja ympäristön suunnittelu oma-toimista liikkumista tukevaksi. (Husu ym. 2011, 8–10.)

Kuvio 5. 15–64-vuotiaiden suomalaisten terveysliikunnan harrastaminen (Husu ym.2011)

6.4 Arkiliikunta

Arkiliikunnan koostuu kolmesta osasta: hyöty-, terveys- ja kuntoliikunnasta. Hyötyliikuntaa on kaikki liikkuminen, jota ihminen tekee päivän mittaan muiden toimiensa ohessa. Arjessa liikuntaa tulee muun muassa siivouksen, lihasvoimin tapahtuvien työmatkojen, haravoinnin ja sekä portaiden nousun yhteydessä. Suurin osa päivittäisestä liikunnasta on hyötyliikuntaa. (Paronen 2014.)

Arjen valinnoilla voi vaikuttaa positiivisesti terveyteen ja painonhallintaan. Myös masennus- ja mielenterveysongelmien määrään saadaan helpotusta liikunnalla. Terveysliikunnan tavoitteena on ylläpitää toimintakykyä ja terveyttä. Terveysliikunnan tavoitteet ovat korkeammalla kuin hyötyliikunnassa, sillä päämääränä on parantaa fyysistä toimintakykyä ja lisätä samalla henkisiä voimavaroja. Terveysliikunta koostuu aktiivisesta arjesta ja erilaisista liikuntaharrastuksista. Suositusten mukaan terveysliikuntaa tulisi harjoittaa vähintään puoli tuntia päivittäin kohtuullisella kuormituksella. Mukana onkin yhteiskuntataloudellinen näkökulma. Liikkumattomuus lisää sairauksia (välilliset seuraukset), joten liikkumiseen tulisi tukea yhteiskunnallisesti. (Helsingin yliopisto, n.d.; UKK-Instituutti 2015.)

Yhteiskunnallisten liikuntaa tukevien ratkaisujen avulla voidaan vähentää terveydenhuollon kuluja ja pienentää ihmisten ekologista jalanjälkeä. Kävelyä ja pyöräilyä lisäämällä autoilun sijaan, on mahdollista saavuttaa terveyshyötyjä, mutta myös ympäristöhyötyjä. Tosiasia on, että suomalaiset ovat siirtyneet käyttämään nopeampia kulkutapoja eli moottoroituja kulkuneuvoja. Henkilöautokanta on Suomessa kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana 40 prosenttia. Aiemmin käsitelty yhdyskuntarakenteen muutos vaikuttaa näin ollen liikuntakulttuuriin. (Paronen 2014.)

Kolmannen osan päivittäiseen liikuntaan tuo kuntoliikunta. Kuntoliikunta eroaa edellä käsitellyistä siten, että sen tavoitteena on mahdollisimman hyvä

suorituskyky ja sen ylläpito. Kuntoa voi ylläpitää harrastamalla melko kuormittavaa liikuntaa kolmesti viikossa noin puolen tunnin ajan. Kuntourheilu on tavoitteellisempaa harjoittelua kohti parempia suorituksia kilpailuissa. Huippu- ja ammattiuurheilu eriytyvät omaksi osa-alueekseen. Myös lihaskunnolla ja liikehallinnalla katsotaan olevan suuri merkitys fyysiseen kuntoon. (Miettinen 2000, 17.)

7 LIIKUNNAN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

Liikunta luo yhteisöjä, joissa jaetaan tietoa ja taitoa. Liikunnan avulla voidaan edistää ympäristötietoisempaa elämäntapaa ja saada yksilöt pohtimaan omaa ympäristö- ja luontosuhdettaan (Miettinen 2000, 309). Luonnonympäristö nähdään tärkeänä liikuntaympäristönä. Tällaista ympäristöä on kuitenkin valitettavan vähän jäljellä Suomen maapinta-alasta. Liikuntakulttuurin muutoksen ja lajien kirjon kasvun seurauksena, liikunta on välineellistynyt ja kaupallistunut. Opetusministeriön kansallista liikuntaohjelmaa valmisteleavan toimikunnan väliraportissa 2007 todetaan osuvasti *ekosportista tulleen teknosporttia*. Luonnon olosuhteet ovat tuoneet oman haasteensa liikunnan mahdollisuuksiin. Esimerkiksi laskettelurinteitä ja latuverkostoja joudutaan etsimään yhä pidempien ajomatkojen päästä. Jotta liikuntaa pystyttäisiin harrastamaan toivotulla tavalla, tarvitsee luontoa muokata sen mukaiseksi. Liikuntamuotojen jako kestäviin ja kestäättömiin on mahdollista. Jaottelu on hyvin paikkakohtaista ja siksi vertailukelvotonta. Liikunta ja luonto ovat jatkuvasti riippuvaisia toisistaan (kuvio 6). (Oulun yliopisto n.d.)

Kuvio 6. Liikunnan harrastaminen vaikuttaa ympäristöön ja ympäristö vaikuttaa liikunnan harrastamiseen (Oulun yliopisto n.d.)

Liikunnan ympäristövaikutukset ovat jäävuoren huippu, verrattuna teollisuuteen ja liikenteeseen. Tämä on suurin syy vaikutusten saamaan vähäiseen huomioon. Vasta 1980-luvulla ryhdyttiin pohtimaan liikunnan ympäristöön kohdistavaa painetta ja kritisoimaan länsimaalaista elämäntapaa. Eurooppalaisessa liikunnan peruskirjassa 1992 asetettiin pyrkimykseksi mukauttaa liikunta planeetan rajallisiin resursseihin (European Sports Charter N:o

(EY) 1975/92). Kansainvälinen olympiakomitea on asettanut kestävän kehityksen yhdeksi toimintaperiaatteistaan 1990-luvulla, jolloin aihe sai laajempaa näkyvyyttä kansainvälisesti. Tavoitteiden toteuttamiseen pyritään huomioimalla luonto- ja ympäristöarvot suunnittelu- ja rakennustyössä sekä tukemalla urheiluseuroja ja -järjestöjä pyrkimyksessä suojelutyöhön. Tärkeänä pidetään tiedon lisääminen liikunnan ja kestävän kehityksen välisestä suhteesta. Pelkkä tietoisuuden lisääminen ei kuitenkaan riitä. Lisäksi on panostettava taloudellisiin ja eettisiin kysymyksiin. (Miettinen 2000, 309–320.)

Sosiaalisen kestävän kehityksen näkökulmasta liikunnan mahdollisuus tulee tarjota jokaiselle. Tämä korostaa samalla ekologista kestävyys ja luonnon kuormittuvuutta. Liikunnan luonnonvarojen kulutusta voidaan arvioida esimerkiksi MIPS-menetelmällä (material input per service unit). Ekotehokkuusajattelun avulla suhteutetaan tuotteen tai palvelun elinkaaren aikainen luonnonvarojen kulutus siitä saatavaan hyötyyn (biottinen luonnonvarojen kulutus). Menetelmässä huomioidaan liikuntapaikalle matkustaminen, liikuntapaikan rakentaminen, ylläpito ja käyttö (abioottinen luonnonvarojen kulutus). Tutkimusten avulla on osoitettu suurimman kulutuksen syntyvän matkustamisesta harrastuspaikalle autolla. Kokonaisuudessaan harrastuksen ekologinen kuormittavuus johtuu harrastuksen tyypistä (autourheilu, jääkiekko, hiihto) sekä harrastustilojen vaatimuksista (jäähdyttäminen, lämmittäminen). (Luoto, Lähteenoja & Lettenmeier, 2008.)

Miettinen toteaa teoksessaan *Haasteena huomisen hyvinvointi* (2000) liikunnan olevan sekoitus luontoa, politiikkaa ja kulttuuria. Liikunta synnyttää sosiaalista epätasa-arvoa ja korostaa länsimaalaista epäekologista elämäntapaa. Maisemat tuhoutuvat, ihmisten asuinympäristöt vahingoittuvat ja arvokkaat kulttuuriympäristöt häviävät. Ihmisten hyvinvointiin tähtäävillä toimenpiteillä pyritään taloudellisen voiton optimointiin ajattelematta tapahtumien seurauksia ympäristön ja yhteiskunnan kannalta. Vaikka ympäristövaikutukset olisivat tiedossa, jatketaan silti luonnon kaupallistamista ja jatkuvaa kilpailukierrettä. Päättäjien tavoitteena on usein luoda tyylikkään ja ajanmukaisin liikuntaympäristö. Luonnon sietokyky tulee kuitenkin jossakin kohdassa vastaan. Ulkoliikunta on ympäristöä säästävämpää verraten sisäliikuntaan, mutta harrastajamäärät ja lajikirjo vaikuttavat negatiivisesti. Entisten liikunta-alueiden kuluessa loppuun, siirrytään uusille. Miettinen esittää, että toiminnan tavoitteet ja toteutustavat on priorisoitava ja huomioitava mahdolliset luontoon kohdistuvat välilliset ja välittömät seuraukset sekä ongelmat ja luotava mahdollisuudet terveelliselle liikunta- ja elinympäristölle.

7.1 Ympäristövaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi

Ympäristövaikutusten (YVA) ja sosiaalisten vaikutusten (SVA) arvioinnilla voidaan siirtää erilaisissa strategioissa ja ohjelmissa esitetyt asiat käytännön tasolle (Kanto 2005, 4). Ympäristövaikutusten arvioinnin avulla pyritään vähentämään tai estämään hankkeen tai toiminnan haitallisia ympäristövaikutuksia (Ympäristöministeriö 2016). Sosiaalisilla vaikutuksilla tarkoitetaan hankkeen tai toiminnan aiheuttamia vaikutuksia ihmisen, yhteisön tai

yhteiskunnan elinoloihin ja viihtyvyyteen sekä sen tasapuoliseen jakaantumiseen (Juslen 1995, 5). Tapauskohtaisesti sosiaaliset vaikutukset voivat olla suurempia kuin ympäristövaikutukset (Mäkäräinen 2000, 7). Liikuntalain yhtenä tavoitteena on liikunnan avulla tukea ympäristön kestävästä kehityksestä. Jyväskylän yliopiston toteuttaman tutkimuksen (2014) mukaan kuntien liikuntatoimissa toteutetun ympäristöjohtamisen tasossa on huomattavia eroja. Tutkimuksessa osoitetaan, että suunnitelmallista ympäristöjohtamista esiintyy lähinnä suurten kaupunkien liikuntatoimissa. Kestävän kehityksen mukaiset toimenpiteet otetaan esimerkiksi energiatehokkuuden parantamiseksi hyvin huomioon päätöksenteossa. Useissa kunnissa on lisäksi panostettu liikuntapaikkojen saavutettavuuteen ja ympäristökuormitukseen. (Valtion liikuntaneuvosto 4/2014, 34.)

7.2 Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatus ja kestävän kehityksen kasvatus ovat termeinä lähellä toisiaan. Niiden painotuksissa on kuitenkin selkeät erot. Ympäristökasvatuksessa painotetaan ekologista näkökulmaa. Kestävän kehityksen kasvatuksessa otetaan kaikki kestävän kehityksen ulottuvuudet huomioon. Ympäristökasvatus käsitteenä tarkoittaa kasvatuksellista toimintaa, joka yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat huomioon ottaen tukee muutosta kestävän kehityksen mukaiseksi. Ympäristökasvatuksesta on puhuttu eri yhteyksissä maailmalla jo 1950-luvulta lähtien. Laajempi tietoisuus ympäristökasvatukseen kuitenkin heräsi vasta 1977 Unescon (the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) kansainvälisessä konferenssissa. Kokouksessa hyväksyttiin yhteiset ympäristökasvatuksen tavoitteet. Tavoitteiksi asetettiin kasvattaa ihmiset tietoisiksi eri tekijöiden (taloudelliset, sosiaaliset, poliittiset ja ekologiset) riippuvuuksista toisistaan erilaisissa ympäristöissä. Yhteiseksi päämääräksi asetettiin taata kaikille ihmisille tiedot, taidot, arvot ja asenteet, joita tarvitaan ympäristön suojeluun. Tavoitteita saavuttaminen konkreettisesti vaatii kansallisella ja kansainvälisellä tasolla uusien toimintamallien luomista. (Suomen Ympäristökasvatus-seura ry 2014; Heinonen 2009, 6.)

Ympäristökasvatuksen kohderyhmiä ovat niin lapset, nuoret sekä aikuiset. Ympäristökasvatuksella voidaan luoda läheinen suhde luontoon ja opettaa pitämään omasta elinympäristöstä huolta ja suojelemaan sitä. Lapset oppivat parhaiten leikkimisen ja tutkimisen kautta omatoimisesti ja ohjatusti. Aikuiset puolestaan omaksuvat heikommin asioita ja suhtautuvat kriittisemmin kaikkeen uuteen. Ilman tietoa omista ympäristövaikutuksista on haastavaa toimia ympäristöystävällisesti. Ympäristötietoisuus on käsite, joka on osa ympäristökasvatusta ja samalla myös liikuntakasvatusta. Haasteen kasvatuksellisten tavoitteiden toteutumiseksi asettavat yksilöiden ja yhteisöjen asenteet ympäristöasioita kohtaan sekä tiedon puute. Suomalaisia tulisi aktivoida kiinnostumaan ympäristöasioista ja tähän liikuntaseurat ovat yhtenä hyvänä tahona. (Suomen luonnonsuojeluliitto n.d.)

Liikuntakulttuurin avaintoimijoiden on panostettava kestävän kehityksen edistämiseen urheiluseurojen ohella. Suomen valtio on sitoutunut kestävän

kehityksen yhteiskuntasitoumukseen, jonka tavoitteena on luoda toimintatavat ja tavoitteet hyvän elämän mahdollistamiseksi nyt ja tulevaisuudessa (Ympäristöministeriö 2014). Kuntaliitto on tehnyt poliittiset linjaukset kestävän kehityksen osalta sekä kuntien osallisuudesta Agenda 21 prosessiin. Euroopan neuvoston urheilun peruskirjaan (EY/1975/92) on kirjattu tarve kestävän kehityksen huomioimisesta liikunnassa ja urheilussa. Tämä edellyttää luonnon ja ympäristöarvojen huomioonottamista liikunta- ja urheilupaikkoja suunniteltaessa sekä eri organisaatioiden kestävän kehityksen mukaista toimintaa ja tietoisuuden lisäämistä liikunnan ja kestävän kehityksen välisestä suhteesta. (Haukilahti & Ilmarinen 1994, 301.)

Kuten edellä mainittiin, liikuntaa apuvälineenä käyttäen, on ympäristötietoisuutta mahdollista lisätä kansalaisten keskuudessa. Yhteisien päämäärien avulla on helpompi tavoitella kestävä ja viihtyisää elinympäristöä. Useissa urheiluseuroissa on laadittu erilliset harrastajille suunnatut ympäristöohjeet. Ohjeet on sisällytetty urheiluseuran ympäristöohjelmaan, joka sisältää muun muassa tietoa lajin ympäristövaikutuksista ja -selvityksistä, joiden pohjalta laaditaan ympäristökasvatusmateriaaleja. Kuntatasolta tulisi tukea ja panostaa enemmän liikuntakulttuurin kehittämiseen kohti kestäviä ratkaisuja. Huomiota tulee tulevaisuudessa lisätä rakennettujen liikuntapaikkojen merkitykseen sekä etäisyyksiin, käyttäjämääriin ja kulkutapoihin. Päätäjien on tarkasteltava asiaa taloudelliselta sekä työllistävyyden ja energiankäytön kannalta. Yhteistyötä eri organisaatioiden välillä on tehostettava ja urheilutapahtumien järjestäminen tulisi toteuttaa kestävästi. Edellä mainittuihin asioihin vaikuttaa ympäristöjohtamisen taso kunnan liikuntatoimessa. (Miettinen 2000, 309–320; Valtion liikuntaneuvosto 3/2014, 22.)

8 HÄMEENLINNAN KAUPUNKI

Hämeenlinna on noin 67 900 asukkaan sisämaakaupunki ja yksi Suomen vanhimmista kaupungeista. Asutus on keskittynyt Vanajaveden rannoille, ja laajentunut Etelä-Suomen maantieliikenteen solmukohdaksi. Kaupungin maapinta-ala on 1 785 km² ja vesialueiden pinta-ala 245 km². (Hämeenlinna 2015.)

Hämeenlinnassa on ollut asutusta rautakaudelta lähtien. Hämeen linna rakennettiin 1200-luvun alkupuolella Hämeen linnaläänin hallinnon keskeiseksi. Linnan ympärille alkoi muodostua asutusta. Kenraalikuvernööri Pietari Brahe antoi Hämeenlinnalle kaupunkioikeudet 1639. Vuonna 1831 suurin osa kaupungista paloi. Yliarkkitehti C.J. Engelin laatima kaupungin uusi asemakaava syntyi pian tämän jälkeen ja sitä leimasivat puistoalueet ja puurakennukset. Hämeenlinnasta Helsinkiin rakennettiin raideyhteys vuonna 1862. Kaupunki kasvatti mainettaan idyllisenä koulu-, hallinto ja varuskuntapaikkakuntana. Perustekijänä oli edullinen sijainti ja lyhyt matka isompiin kaupunkeihin. Vuosikymmenten saatossa Hämeenlinnan kaupunki on kasvanut niin asukasluvun kuin maapinta-alankin suhteen. (Hämeenlinna 2015.)

Hämeenlinnan päätöksenteossa kestävä kehitys ja luonto ovat merkittävässä osassa. Kaupungilla on oma kestävä elämäntavan toteuttamisen strategia, joka on sisällytetty laajempaan kaupunkistrategiaan (2013) vuosille 2014–2020. Tavoitteina on tuoda luonnon merkitys esiin päätöksenteossa sekä lisätä ympäristötietoisuutta asukkaiden keskuudessa. (Raekunnas 2014, 9–11.)

Kaupungilla on asukkaille ja matkailijoille tarjottavanaan runsain määrin tekemistä ja harrastustoimintaa. 150 urheiluseuraa ja harrasteryhmää tarjoaa aktiviteetteja niin ulko- kuin sisäliikunnan muodossa. Hämeenlinnan seudun ulkoilumaastot, puistoalueet ja vesistöt tarjoavat liikkumismahdollisuuksia sekä ympäristön nauttia luonnonkauneudesta ja -rauhasta. Liikuntapaikkojen lisäksi kaupungilla on kulttuuritarjontaa, kuten teattereita, museoita ja taidenäyttelyitä. (Hämeenlinna 2016.)

8.1 Hämeenlinnan kaupunkistrategia ja kestävä elämäntapa

Hämeenlinnan kaupunkistrategiassa (2013) yhtenä visiona on: ”*Hämeenlinna on historiastaan elinvoimaa ammentava, kaunis ja kodikas kulttuuri-kaupunki Suomen sydämessä*”. Kaupungin arvoiksi on nostettu yhdenvertaisuus, yksilöllisyys, asukaslähtöisyys ja palveluhenkisyys. Päätöksentekoon halutaan tuoda luovuutta ja rohkeutta uuden kokeilemiseen. Kestävä elämäntapa on keskeisin tekijä kaupunkistrategiassa. Kaupunkia pyritään rakentamaan taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti vastuullisin keinoin. Rakennetusta ympäristöstä huolehditaan ja luonnon monimuotoisuus ja puhtaus pyritään turvaamaan tuleville sukupolville.

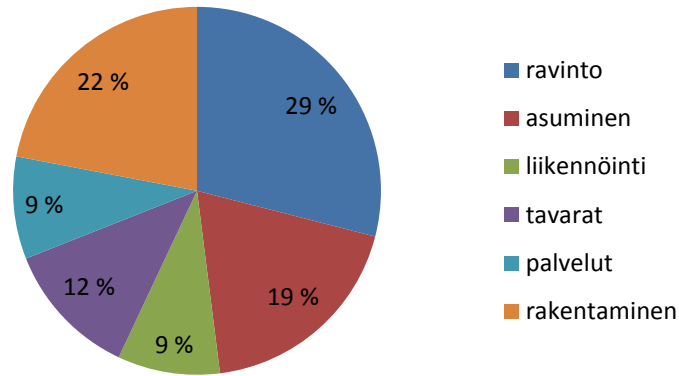
Hämeenlinnan kaupunki on allekirjoittanut vuonna 2004 Aalborgin sopimuksen (Aalborg Charter 27.3.1994), joka on Euroopan kaupunkien sopimus tavoitteista kohti kestävä kehitystä. Kestävän elämäntavan strategian taustalla on edistää sopimuksen velvoittamia ympäristösitoumuksia ja niiden toimeenpanoa. Strategiassa kestävä kehityksen eri osa-alueet on jaoteltu eri näkökulmista (kuvio 7, s. 28). Kaupungin kehittämisselvityksen Kymppi-hanke suunnitteli vuonna 2012 sitoumuksen pohjalta Hämeenlinnan kaupungille uudet kestävä kehityksen ”keihäänkärjet”, jotka tulisi ottaa paremmin huomioon kaupungin päätöksenteossa. Tärkeimmiksi tavoitteiksi nostettiin energiapiheys, ekoarki, kestävä kulutus sekä kestävä liikkuminen. Kestävää liikkumista pyritään edistämään suosimalla joukkoliikennettä, pyöräilyä sekä ylipäätään lihasvoimin tapahtuvaa liikkumista. (Hämeenlinna 2013.)

Kuvio 7. Kestävä kehitys Hämeenlinnan kaupunkistrategiassa 2014–2020 (Hämeenlinnan kaupunkistrategia 2013)

Hämeenlinnan kaupungin ekologista jalanjälkeä on tutkittu viimeksi vuonna 2005 (Natural Intrest 2009). Tuolloin tutkimukset osoittivat hämeenlinnalaisen ekologisen jalanjäljen olevan suurempi kuin pinta-ala tai biokapasiteetti todellisuudessa suhteutettuna asukasta kohden (5,24 gha). Suurimmat osatekijät jalanjäljen kokoon ovat olleet ravinto, rakentaminen ja asuminen (kuvio 8, s. 29).

Jalanjäljen pienentämisen keinot on sisällytetty vuosille 2014–2020 laadittuun kestävän elämäntavan strategiaan, joka on osa Hämeenlinnan kaupunginvaltuuston hyväksymää kaupunkistrategiaa. Keskeisimpinä menetelminä ovat maankäytön kestävä suunnitteleminen ja ekotehokkuus sekä elinkaariajattelu. Kuntalaisiin kohdistuvalla ympäristökasvatuksella ja tiedottamisella on lisäksi merkittävä rooli. Erilaisilla ekologisiiin ratkaisuihin kannustaville ”porkkanoilla” voidaan päättäjien mielestä lisätä asukkaiden kiinnostusta kestävästä kehityksestä kohtaan. (Natural Intrest 2009, 25–28.)

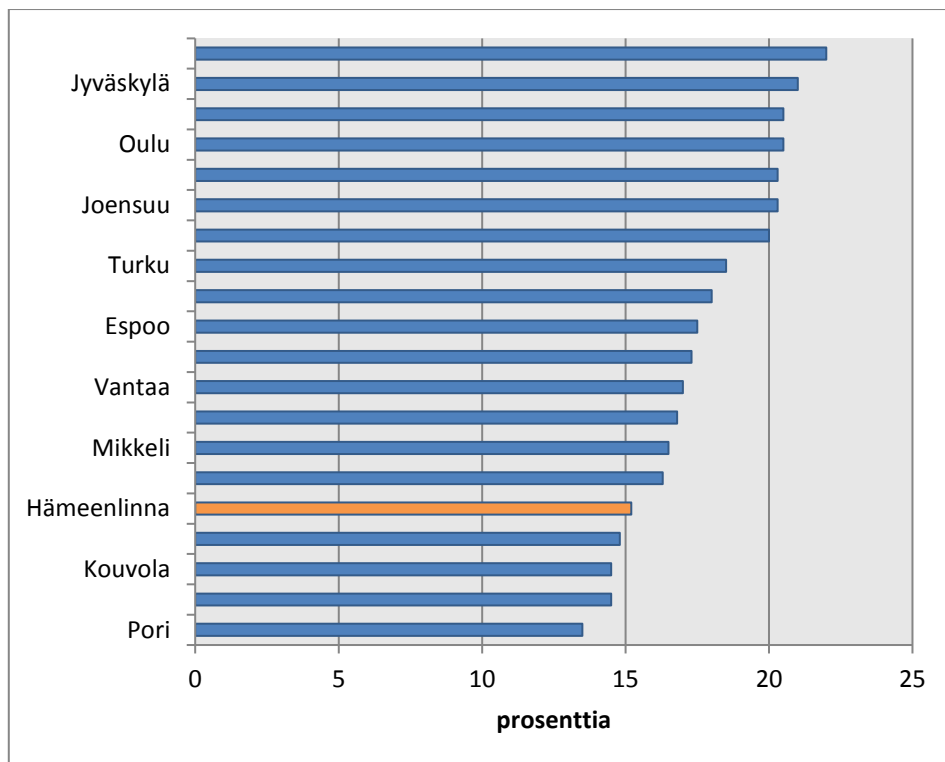

Kuvio 8. Hämeenlinnan asukkaiden ekologinen jalanjälki 2005 (Natural Intrest 2009)

8.2 Urheilukaupunki

Vanhimmat liikuntamuodot Suomessa ovat kävely, soutu, hiihto ja ratsastus. Ne ovat yhdistyneet tiiviisti elinkeinon harjoittamiseen jo satoja vuosia. Liikunta on kuulunut aikaisemmin osaksi arkista työtä. Hämeenlinnaan urheiluharrastus vakiintui 1800-luvun lopulla nuorisoseuran urheiluosaston myötävaikuttama. Voimistelu oli pitkään Hämeenlinnassa merkittävin urheilulaji. Urheilu oli kaupungissa pitkään hajanaista ja paikkaansa hakevaa. Nykyään Hämeenlinnassa on laaja lajitarjonta. Tästä pitää huolen lähes 150 urheiluseuraa ja järjestöä. Kaupunki pyrkii tarjoamaan toimivat puitteet myös omatoimiselle liikunnalle. Hämeenlinalaisten liikunta-aktiivisuus on Suomen tasolla keskiluokkaa verrattuna muihin samankokoisiin kuntiin (kuvio 9, s. 30). Hämeenlinnan kaupungin vuosibudjetista liikunta vie merkittävän osan, mutta kuitenkin vähemmän kuin esimerkiksi kulttuuri. (Lehmusvaara 2003, 13–15; Hämeenlinna 2016.)

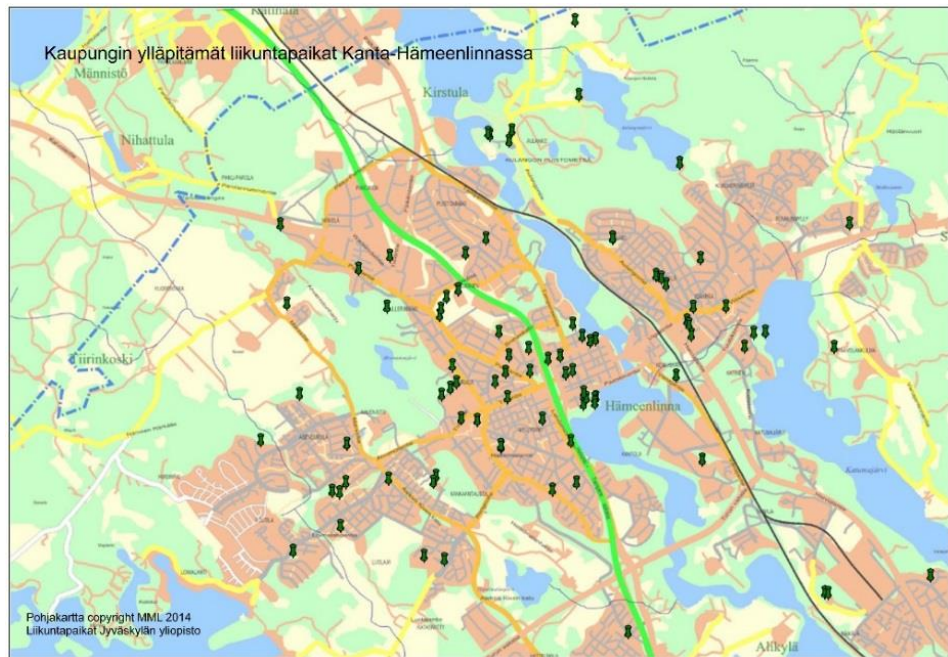
Urheilukaupungin leima ulkopaikkakuntalaisten silmissä johtuu pitkälti olympialaisten isännöimisestä vuonna 1952. Nykyään vahva merkitys on myös tasokkaalla urheilulla ja menestyvillä seuroilla. Vuonna 1989 julkaisussa kokoelmateoksessa *Hämeenlinna – meidän kaupunkimme* (Pakkanen & Lehmusvaara, 119—129) silloinen liikuntatoimenjohtaja Onni Virtanen totesi hämeenlinalaisten seurojen olevan aktiivisia ja kykeneväisiä järjestämään isompiakin kisoja (Kalevan kisat, SM-hiihdot, ampumahiihdon maailmancup). Virtanen totesi lajien ja seurojen runsaan määrän olevan toisaalta myös huono asia. Hän näki, että kaikille lajeille ei kyetty järjestämään tasapuolisia edellytyksiä ja tukemaan taloudellisesti. Tämä toteamus pitää paikkansa myös nykyisen liikuntapalveluiden tilaajapäällikkö Päivi Joenmäen mielestä (Joenmäki 19.5.2016).

Kuvio 9. Suosituksen mukaisesti kestävyysliikuntaa ja lihaskuntoharjoittelua harrastavat henkilöt yli 50 000 asukkaan kunnissa. (THL 2015)

Kaupungin ensimmäiset uimala ja urheilukenttä rakennettiin vuonna 1911 Hämeensaarena tunnettuun kaupunginosaan Vanajaveden rannalle. Molemmat olivat tuolloin kovalla käytöllä. Sittemmin uimalan tilalle on noussut Uimahalli (1976) ja urheilukentän tilalle pesäpallokenttiä. Alueelle rakennettiin vuonna 1961 urheiluhalli Hämeenkaari. Vaikka koko Hämeenlinnassa on lähes kaksisataa liikuntapaikkaa, uusille on tarvetta (kuva 1, s. 31). Monet erikoislajit vaativat paremmat harjoituspaikat, mutta niitä ei pystytä tarjoamaan. 1990-luvulla rakennettujen liikuntahallien myötä on pystytty tarjoamaan kesälajien, kuten jalkapallon ja yleisurheilun harrastajille talviharjoittelun mahdollisuus. (Pellinen 2012, 21; Pakkanen & Lehmusvaara 1989, 119–129.)

Ulkoliikunta paikoista Hämeenlinnassa ei ole pulaa. Valaistuja ulkoilureittejä on useita kymmeniä kilometrejä ja talvisin ylläpidetään hiihtolatuverkostoja. Myös kevyenliikenteenväylät ovat pääosin hyvässä kunnossa. Hämeenlinnan kantakaupungin ulkoilumaastot ovat poikkeuksellisen upeat näkymiltään, Ahvenisto ja Aulanko etusijalla. Vaikka kaupunki tarjoaa liikuntaan ja urheiluun soveltuvat paikat, tuo haasteen miten houkuttaa ihmiset liikkumaan pitkien työ- tai koulupäivien jälkeen. (Pellinen 2012, 21; Pakkanen & Lehmusvaara 1989, 119–129.)

Kuva 1. Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikat (Lipas 2016)

8.3 Ympäristöjohtamisen taso kaupungin liikuntatoimissa

Opinnäytetyötä varten haastateltiin Hämeenlinnan kaupungin nykyistä liikuntapalveluiden tilaajapäällikköä Päivi Joenmäkeä (19.5.2016). Hän pitää liikuntaa yhtenä keskeisimmistä terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä, todeten: *”liikunta lisää terveyttä, viihtyvyyttä, sosiaalisuutta ja kaupungin vetovoimaa”*. Näitä asioita Joenmäki pitää syynä liikuntapaikkojen rakentamiselle ja pohtii, millaista olisi ilman liikuntapaikkoja.

Hämeenlinnassa käytettiin liikuntaan vuonna 2015 noin 6,4 miljoonaa euroa. Liikuntapalveluihin käytettiin 1,3 prosenttia enemmän kuin vuonna 2014 (Hämeenlinnan tilinpäätös 2015, 61–62). Hämeenlinnan liikuntapalveluissa ei ole erillistä ympäristöohjelmaa. Kaupungin ympäristöasioista vastaa pääosin ympäristö- ja luontopalvelut. Ympäristöön ja kestäväan kehitykseen vaikuttavat asiat on kuitenkin huomioitu liikunnan osalta palvelusopimuksissa. Palvelusopimukset solmitaan vuosittain tilaajan ja tuottajan välillä. Niissä määritellään millaisia asioita kaupungissa tuotetaan ja millä tavoin. Vuoden 2016 palvelusopimuksessa ulkoliikuntapaikkojen osalta on määritelty, että tuotannon tulee edesauttaa muun muassa työllistymistä ja toiminnassa sekä laitevalinnoissa tulee huomioida kestävyysperiaate (materiaalit, päästöt ja vastuu). Liikuntapalveluita suunniteltaessa ympäristö ja luonnon monimuotoisuuden säilyminen pyritään huomioimaan. Erilaisista kaupungissa järjestettävistä urheilutapahtumista vastaavat pääasiassa järjestöt, joten ympäristövastuu on tällöin heillä. Pääosin aina liikuntatapahtumia suunniteltaessa, niiden ympäristövaikutukset kuitenkin huomioidaan (esim. maaston kuluminen ja roskaantuminen). (Hämeenlinnan kaupunki 2016; Joenmäki 19.5.2016.)

Yleensä toive liikuntapaikkojen rakentamisesta tai kunnostamisesta lähtee urheiluseurojen tai järjestöjen aloitteista. Liikuntapaikkojen rakentamista suunniteltaessa kaikkien kaupungin asukkaiden mielipiteitä pyritään kuitenkin kuuntelemaan tasavertaisesti. Yhteinen suunnittelu asukkaiden kanssa on tätä päivää. Haasteen asettaa miten tyydytetään jokaisen tarpeet lopullisissa päätöksissä. Hämeenlinnassa on viime vuosina muutamissa liikuntapaikkarakentamiseen vaikuttavissa keskusteluissa törmätty ongelmaan, että ihmisiä ei saada osallistettua suunnitteluvaiheessa riittävästi ja jälkikäteen on herännyt valittamista ja kritisointi, jolloin asioihin ei enää pystytä vaikuttamaan. Ongelmana onkin miten saada asukkaat hahmottamaan asioita riittävän varhaisessa vaiheessa. Tilaajapäällikkö Joenmäen mielestä Hämeenlinnassa liikuntapaikkoihin vaikuttavassa päätöksenteossa kestävän kehityksen näkökulmat menevät rahan edelle. Kokonaisuudessaan hän näkee kaupungin liikuntapaikkarakentamisen olevan laadukasta Hämeenlinnassa. Kaupungin vastuulla ovat vain perusliikuntapaikat. Tärkeintä on vastata asukkaiden perustarpeisiin; uimahalli uimiseen ja palloiluhalli pallopeleihin. Yksityisessä liikuntapaikkarakentamisessa Joenmäki näkee paljon hyvää. Hämeenlinnassa kehitys on tärkeää ja kaupunki haluaa luoda mahdollisuuksia esimerkiksi työpaikkojen muodossa, joita uudet yrittäjähajaiset liikuntapaikat tarjoavat. (Joenmäki 19.5.2016.)

8.4 Vanajavesilaakson luonto

Hämeenlinnan kaupunki omistaa noin 5 600 hehtaaria metsää, joista osa on muissa kunnissa. Uusia metsämaita ostetaan ja osia kaavoitetaan asuinkäyttöön. Kantakaupungista on kaavoitettu 23 prosenttia puisto-, viher- ja lähivirkistysalueiksi. Luonnonhoidon toteutuksesta vastaa LinnaInfra-liikelaitos. Hoidon päämääränä on ekologiset, maisemalliset ja tuotannolliset kriteerit täyttävä toteutus asukkaat huomioon ottaen. Hoitotoimenpiteisiin vaikuttavat valtakunnalliset suositukset sekä lainsäädäntö. Hämeenlinnassa on Suomen ensimmäinen Kansallinen kaupunkipuisto, jolla on oma hoito- ja käyttösuunnitelmansa. (Hämeenlinnan kaupunki 2016.)

Vanajaveden laakson maisema on yksi Suomen luonnon helmistä. Siinä näkyvät vuosisatojen saatossa tapahtunut geologinen ja biologinen kehitys sekä ihmisen vaikutus. Hämeenlinnan kaupungin ja Hattulan kunnan alueilla sijaitseva Vanajaveden laakso on Vanajaveden kapeikon ja sen ympäristön muodostama kulttuuri- ja luonnonmaisemakokonaisuus, joka kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin maisema-alueisiin. Vanhimmat kerrokset ovat peräisin rautakaudelta. Luonnonoloiltaan laakso on monimuotoinen. Ihmisten kulttuurin muutoksen myötä luonto on osin rikastunut, mutta osin myös köyhtynyt. Hämeenlinnassa ympäristön tilan seuranta on hyvin ajantasaista. (Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

Hämeenlinnassa, kuten Suomessa yleensäkin, kulttuuriympäristö on osa ihmistä ja hänen identiteettiään. Hämeenlinnan esihistoriallisesti merkittäviin kulttuuriympäristöihin vaikuttavat rakennetun ympäristön lisäksi useat maisemallisesti merkittävät näkymät. Alueen kulttuurimaiseman muodostavat harjuselänteet ja vesistöt. Tärkeänä kulttuurillisena lisänä

ovat ainutlaatuiset kulttuurihistorialliset rakennukset, linna ja linnoitukset. Vanajaveden laakson kulttuurimaisemaa kohtaavat suurimmat ongelmat ovat seurausta taajama-alueen kasvusta ja näkymien umpeen kasvamisesta. Uudisrakentaminen tuo omalta osaltaan ongelmia kulttuuriympäristöihin. (Mikkola, Jutila, Putkonen & Seppälä 2001, 11–24, 133–135, 140.)

8.5 Hämeenlinnan ulkoilualueet ja -reitit

Hämeenlinnassa on ympärivuotisessa käytössä oleva ja kattava ulkoilureitistö. Ulkoilualueille on rakennettu julkisia tulentekopaikkoja, istuskelu- ja levähdyspaikkoja, laitureita ja pitkospuita. Kaupungin retkeilyreitistöt ovat osa laajempaa reitistöä Hämeessä. Jäljempänä tarkemmin esitellyn Vanajan rantareitin lisäksi kaupungissa on muuta muu suurempi ulkoilualue ja kymmenkunta pienempää aluetta. (Sievänen 1993, 13; Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

Kanta-Hämeenlinnan itäpuolen merkittävin ulkoilualue on Aulangon alue sekä Aulangonjärven ympäristö. Alueelle kulkee valaistu ulkoilureitti, joka sijoittuu osin luonnonsuojelualueelle ja puistometsään. Kaupungin länsipuolella tärkein ulkoilualue on puolestaan Ahvenisto. Ahveniston-Hattelmalanharjun reitit ovat varsinkin patikoijien suosiossa. Ahveniston virkistysalueen maastoissa kulkee kaksi valaistua ulkoilureittiä ja lukematon määrä pieniä polkuja. Alajärven rannassa Tervaniemen ulkoilualueella pääsee kesäisin nauttimaan uinnista ja talvisin järven jäällä mutkittelevista lauduista ja luistinradasta. (Sievänen 1993, 13; Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

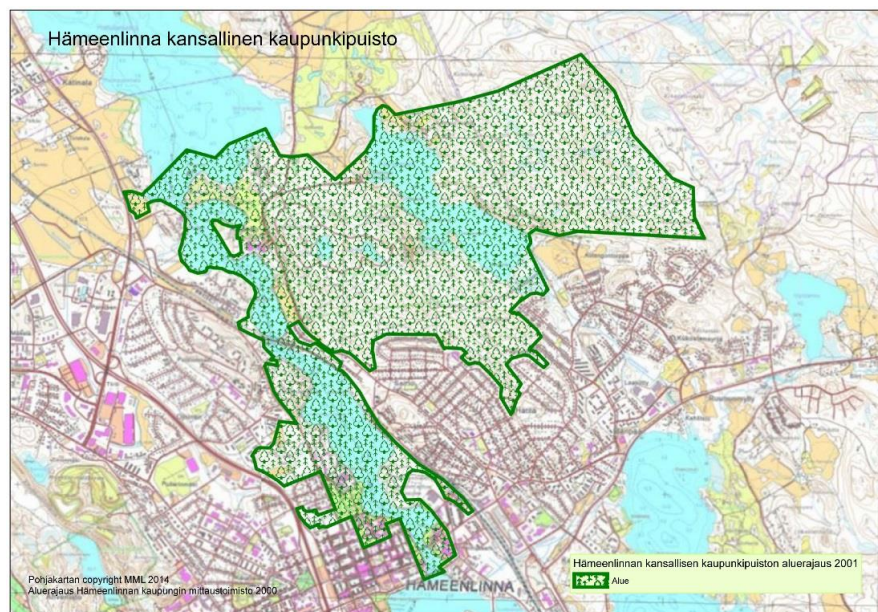
Hämeenlinnan ympäristössä on säilynyt varsin runsaasti rakentamattomia metsä- ja peltovyöhykkeitä, mikä on suomalaisille kaupungeille tyypillistä. Hämeenlinnassa maankäytön suunnittelun yhtenä lähtökohtana on muun muassa viheralueiden säilyttäminen. Edellä mainitut ulkoilualueet ovat kaikki rakennettuja, mutta kokonaisuudessaan kaupungissa on vähän rakennettuja ulkoilureittejä. Talvisin latuverkostot kattavat huomattavasti suuremmat alueet kuin kävelytie- ja polkuverkostot kesäisin. (Sievänen 1993, 13; Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

Hämeenlinna on puistojen kaupunki. Puistot ovat tärkeä osa Hämeenlinnan kaupunkikuvaa ja sen historiaa. Ensimmäiset puistot ovat peräisin 1800-luvun alkupuolelta. Tunnetuimpina niistä ovat eversti Standertskjöldin luoma Karlbergin maisemapuisto (nykyinen Aulanko) sekä Kaupunginpuisto eli Parkki. Monet puistot ovat vuosikymmenten saatossa joutuneet väistymään kaupunkirakenteen tieltä, mutta niiden merkitys kaupunkikuvasta ei ole kuitenkaan kadonnut. (Laitila 1995, 3–4.)

Hämeenlinna sai ensimmäisenä kaupunkina Suomessa kansallisen kaupunkipuiston. Maailman ensimmäinen kansallinen kaupunkipuisto on perustettu kuitenkin Ruotsiin vuonna 1995 (nationalstadspark Ekoparken). Suomessa oli samaiseen aikaan meneillään maankäyttö- ja rakennuslain uudistaminen, joten kiinnostus kaupunkipuistojen perustamiseen heräsi. Puiston perustamisen valmistaminen Hämeenlinnassa aloitettiin jo vuonna 1997.

Kansallinen kaupunkipuisto sopii hyvin Hämeenlinnan tavoitteisiin kehittää kaupunkia historiaansa arvostavana ja viihtyisänä kaupunkina asua ja matkailla. Kaupunkilaisilla oli puiston suunnitteluprosessissa merkittävä osa, julkisten asukastilaisuuksien ja medianäkyvyyden seurauksena. (Hämeenlinna 2013.)

Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto on perustettu vuonna 2001. Se on yhtenäinen puistojen kokonaisuus Hämeenlinnan keskustassa (Kuva 2). Puistoalue kiertää ympäri Vanajaveden rantareitin (2008) Hämeen linnan ja Aulangon kansallismaisemissa. Puiston maa-ala on noin 740 hehtaaria. Alueella sijaitsee useita metsä- ja luonnonsuojelulainsäädännön nojalla suojeltuja yksittäisiä arvokkaita elinympäristöjä. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt puolestaan kertovat kaupungin pitkästä kulttuurihistoriasta. Vuosittain kansallisen kaupunkipuiston alueella arvioidaan ulkoilevan jopa 200 000 ihmistä. Puisto on jaettu viiteen maantieteelliseen osaluueeseen. Hämeenlinnan kaupunki ja valtio omistavat pääosan alueesta, mutta mukana on myös yksityisiä maanomistajia. Aluetta on tarkoitettu laajentaa lähitulevaisuudessa. (Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

Kuva 2. Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto

9 AHVENISTON VIRKISTYSALUE

Läpi läntisen Hämeenlinnan kulkeva harju tarjoaa virkistys- ja liikuntamahdollisuuksia kaupungin asukkaille. Ahvenisto on Aulangon alueen ohella

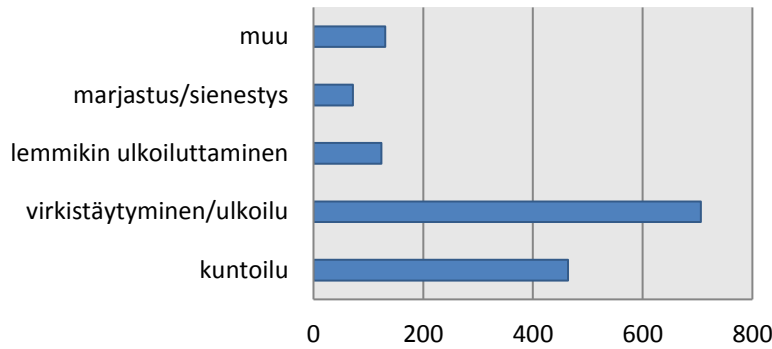
toinen tärkeimmistä ulkoilualueista Hämeenlinnassa. Ahvenisto sijaitsee vain muutaman kilometrin etäisyydellä kaupungin keskustasta. Alueelle reunamille on sijoittunut useita kunnallisia palvelulaitoksia. Sen erilaiset ulkoilutiet ja polkuverkostot sekä vesistöt tarjoavat asukkaille laajat ja osittain myös haastavat liikkumismahdollisuudet. Ahvenistonharjun lomassa sijaitsee Ahveniston virkistysalue. Alue ympäröi Ahvenistonjärveä, joka on meromittinen järvi. Ahvenisto on toiminut vuosikymmeniä ihmisten kesäisenä virkistys- ja uimapaikkana. Harjulla kiertävät polkuverkostot ovat kuntoilijoiden ja ulkoilijoiden suosiossa. Koululaiset käyttävät harjualueutta muun muassa liikunnan ja biologian oppimisessa. Alueelle on suunniteltu lisää aktiviteetteja kaupunkilaisten vapaa-ajan viettoa varten. (Sievänen 1992, 10; Kehittämiskeskus Oy Häme, 2011.)

Ahveniston alue tarjoaa monien eri lajien urheilijoille upean harjoitteluympäristön. Siellä viihtyvät yleisurheilijat, lentopalloilijat ja monet muut urheiluseurojen jäsenet. Ahvenistoa on vuosien mittaan kuvattu paikkana, jossa tutustutaan toisiin ja vietetään aikaa samanlaisten ihmisten kanssa (Pellinen 2012, 81). Alueella sijaitsee muun muassa lentopallokenttiä, tulentekopaikka sekä ekologinen seikkailuhuvipuisto Flowpark. Myös vuokrattava oleva rantasauna on ahkerassa käytössä ympäri vuoden. Alueella liikkumista helpottavat opastettu luontopolku sekä viitoitetut ulkoilureitit (Jutila 2007, 41). Ahveniston alue on Hämeenlinnan kaupungin omistuksessa. Näin ollen myös hoitovastuu on kaupungilla ja LinnanInfra-liikelaitoksella. Ahveniston virkistysalueen erilaiset toiminnot on yhtiötetty pääosin TG Ahvenisto Oy:lle. Vuonna 2009 kaupunginhallitus päätti käynnistää Ahvenisto2030-vision valmistelun ja Ahveniston alueen kehittäminen otettiin kaupungin strategiseksi hankkeeksi. (Ahvenisto n.d.; Hämeenlinna 2015.)

9.1 Olympiapuisto

Ahveniston urheilukeskus eli nykyinen Olympiapuisto on arkkitehtien Ilmari Niemeläisen ja Olavi Sahlbergin suunnittelema. Alueeseen kuuluivat maauimala hyppytorneineen, pukusuojat ja tornikahvila ja toimistorakennus sekä sittemmin puretut miekkailukatokset. Miekkailukatosten tilalle on rakennettu rinteeseen myöhemmin betoniset esiintymisportaat suurkuoroille (Vihervuori 1991, 7). Urheilukeskuksen rakennukset on suojeltu 1995 rakennussuojelulain nojalla. (Raekunnas 2014, 9–11.)

Vuonna 2005 tehdyn kävijätutkimuksen mukaan kolme neljäsosaa harjulla liikkujista asuu harjualueen välittömässä läheisyydessä tai heillä on matkaa kotoa harjualueelle alle kaksi kilometriä. Vastaajista 80 prosenttia kertoo olevansa harjualueen aktiivikäyttäjiä eli liikkuvat siellä kahdesta neljään kertaa kuukaudessa tai tätä useammin. Vastaajista enemmistö (72 %) lähtee harjulle juuri virkistäytymään ja ulkoilemaan (kuvio 10, s. 36). Ahvenistonharju sekä Ahveniston uimaranta ovat asukkaiden keskuudessa tunnetuimpia kohteita ja samalla myös käytetyin. (Aulin & Mäenpää 2005, 16.)

Kuvio 10. Vuonna 2005 toteutetun asukaskyselyn mukaan harjualueella käynnin päättökohde. (Pukarinen 2005)

9.2 Ahveniston luonto

Alueen puusto on puolilehtomaista ja kasvillisuus on harjuille tyypillistä harjukasvilajistoa. Ahvenistonharju on maapohjaltaan suurilta osin tuoretta ja lehtomaista kangasta sekä osittain rämettä. Alueen puista valtaosa on jo yli 120-vuotiaita. Muuta alueen kasvillisuutta sekä eläinlajistoa on kartoitettu 2000-luvulla tehtyä vuosien 2006–2015 hoitosuunnitelmaa varten. (Aulin & Mäenpää 2005, 8–13.)

Ahveniston rakentamattomasta luonnosta suurin osa on luonnonsuojelualue, joka kuuluu Natura 2000-verkostoon. Se on asetettu luonnonsuojelulain (71/1923) 1 luvun nojalla luonnonsuojelualueeksi jo 1964 ja rajauksia on muutettu 2002, jolloin voimaan oli astunut uusi luonnonsuojelulaki (1096/1996 10§). Alueen pinta-ala on noin 85 hehtaaria. Alueella esiintyy useita harvinaisia kasvilajeja, kuten lain nojalla rauhoitettua kylmänkukkaa. Ahveniston harjun alueella kasvaa useita luontodirektiivin 92/43/ETY (EYVL N:o L 206, 22.7.1992, s. 7–50) liitteen I mukaisia luontotyyppisiä sekä liitteen II mukaisia suojeltuja lajeja. Ahveniston luonnonsuojelualueen läntisessä osassa on noin 15 hehtaarin suuruinen aarnialue. Alueella annetaan metsän kehittyä luontaisesti eikä hoitotoimenpiteitä suoriteta. (Aulin & Mäenpää 2005, 8–13.)

Rauhoitussäännösten nojalla alueen luontoa pyritään säilyttämään ja hoitamaan erillisten luonnonhoitosuunnitelmien mukaisesti. Perusajatuksena on säilyttää luonnon alkuperäiset piirteet ja kauneus. Metsäaluetta hoidetaan puistometsänä. Rauhoitussäännökset sallivat ulkoilu- ja urheilutoimintojen harjoittamisen alueella. Osa vuoden 1952 olympialaisten viisiottelua varten rakennetuista rakennuksista, kuuluu luonnonsuojelualueeseen. Lisäksi rakennukset ovat suojeltuja museoviraston päätöksellä. Vuonna 2005 Hämeenlinnassa on tehty hiljaisten alueiden kartoitus. Harjualueelta ei löytynyt luonnonrauha-alueita. Ahvenistonharju luokiteltiin ”muihin hiljaisiin alueisiin” kuuluvaksi. Sen äänimaiseman todettiin koostuvan enimmäkseen luonnonäänistä ja ihmisen aiheuttamasta äänimaailmasta, joka ei kuitenkaan ole korkea. Yleensä virkistäytymisalueet kuuluvat tähän luokkaan. (Jutila 2007, 40; Aulin & Mäenpää 2005, 15.)

9.3 Olympiapuiston historia

Vuoden 1952 Helsingin olympialaisista odotettiin historiallisesti merkittävää kansainvälistä tapahtumaa, jossa olympiasoihdun tuli merkiksi kansakuntien yhdistymistä. Toisen maailmansodan loppumisesta oli tuolloin kulunut viisi vuotta. Ahveniston olympiapuiston rakentaminen alkoi jo 1940-luvun lopulla puolustusvoimain valtavalla panostuksella. Vuonna 1947 Hämeenlinnan kaupungin urheilulautakunta oli päättänyt varata talousarviossaan seuraavalle vuodelle 100 000 markkaa eli noin 16 500 euroa Olympialaisten valmisteluun (Pellinen 2012, 74). Hämeenlinnan varuskunnalla oli tuolloin kokemusta monien urheilun suurkisojen järjestämisestä ja tieto siitä oli levinnyt myös päättäjille. Hämeenlinnan kaupunki rakennutti 1950 tammi- ja elokuun välisenä aikana veikkausvaroilla Ahvenistolle ajan tyylien mukaisen ja kansainväliset vaatimukset täyttävän uimastadionin. Altaan yhteyteen rakennettiin katsomo. Sodan jälkeiselle ajalle tyypillisesti, rakentaminen tuli toteuttaa yksinkertaisillamateriaaleilla. Vuoden 1950 lopulla alkoi muotoutua päätös siitä, että olympialaiset järjestettäisiin osin Hämeenlinnassa. Asian varmistuttua marraskuussa 1950, alkoi todellinen Ahveniston urheilukeskuksen suunnittelu. Kaupunkilaiset kokivat jäävänsä ulkopuolisiksi hankkeesta. Asukkaat ja urheiluseurojen jäsenet olisivat halunneet antaa oman panoksensa kisakaupungin rakentamiseen. Helmikuussa 1952 urheiluseurat koottiin vihdoin saman katon alle kuulemaan Hämeenlinnan kisavalmisteluista. Töitä jaettiin eri tahoille. Yhteisenä tavoitteena oli saada kaupungille mahdollisimman hyvä taloudellinen tulos urheilun suur tapahtuman järjestämisestä. Kaikki valmistelutyö tehtiin täysin talukoivoin. (Pirhonen 1988, 6-12; Vihervuori 1991, 6–8.)

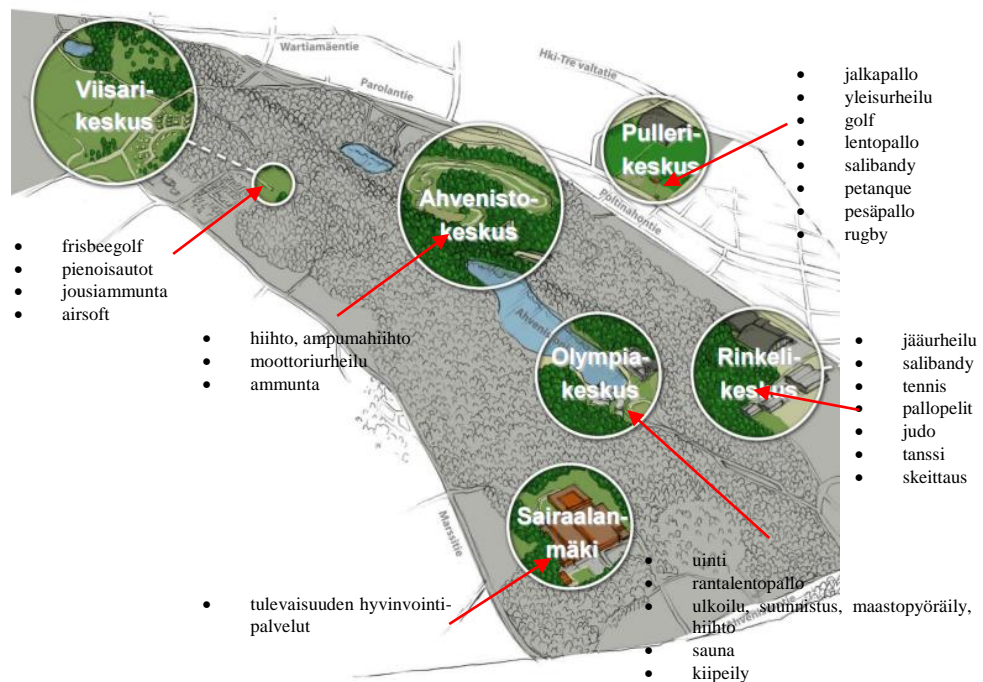
Kesäolympialaisissa 1952 Ahveniston maauimalassa kilpailtiin viisiottelun uintiosuus. Uintikatsomoon olisi mahtunut lähes 3 000 ihmistä, mutta paikalla oli yleisöä vain 1 500 henkeä. Pian Ahveniston maauimalan valmistuksen jälkeen huomattiin siinä monia teknisiä puutteita, jotka olivat seurausta rakennusvaiheen kustannussäästöistä. Suurimpana näistä oli vedenlämmityslaitteiston täydellinen puuttuminen. Maauimala oli suljettuna vuodesta 1986 lähtien aina vuoteen 2014 asti. Sulkemisen syynä oli veden uimakelvottomuus puhdistuslaitteiston puuttuessa. Altaan ollessa suljettuna lähes kolmekymmentä vuotta, täytettiin sitä ympäristölautakunnan luvalla joitakin kertoja vuosittain erilaisia tapahtumia varten. Allas täytettiin juuri ennen tapahtumaa ja tyhjennettiin heti sen jälkeen. (Pellinen 2012, 80; Vihervuori 1991, 8.)

1980-luvulla näytti vahvasti siltä, että allas tultaisiin purkamaan kansallisesta kulttuurihistoriasta piittaamatta. Asukkaiden keskuudessa syntyi ajatus rakennussuojeluesityksestä. 1990 Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti purkaa puurakennukset ja hyppytornin ja täyttää uima-altaan maaineksella. 1991 rakennussuojelusta tehty esitys meni läpi Hämeen lääninhallituksessa ja vahvistettiin 1995 ympäristöministeriössä. Olympialaisten rakennukset suojeltiin valtakunnallisesti arvokkaina kohteina. (Pellinen 2012, 80; Vihervuori 1991, 8; Raittinen 2014, 5.)

Maaumalan ollessa Museoviraston suojeluma kohde rakennussuojelulain (498/2010) 1.4§ nojalla, ei sitä saa purkaa. Altaan kunnostaminen oli pitkään ajoittain puheenaiheena kaupungissa. Avoimia keskustelutilaisuuksia järjestettiin useita. Lama-aikana todettiin täysremontin tulevan liian kalliiksi, sillä kaikki tulisi modernisoida. Ahveniston suojeluyhdistys ajoi vahvasti asiaa, että allas tulisi kunnostaa entisenlaiseen uimakäyttöön. Kansalaisten pitkäjänteinen työ tuotti tulosta luonnon- ja rakennetun ympäristön hyväksi. Vuonna 2009 kaupunginvaltuuston budjettikeskusteluiden yhteydessä maaumalan kunnostukseen päätettiin varata kaksi miljoonaa, josta kaksi kolmasosaa tulisi olemaan valtion rahaa. Maaumala avattiin käyttöön täysin modernisoituna kesällä 2014. Yksityinen yrittäjä, TG Ahvenisto Oy, huolehtii maaumalan tarjonnasta ja aukioloajoista. Kaupunki vastaa pääoma- ja käyttökuluista. Vuonna 2015 maaumalassa kävi noin 20 000 henkilöä. (Häme-Wiki 2015; Hämeenlinnan tilinpäätös 2015, 61–62.)

9.4 Ahveniston visio vuoteen 2030

Hämeenlinnan kaupunki laati vuonna 2011 vision Ahveniston alueen kehittämiseksi tulevana vuosikymmeninä. Visio ei kuitenkaan koske vain Ahvenistoa, siinä yhdistetään kuusi erillistä aluetta (kuva 3, s. 39), joilla nähdään olevan yhteys Ahvenistoon liikuntaympäristönä. Näitä alueita ovat Viisari-keskus, Ahvenistokeskus, Pullerikeskus, Olympiakeskus, Rinkelikeskus ja Sairaalanmäki. Ahveniston alueen vahvuuksina pidetään luontoa ja ympäristöä. Alue tarjoaa kaupungin asukkaille virkistys-, vapaa-aika-, liikunta-, harrastus- ja tapahtuma-alueen, jota on vaalittava. Vision tavoitteena on yhdistää harjuluonto ja alueen historia nykypäivän palvelutarpeisiin. (Kehittämiskeskus Oy Häme, 2011.)

Kuva 3. Ahveniston visio 2030 erittelee seudun useisiin eri keskuksiin, joilla on erilaisia toimintoja tulevaisuudessa (Kehittämiskeskus Oy Häme)

Harjujakso on ahkerassa virkistyskäytössä. Harjualuekokonaisuus sijoittuu Hämeenlinnan kaupungin keskustan länsipuolelle ja sitä rajaa asutus ja moottoritie. Alueelle on kaavoitettu uusia asuinalueita ja jonkin verran on jo rakennettu. Alueiden asumiskäyttöön ottamisen myötä myös Ahvenistonharju ja Olympiapuisto ovat vahvistaneet virkistystarkoitustaan. Olympiapuiston aluetta on muokattu monipuolisemmaksi ja enemmän liikunta- ja urheilumahdollisuuksia tarjoavaksi. Visiossa merkittävässä osassa on alueen kehittäminen yrittäjälähtöisesti. Jo viisi vuotta vision laatimisen jälkeen alue on muuttunut. Maauimala kunnostettiin, vaikkakin pakon edessä kaupungin kannalta. Maauimalan, kuten myös kahvilan, toiminnasta vastaa yksityinen yrittäjä. Lisäksi luovat elämyspalvelut alueella ovat lisääntyneet vuonna 2015 auneen Flowparkin myötä. Vision mukaisesti alue on rakentamisen aluetta ja nähdään merkittävänä elämyspalveluiden tarjontapaikkana. (Kehittämiskeskus Oy Häme, 2011; Joenmäki 19.5.2016.)

Ahveniston itäpuoli on pääosin Natura-alueita ja rakentamatonta. Alueella on paljon ulkoilureittejä ja polkuja, joita on paranneltu viime vuosina. Aluetta voidaan käyttää monipuolisesti liikuntaan ja ulkoiluun vahingoittamatta luontoa. Luonnon monimuotoisuus otetaan palveluita suunniteltaessa huomioon. Alueesta nähdään visiossa saatavan tulevaisuudessa kulttuurillisia ekosysteemipalveluita. Kokonaisuudessaan Ahveniston visiossa vuoteen 2030, on tavoitteena luoda selkeät liikunnan aktiivialueet rakennetuissa ympäristöissä, jotta muiden alueiden luontoarvot säilyisivät. (Kehittämiskeskus Oy Häme 2011.)

10 TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyön tutkimusosuus koostui kahdesta osasta, kyselytutkimuksesta Ahveniston virkistysalueen kävijöille sekä kyselytutkimuksesta Hämeenlinnan kaupungin päättäjille. Kyselyillä selvitettiin kahden eri osapuolen mielipiteitä liikuntapaikkarakentamisen kestäväan kehitykseen. Asettelulla tutkittiin, saavatko kaupunkilaiset riittävästi äänensä kuuluviin kaupungin liikuntapaikkojen kestäväan rakentamiseen. Tutkimuksella karotettiin asukkaiden toiveiden ja päättäjien päätösten kohtaamista liikuntapaikkoihin sekä niiden rakentamiseen ja kunnostamiseen. Ahveniston alueen kehittämisen tarpeellisuus ja tarpeettomuus olivat yksi merkittävä osa tutkimusta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaista muutosta liikunta-alueiden suunnitteluun ja rakentamiseen tarvitaan kestäväan kehityksen näkökulmasta Hämeenlinnassa niin sosiaalisin, taloudellisin kuin ekologisinkin perustein.

Kävijäkyselyn tavoitteena oli selvittää kuinka paljon Hämeenlinnan kaupungin asukkaat liikkuvat, kuinka paljon he käyttävät Ahveniston virkis-

tysaluetta liikunnan harrastamiseen sekä miten he näkevät alueen tarjonnan vastaavan tarpeitaan. Kävijäkysely suoritettiin sähköisessä muodossa. Kyselyä jaettiin Hämeenlinnan kaupungin virallisissa sähköisissä lähteissä, kaupungin internet-sivujen uutisvirrassa sekä virallisella Facebook-tilillä. Kysely oli avoinna 6.6.2016–31.7.2016.

Opinnäytetyön kyselyn pohjana käytettiin vuonna 1988 tehtyä kävijäkyselyä Ahveniston alueelta (Sievänen 1992). Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, millaisia muutoksia alueen käyttäjien asenteissa on tapahtunut parinkymmenen vuoden aikana ja millainen merkitys alueen kehittämisellä on ollut liikuntakäyttäytymiseen. Kyselyyn sisällytettiin lisäksi uusia aihepiirejä, kuten kestävän kehityksen eri osa-alueiden toteutuminen.

Päättäjille kohdistuvalla sähköisellä kyselyllä kartoitettiin Hämeenlinnan kaupungin päättäjien mielipiteitä liikuntapaikkojen kestävästä kehityksestä sekä liikuntapaikkarakentamisen suuntauksista tällä hetkellä. Lisäksi selvitettiin päättäjien asenteita kestävän kehityksen periaatteista. Haastattelujen kohderyhmänä oli Hämeenlinnan kaupunginvaltuusto. Kysely toteutettiin kesällä ja alkusyksystä 2016.

10.1 Tutkimuksen tausta

Ulkoilulla sekä muulla luonnon virkistyskäytöllä on koko ajan lisääntyvä merkitys ihmisten hyvinvointiin. Kaikille kansalaisille tulisi tarjota hyvät ulkoilumahdollisuudet vaihtelevassa ja rikkaassa luonnonympäristössä. Tavoitetta ajaa myös Pohjoismaiden yhteinen ulkoilupoliittinen ohjelma (NON poliittinen ohjelma 2014). Kuntien ja valtion vastuulla olevat ulkoilupalvelut ovat jatkuvan kehittämisen tarpeessa. Yleisin ulkoiluympäristö sijaitsee kodin välittömästä läheisyydestä. Kaupungin alueella sijaitsevat metsäalueet ovat tärkeitä kaupunkilaisten ulkoilualueita. Usein ulkoilualueilla on jopa suurempi merkitys kuin muilla peruspalveluilla (sosiaali-, terveys-, opetus- ja kulttuuripalvelut). (Sievänen 1993, 4-8.)

Laadukkaiden ulkoilu ympäristöjen tarjonnan takaamiseksi tarvitaan huolellista suunnittelua muun muassa kaavoituksellisesti. Suunnittelutyötä varten tulee selvittää missä ja miten ihmiset ulkoilevat. Kaupunkilaisten mielipiteillä erilaisista ulkoilupalveluista ja ulkoilu ympäristöjen laatutekijöistä on suuri merkitys suunnitteluun. Huomioon on otettava kaikki väestöryhmät ja ulkoilumuotojen harrastajaryhmät. Kävijämäärien laskeminen ulkoilu ympäristöissä on lähes mahdotonta. Parempia tuloksia saadaankin aikaiseksi tutkimalla ulkoilukäyttäytymistä eli väestön ja yksilön ulkoilun tarvetta. Tutkittavia asioita ovat muun muassa toivotut ulkoilukokemukset sekä sosiaaliset ja aineettomat arvot joita ulkoiluun voidaan yhdistää (sosiopsykologinen näkökulma). Ulkoilulla saavutetaan merkittäviä yhteiskunnallisia hyötyjä. Fyysisten hyötyjen rinnalle nousevat vahvasti henkiset hyödyt, kuten elämänlaatu, tyytyväisyys, ilo ja onni. (Sievänen 1993, 4-8.)

10.2 Kyselytutkimuksen tavoitteet

Kyselytutkimus on merkittävä tapa kerätä ja tarkastella tietoja erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä, ihmisten toiminnasta, mielipiteistä, asenteista ja arvoista. Kyselytutkimus on pitkälti kvantitatiivinen eli sillä kerätään numeerista aineistoa ja tuotetaan tilastoja. Kyselylomakkeella on monivalintakysymysten lisäksi kuitenkin myös sanallisia vastauksia vaativia kysymyksiä, joilla voidaan tarkastella paremmin ihmisten arvoja ja asenteita.

Kävijätutkimuksen tarkoituksena oli hankkia tietoa kävijöiden ja heidän ulkoilualueisiin kohdistuvista tarpeistaan ja toiveistaan. Kävijätutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää tulevaisuudessa ulkoilualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laadinnassa. Tuloksien pohjalta voidaan kartoittaa onnistuminen palvelu- ja varustetason tavoitteiden onnistuminen sekä tarkastella miten on pystytty yhdistämään luonnonsuojelualue ja virkistyskäyttö. Myös alueen todellinen käyttökapasiteetti saatiin osittain selville kävijätutkimusten avulla. Kyselyn aineiston pohjalta voidaan tarkastella olemassa olevien ulkoilualueiden aktuaalisia ja potentiaalisia käyttäjäryhmiä, sekä toisaalta selvittää uuden rakentamisen tarvetta. Kestävän kehityksen näkökulmasta oli tärkeää selvittää niin taloudellinen (pääsylippulaskenta), ekologinen kuin sosiaalinenkin puoli liikuntapaikkojen käytöstä. Kävijöiden mielipiteet, arvostukset ja asenteet saadaan näin paremmin päättäjien tietoisuuteen anonyymien kyselyiden muodossa, kuin suoralla palautteella. Kävijäkyselyn perusjoukkona olivat kaikki alueen käyttäjät (ikä, sukupuoli, harrastuneisuus yms.). Kyselyn tuloksien toivottiin edustavan satunnaisuutta eli jokaisen perusjoukkoon kuuluvan olisi tullut olla edustettuna. Kyselytutkimuksen toivottu otoskoko oli 300 henkilöä. Kyselyyn vastaajien määrää ei voitu etukäteen tietää, sillä kysely oli kaikille avoin ja kaupunkilaisten vastausaktiivisuutta ei voitu etukäteen tietää. (Vehkalahti 2008, 11–12; Sievänen 1992, 5–10.)

Päättäjille suunnatun kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa, miten hyvin Hämeenlinnan kaupungin asioista päättävä elin on tietoinen kestävän kehityksen mukaisesta elinympäristöstä sekä miten he itse toteuttavat arjessaan kestäviä valintoja. Lisäksi selvitettiin kestävän kehityksen näkymistä kaupungin päätöksissä eli, miten paljon ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävä kehitys on esillä erilaisissa kokouksissa ja työryhmissä. Lomakkeella kysyttiin lisäksi, pitäisikö ympäristöjohtamisen tasoa parantaa kaupungissa. Liikuntapaikkoihin ja niiden rakentamiseen, huoltoon ja käyttöön toivottiin saatavan päättäjiltä vastauksia elämäнкаariajattelun toteutumisesta. Ahvenisto 2030-visiosta kysyttiin, miten Ahveniston toimintapuiston aluetta tulisi vastaajien mielestä kehittää. Tämän kyselyn perusjoukkona olivat Hämeenlinnan kaupunginvaltuuston 59 jäsentä. Kyselyn vastausprosentista toivottiin mahdollisimman korkeaa.

10.3 Tutkimusstrategian valinnan perusteet

Tutkimukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti ja toivottujen tulosten aikaansaamiseksi, paras aineiston keräämismenetelmä oli kyselytutkimus. Kysely on survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä. Tämä menetelmä pitää sisällään havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja kohderyhmästä muodostuu otos tietystä perusjoukosta. Tässä tapauksessa perusjoukkona olivat Hämeenlinnan kaupungin asukkaat sekä päättäjät. Standardoidusti selvitettiin muun muassa vastaajien ikää, koulutusta ja asuinpaikkaa molemmissa kyselyissä samanlaisella kysymyksen asettelulla. Kyselytutkimuksen etuna oli, että sen avulla saatiin selville kvantitatiivisesti suuren määrän kaupunkilaisista mielipiteitä tutkittuun asiaan ja näin ollen voitiin kysyä useampia asioita samalla kertaa. Sähköisen kyselyn hyvänä puolena oli, ettei se vaatinut niin paljoa tutkijan aikaa. Sähköisten tulosten analysointi sekä raportointi ovat nykypäivänä hyvinkin yksinkertaisia. Huolellisesti suunnitellulla kyselylomakkeella aineiston käsittely on suhteellisen nopeaa ja aikataulut ja kustannukset on helpompi suunnitella etukäteen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 193–195.)

10.4 Kyselyiden rakenne

Kävijöille kohdistetun sähköisen kyselyn (liite 1) yhteyteen kirjoitettiin saatesanat, joihin tiivistettiin tutkimuksentarkoitus, tutkimuksen tekijätaho ja tutkimustulosten käyttötarkoitus. Saatetekstillä pyrittiin motivoimaan vastaajia osallistumaan kyselyyn. Kysely toteutettiin vain sähköisenä, vaikkakaan sähköinen lomake ei välttämättä tavoittanut kaikkia toivottuja kohderyhmiä. Sähköisten lomakkeiden vastausprosentin toivottiin kuitenkin nousevan riittävän suureksi tulosten analysoinnin kannalta. Ainoastaan sähköiseen kyselyyn päädyttiin materiaalien helpomman analysoinnin vuoksi sekä käytännöllisistä syistä. Tulosten luotettavuuden oletettiin olevan parempi sähköisessä kyselyssä kuin vastaavassa paperisessa. Myös kynnys vastata kyselyyn oletettiin olevan sähköisessä pienempi, sillä vastaaminen vei huomattavasti vähemmän aikaa kuin käsin kirjoitettaessa.

Kyselyn rakenne pidettiin yksinkertaisena ja kysymykset muotoiltiin helposti ymmärrettävään muotoon. Lomake koostui neljästä osiosta, joita olivat taustatiedot, hyvinvointi, liikunta ja elinympäristö. Taustatiedoissa kartoitettiin vastaajien ikä, sukupuoli, asuinpaikka sekä työllisyystilannetta. Hyvinvointiosiossa kysyttiin lineaarisella asteikolla erilaisten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden merkitystä vastaajien arkeen. Liikuntaan painottuvissa kysymyksissä pyydettiin vastaajia kertomaan yleisesti liikuntatottumuksistaan. Osiossa oli lisäksi kysymyksiä Ahveniston toimintapuiston saavutettavuudesta ja käyttötarkoituksista. Kysymykset asuin ympäristöistä olivat avoimia kysymyksiä, joihin vastaajien toivottiin kertovan ajatuksiaan omin sanoin. Näiden vastausten pohjalta saatiin esimerkiksi selville miten Hämeenlinnan kaupungin päättäjät voisivat jatkossa huomioida asukkaat paremmin.

Päättäjäkyselyn rakenne oli kävijäkyselyn kaltainen (liite 2). Kyselyn alussa kartoitettiin vastaajien sukupuoli, ikä, asuinpaikka ja kaupunginvaltuustossa palvellut vuodet. Saatetekstissä kerrottiin kyselyllä haettavan vastauksia kestävän kehityksen toteutumiseen kaupungin päätöksenteossa varsinkin liikuntapaikoilla. Päättäjille esitettiin sama kysymys hyvinvoinnista kuin muille asukkaille. Myös Ahveniston alueesta kysyttiin vastaavia asioita päättäjiltä kuin muilta kaupunkilaisilta. Tällä kyselyn osa-alueella pyrittiin selvittämään päättäjien luontoarvoja. Lisäksi päättäjiltä kysyttiin heidän mielipidettään Hämeenlinnan kaupungin ympäristöjohtamisen tasosta sekä kartoitettiin hyvän elin- ja liikuntaympäristön kriteerejä päätöksentekijän näkökulmasta.

10.5 Luotettavuus ja laatu

Kyselyiden luotettavuuteen ja laatuun vaikuttivat sisällölliset, tilastolliset, kulttuuriset, kielelliset ja tekniset asiat. Haasteen kyselyn luotettavuuteen toi vastaajien määrä ja sen mukanaan tuoma epäluottamus siitä, vastasiko otanta tutkimuksen perusjoukkoa. Tutkimuksen laatuun vaikutti lisäksi miten vakavasti kyselyyn vastaajat asennoituvat ja millaiset ovat heidän taustatietonsa aiheeseen. Vastausprosentti oli merkittävässä osassa tämän kyselyn tulosten analysointia. Haasteen toi lisäksi osattiinko kyselyn kysymykset muotoilla niin, että niillä pystyttiin mittaamaan toivottuja asioita eli oliko validiteetti se mitä toivottiin. (Vehkalahti 2008, 40.)

Kyselyt toteutettiin kesäaikaan, jolloin Ahveniston alueen käyttöaste oli suurimmillaan. Tämä toi mukanaan sen, että tutkimuksen tulokset edustivat vain kesäajan käyttöä (kesäkuu–elokuu), joten todellista kuvaa Ahveniston alueen käytöstä ei saatu. Päättäjille kohdistettu kysely suoritettiin lähes samaan aikaan kävijäkyselyn kanssa. Vastausaktiivisuuteen vaikutti suuresti kesälomien ajoittuminen tutkimusajankohtaan. (Vehkalahti 2008, 40; Hirsjärvi ym. 1997, 195, 231–233.)

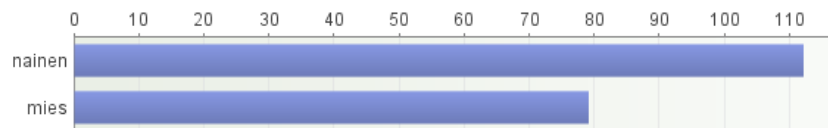
11 KÄVIJÄKYSELYN TULOSTEN TULKINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Hämeenlinnan kaupungin asukkaille suoritettiin sähköinen kysely 6.6.–31.7.2016 välisenä aikana. Kyselystä julkaistiin tiedote Hämeenlinnan kaupungin verkkosivuilla 6.6.2016 sekä linkki kyselyyn kaupungin virallisilla Facebook-sivuilla. Saman viikon keskiviikkona 8.6.2016 Hämeenlinnan Kaupunkiutiset-ilmaisjakelulehdessä julkaistiin artikkeli kyselystä. Lehtitekstistä ei ollut sovittu toimittajan kanssa etukäteen, vaan teksti oli poimittu Hämeenlinnan kaupungin tiedotevirrasta. Kyselyyn tuli seuraavalla viikolla kaupungin palautepalveluun yhteydenottoja kyselyn haastavasta löytämisestä kaupungin sivuilta. Kysely-tiedote lisättiin kaupungin kyselysivulle. Kesäkuun aikana kyselyyn kävi vastaamassa 107 henkilöä. Heinäkuun ensimmäisille viikoilla vastaajia kertyi vain muutama lisää, joten kyselystä päätettiin kirjoittaa uusi lyhyt tiedote Hämeenlinnan kaupungin

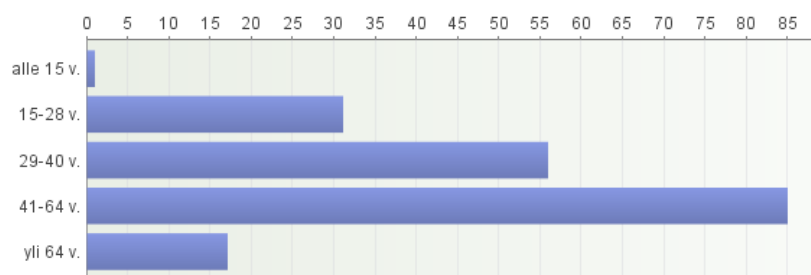
verkkosivuille. Heinäkuun loppuun mennessä vastauksia kertyi yhteensä 193. Osaan kysymyksistä kuitenkin oli vastannut pienempi määrä henkilöitä. Kyselylle ei asetettu ennalta vastausprosenttitaavoitetta, vaan otantaan tavoitteeksi asetettiin noin 300 vastaajaa. Vastauksien määrä jäi alhaisemmaksi mitä odotettiin, mutta otannasta saatiin kuitenkin riittävän suuri tulosten tarkastelemisen luotettavuuden kannalta. Kyselyn laadullisiin tuloksiin vaikuttivat merkittävästi kyselyn toteuttaminen kesällä sekä vastaajien taustatekijät. Seuraavissa kappaleissa käydään yksityiskohtaisesti läpi kyselyn tuloksia.

11.1 Kävijärakenne

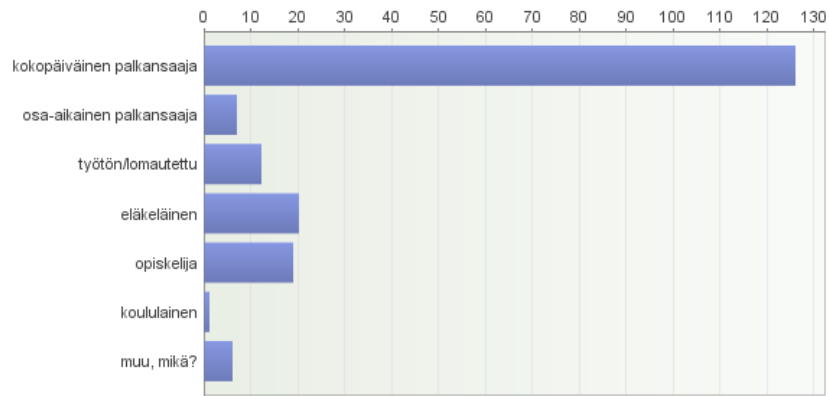
Ahveniston toimintapuiston kävijäkyselyyn vastanneiden taustatekijöiden kartoituksella saatiin selville muun muassa vastaajien sukupuolen, iän ja asuinpaikan suhteen tärkeitä alueen käyttöön vaikuttavia tekijöitä. Kyselyn kohdissa 1–5 esitettiin kysymyksiä, joilla saatiin edellä mainittuja asioita selville. Kyselyyn vastanneista 193 henkilöstä 112 (59 %) oli naisia ja 79 (41 %) miehiä (kuvio 11). Sukupuolen suhteen vastaukset jakautuivat lähes tasan. Tämä on hieman yllättävää, sillä ennakkoon oletettiin naisten osuuden olevan vastaajista selkeästi suurempi. Kyselyn laadun kannalta merkittävin kysymys oli vastaajien ikä. Vastaajista 85 (55 %) oli iältään 41–64-vuotiaita (kuvio 12, s. 46). Näin ollen vastausten suurimman osajoukon muodostivat työikäiset henkilöt. Vastaajista kolmannes eli 126 oli kokopäiväisiä palkansaajia (kuvio 13, s. 46). Tämän seurauksesta kyselyn vastauksissa nousee esiin juuri tämän ikäryhmän ja työssäkäyvien mielipiteet liikunnasta ja ympäristöstä. Tätä nuorempien ja eri työllisyystilanteessa olevien henkilöiden mielipiteet jäävät puolestaan heikommalle tarkastelulle.

Kuvio 11. Miesten ja naisten osuudet vastaajista.

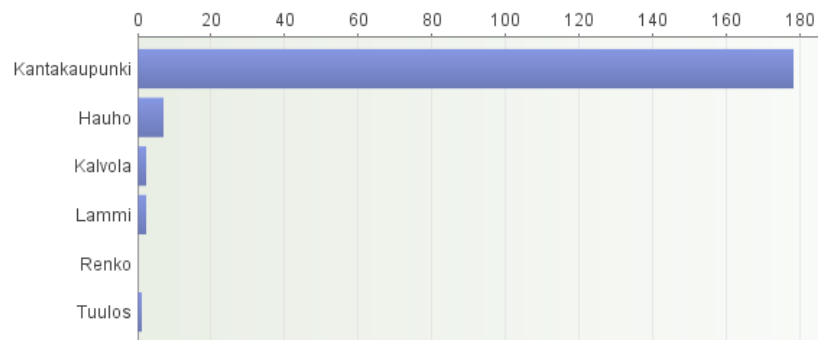

Kuvio 12. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma.

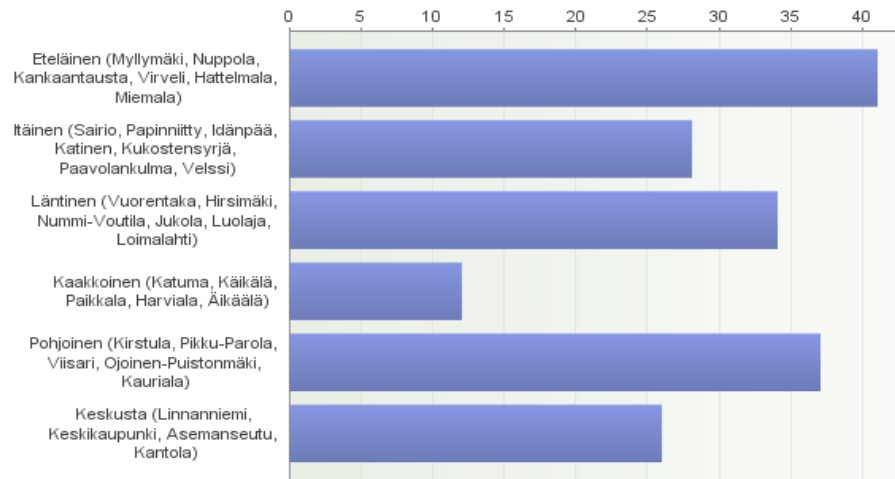

Kuvio 13. Vastaajien työllisyystilanne.

Toinen merkittävästi kyselyn edustavuuteen vaikuttava tekijä oli vastaajien asuinpaikka. Lähes kaikki (94 %) vastaajista asui kantakaupungin eli Hämeenlinnan keskustan alueella (kuvio 14). Kantakaupungin eri asuinalueiden välillä vastaajajakauma oli kuitenkin suhteellisen tasainen (kuvio 15, s. 47). Vastauksien pohjalta korostuu, etteivät liitoskuntien asukkaat mahdollisesti käytä Ahveniston alueen palveluita kovinkaan merkittävästi. Näin ollen voidaan päätellä, että ihmiset kiinnittävät enemmän huomiota lähiympäristöön ja sen tarjoamiin liikkumismahdollisuuksiin, kuin saavuttamattomampiin liikuntaympäristöihin. Ahveniston alue on kantahämeenlinnalaisille merkittävä lähiliikuntaympäristö, mutta kantakaupungin ulkopuolella asuvilla on muut liikkumisympäristöt, joita he pitävät hyvinvointinsa kannalta tärkeinä.

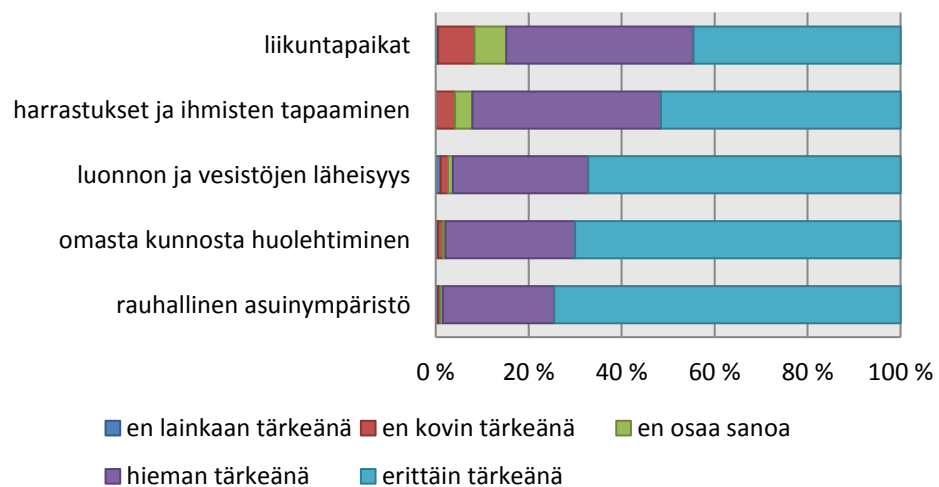
Kuvio 14. Vastaajien asuinpaikat kaupunginosittain.

Kuvio 15. Kantakaupungissa asuvien vastaajien asuinalue.

11.2 Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ja ympäristö

Sähköisen kyselyn toinen osio muodostui henkilökohtaiseen hyvinvointi- ja ympäristökysymyksistä. Kysymyksessä numero 6 pyydettiin arvioimaan asteikolla ”en lainkaan tärkeänä.–erittäin tärkeänä” hyvinvointiinsa vaikuttavia tekijöitä (kuvio 15). Tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat rauhallinen asuinympäristö sekä omasta kunnosta huolehtiminen. Lisäksi vastauksista nousi esiin myös luonnon ja vesistöjen läheisyys. Tämän opinnäytetyön tutkimustyön kannalta kysyttiin myös liikuntapaikkojen merkitystä. Kysymyksessä annetuista tekijöistä tämä sai alhaisimmat pisteet, mutta pääosin liikuntapaikat nähtiin hyvinvoinnin kannalta tärkeinä. Hajontaa tämän tekijän kohdalla oli selkeästi enemmän kuin muiden kohdalla. Vastauksista voidaan päätellä sosiaalisen kestävyuden näkökulmien olevan vastaajien mielestä merkittävimpiä yksilön hyvinvoinnin kannalta.

Kuvio 15. Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät.

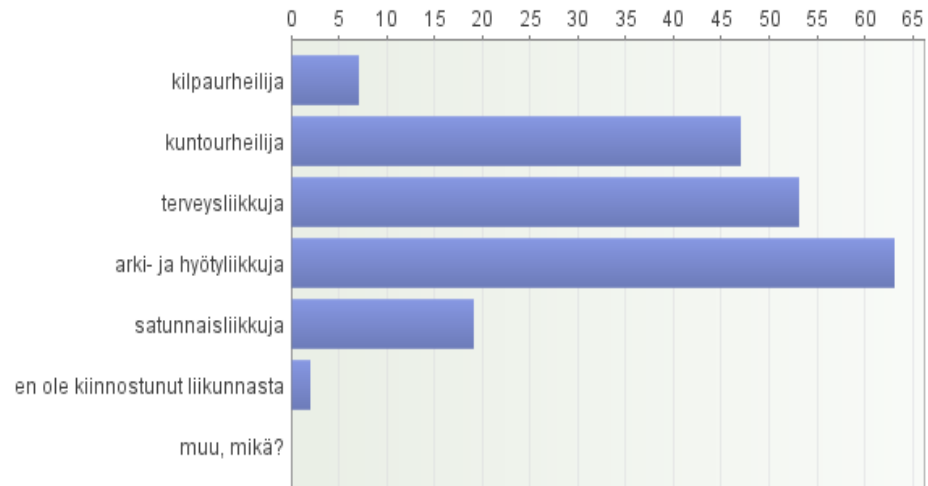
Asukkailta kysyttiin lisäksi muita henkilökohtaiseen hyvinvointiinsa vaikuttavia tekijöitä avoimen kysymyksen muodossa. Vastauksia tähän kysymykseen tuli yhteensä 79 kappaletta. Hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä edellä mainittujen lisäksi olivat muun muassa päätöksenteon avoimuus, sosiaalinen ja kulttuurinen toiminta, toimivat kulkuyhteydet ja palveluiden saavutettavuus, työ ja taloudellinen tilanne sekä terveys. Samoin kuin edellisen kysymyksen kohdalla, myös tämän vastauksissa esiin nousi sosiaalinen kestävyys. Avoimien kysymysten vastaukset ovat kokonaisuudessaan liitteen 3 kohdassa 7.

Opinnäytetyön keskeisenä tutkimuskohteena ollessa sosiaalinen kestävyys sekä kestävä kehitys liikuntapaikoilla, kysyttiin kaupunkilaisilta kyselyn lopulla millainen on hyvä elin- ja liikuntaympäristö. Vastauksissa korostuivat opinnäytetyön teoriaosuudessa esiin tulleet tekijät ja piirteet. Elinympäristöä koskevassa kysymyksessä useassa vastauksessa korostettiin luonnon läheisyyden merkitystä. Muutoin vastauksissa esiin nousivat esteettömyys, rauhallisuus, turvallisuus, lapsiystävällisyys ja muuntautumiskykyisyys. Muuntautumiskyvyllä tässä tapauksessa tarkoitetaan yhteiskuntarakenteen mukautumista muuttuviin elinolosuhteisiin, niin rakentamisen kuin maankäytönkin suhteen. Vastauksissa korostuu uuden ja vanhan sekä rakennetun ja rakentamattoman ympäristön harmonisen suhteen muodostuminen asukkaiden tarpeet huomioon ottaen. Avoimet vastaukset elinympäristöön liittyen ovat liitteen 3 kohdasta 16.

Liikuntaympäristöjen osalta esiin nousi hyvin samankaltaisia ajatuksia kuin elinympäristöstä. Luonnonympäristö nähtiin liikunnan kannalta tärkeänä. Sen tarjoama rauha ja maisemat mahdollistavat mieluisan liikuntaympäristön. Liikuntaympäristössä tulisi olla koettavaa kaikille aisteille. Liikuntaan soveltuvalta ympäristöltä odotetaan myös monipuolisuutta. Niiden tulisi tarjota kaikille ikäryhmille ja kuntotasoille mahdollisuus liikkua yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Liikuntaympäristön tulisi olla aktivoiva, mutta samalla perustua omaehtoisuuteen, olla helposti saavutettavissa ja mielusti myös maksuttomia. Liikuntaympäristöjen tulisi olla vastaajien mielestä myös autottomia ja meluttomia. Toisaalta kuitenkin nähdään, että liikuntaympäristön tulisi vastata nyky-yhteiskunnan tarpeisiin. Tällä tarkoitetaan muun muassa nettipalveluita ja aukioloaikoja, mutta toisaalta myös muuttuvaa liikuntakäyttäytymistä. Ihmiset tulisi saada aktivoituiksi liikkumaan uusien keinoin. Liitteen 3 kohdassa 17 ovat asukkaiden avoimet vastaukset liikuntaympäristöistä.

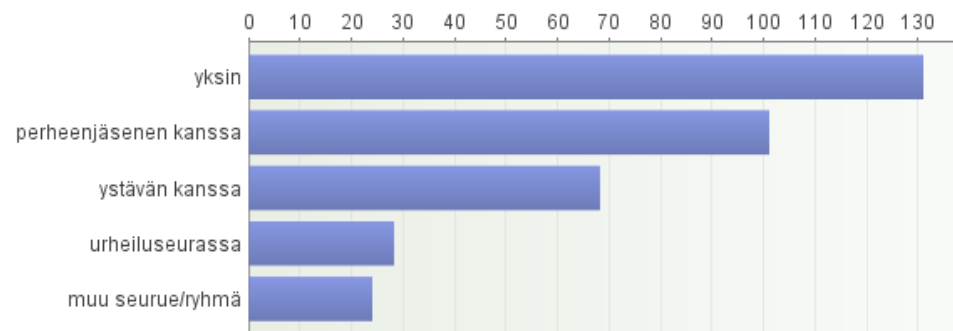
11.3 Asukkaiden liikuntakäyttäytyminen

Kyselyyn vastanneista pääosa liikkuu terveyden ja fyysisen kunnon vuoksi (kuvio 17, s. 48). Kolmannes vastaajista pitää itseään arki- ja hyötyliikkujina eli liikkuvat arjen askareiden lomassa. Kyselyyn vastanneet edustavat kuitenkin vain pientä osajoukkoa kaikista kuntalaisista, joten laajemmalti tarkasteltuna vastaukset eivät kerro hämeenlinalaisten liikuntakäyttäytymisestä. Tuloksissa kuntourheilijoina itseään pitävien osuus on hämmästyttävän suuri (25 %). Urheilijan ja liikkujan välinen merkitysero ei ilmeisesti ole vastaajille selkeä. Terveysliikkujien osuuden voidaan olettaa olevan todellisuudessa korkeampi kuin vastauksista ilmenee.

Kuvio 17. Vastajien liikunnalliset ryhmät.

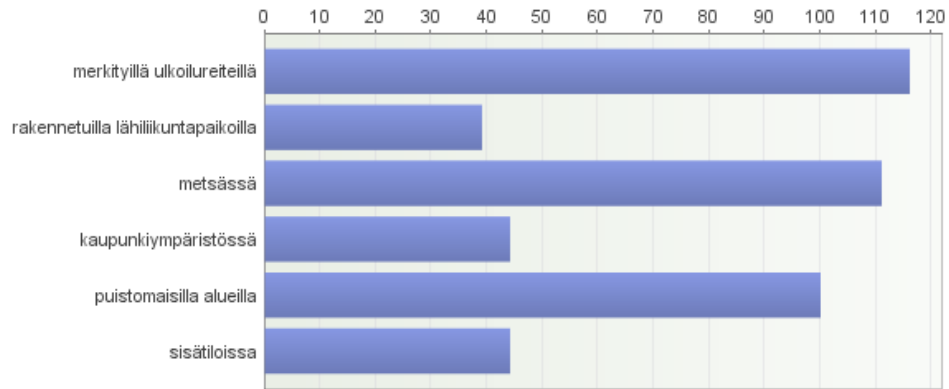
Kuntalaisilta kysyttiin kenen kanssa he harrastavat liikuntaa. Vastauksista selvisi, että eniten liikuntaa harrastetaan yksin tai perheenjäsenen kanssa (kuvio 18). Vastauksien hajonnan ollessa suhteellisen pieni, ei niistä voida tehdä kuitenkaan suurempia johtopäätöksiä. Vastauksista kuitenkin ilmenee liikunnan tarjoavan mahdollisuuden sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämiseen ja omaan aikaan sekä yksin että läheisten kanssa arjen kiireiden keskellä.

Kuvio 18. Liikunnan harrastaminen yksin ja seurassa.

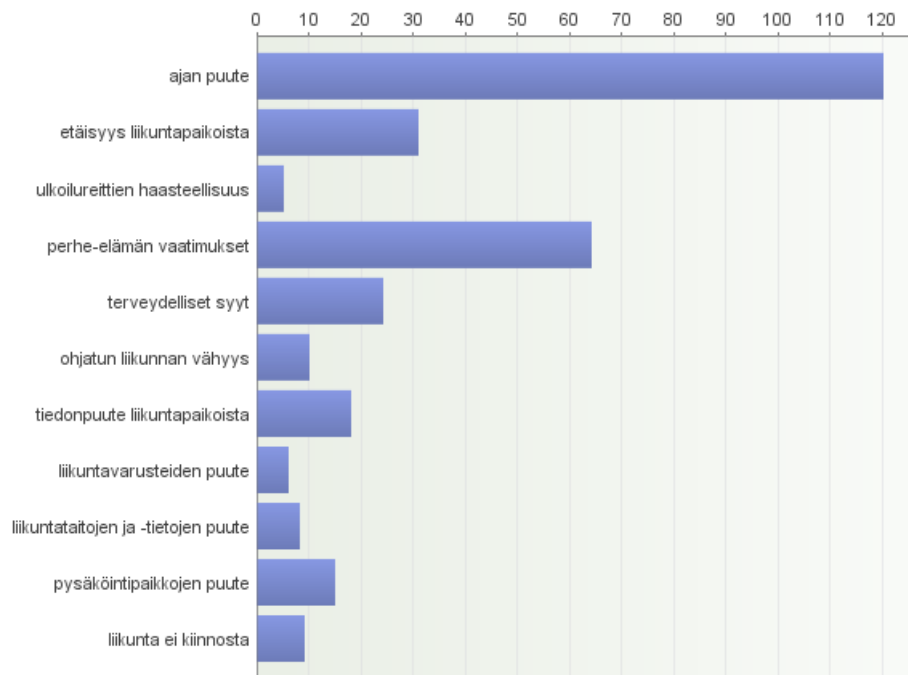
Mieluisimmiksi liikuntaympäristöiksi vastauksissa nousivat merkityt ulkoilureitit, metsät ja puistomaiset alueet (kuvio 19, s. 50). Rakennetut ympäristöt ja kaupunkiympäristö eivät ole läheskään yhtä suosittuja vastaajien keskuudessa. Luultavasti luonnossa liikkumisen miellyttävyys on juuri hämeenlinnaisten keskuudessa suuri, sillä kaupungissa on edellä mainitun kaltaisia liikuntaympäristöjä suhteellisen paljon. Jos sama kysymys olisi esitetty jonkin muun kunnan asukkaille, vastaus olisi todennäköisesti ollut erilainen. Vastauksilla voidaan todistaa, että luonnon merkitys on suuri hyvinvoinnin kannalta. Luonto on osa suomalaista identiteettiä ja se nähdään hyvinvoinnin lähteenä.

Kuvio 19. Liikuntaympäristö

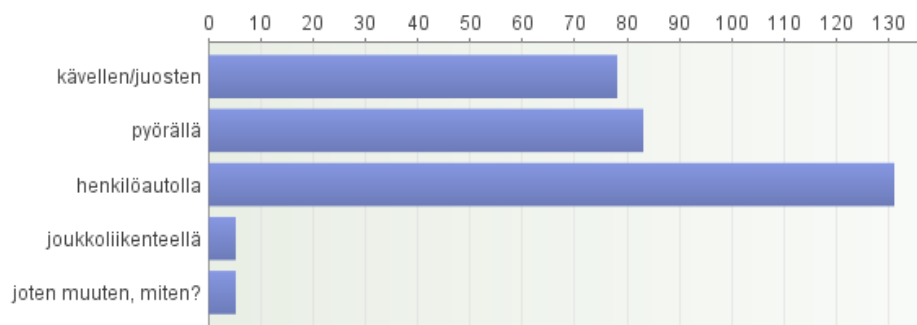
Vastaajat kokevat useiden eri tekijöiden vaikuttavan rajoittavasti liikunta-aktiivisuuteensa (kuvio 20). Suurin osa vastanneista kokee ajan puutteen olevan suurin liikuntaa rajoittava tekijä. Toinen suurimmista rajoittavista tekijöistä on perhe-elämän vaatimukset. Vastaukset korostavat hyvin valtakunnallisestikin ilmenevää työikäisten ihmisten kiireistä elämäntapaa sekä kasvavan perheen mukanaan tuomia ajankäyttöllisiä haasteita. Vastaajat eivät näe liikuntaympäristöjen ja -palveluiden tarjonnan vaikuttavan liikunta-aktiivisuuteensa.

Kuvio 20. Liikunta-aktiivisuuteen rajoittavasti vaikuttavat tekijät

11.4 Alueen käyttö

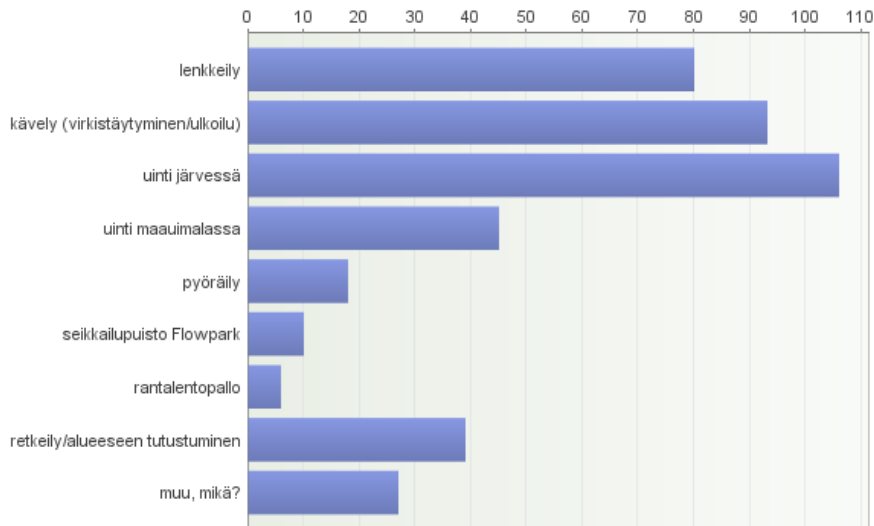
Kävijäkyselyssä selvitettiin Ahveniston alueen käyttöä ja saavutettavuutta monivalintakysymyksillä. Ekologisen kestävyyden kannalta tärkeä kysymys oli tapa, jolla Ahveniston alueelle saavutaan. Saapuminen omalla henkilöautolla oli yleisin tapa (kuvio 21). Verrattuna vuoden 1988 alueen kävijäkyselyyn (Sievänen 1992) oman auton käyttö on lisääntynyt räjähdysmäisesti suhteessa jalankulkuun. Tämä selittyy pitkälti yksityisautoilun lisääntymisellä viimeisinä vuosikymmeninä. Tuloksista nousi yllättäen myös pyörällä ja jalan alueelle saapuminen. Ahveniston virkistysalueen sijainti on polkupyörille haasteellinen, joten pyörällä saapumisen osuuden olisi ennakolta olettanut olevan pienempi. Kesällä 2016 Ahvenistolle vievä kevyenliikenteenväylä kunnostettiin palvelemaan pyöräilijöitä entistä paremmin, joten tämä voi olla yhtenä vaikuttavana tekijänä kulkutavan suuruuteen. Joukkoliikennettä kertoi käyttävänsä harva. Ahveniston alueelle ei ole suoria paikallisliikenteen yhteyksiä ja lähin pysäkki sijaitsee noin kilometrin päässä toimintapuistosta Turuntien varrella harjun toisella puolella.

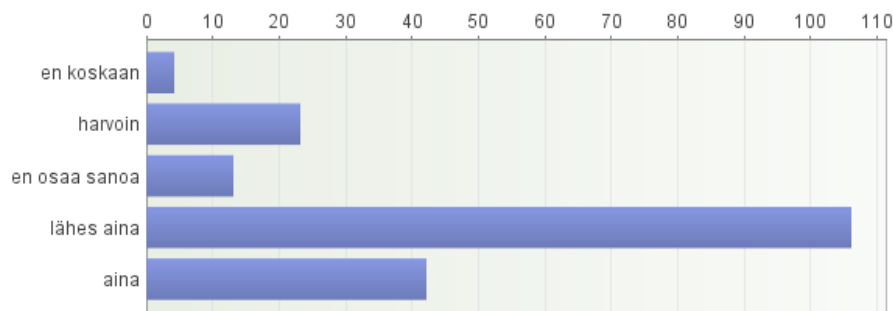
Kuvio 21. Ahveniston alueelle saapuminen.

Pääasialliseksi alueella käynnin syyksi mainittiin virkistäytyminen sekä lenkkeily ja kävely (Kuvio 22, s. 52). Suurimmaksi käynnin syyksi nousi kuitenkin uinti järvessä. Uinnin suosion voi selittää kyselyn ajoituksessa kesään. Tieto kuitenkin kertoo Ahveniston alueen käytöstä ylipäätään. Ahveniston virkistysalue on pääasiassa vain kesäisin käytössä kaikkine toimintoineen ja palveluineen. Tästä syystä ihmiset vierailevat alueella lähinnä vain kesäisin. Vastaus olisi todennäköisesti sama vaikka kysely olisi tehty talvikaudella. Avoimissa vastauksissa nousee kuitenkin esiin myös alueen talvikäyttö hiihdon ja avantouinnin muodossa. Lisäksi alueeseen tutustuminen ja retkeily sekä alueen käyttö marjastukseen ja sienestykseen olivat Ahvenistolla vierailun syitä. Aluetta käytetään siis paljon myös erilaisiin luontoharrastuksiin.

Ekologisten näkökulmien kannalta kyselyllä selvitettiin vastaajien tottumuksia käyttää rakennettuja ulkoilureittejä, kuten polkuja ja teitä (kuvio 23, s. 52). Suurin osa kertoi käyttävänsä merkittyjä reittejä. Luonnonsuojelualueen statuksen kannalta on kuitenkin tärkeää selvittää liikutaanko alueella myös rakennetun ympäristön ulkopuolella. Toisaalta vastauksista ei selviä millaisissa paikoissa harvoin rakennettuja ulkoilureittejä käyttävät liikkuvat vai liikkuvatko he alueella lainkaan. Tästä syystä maaston kulumista ja suojelualueen säilyvyyttä ei voida tarkastella.

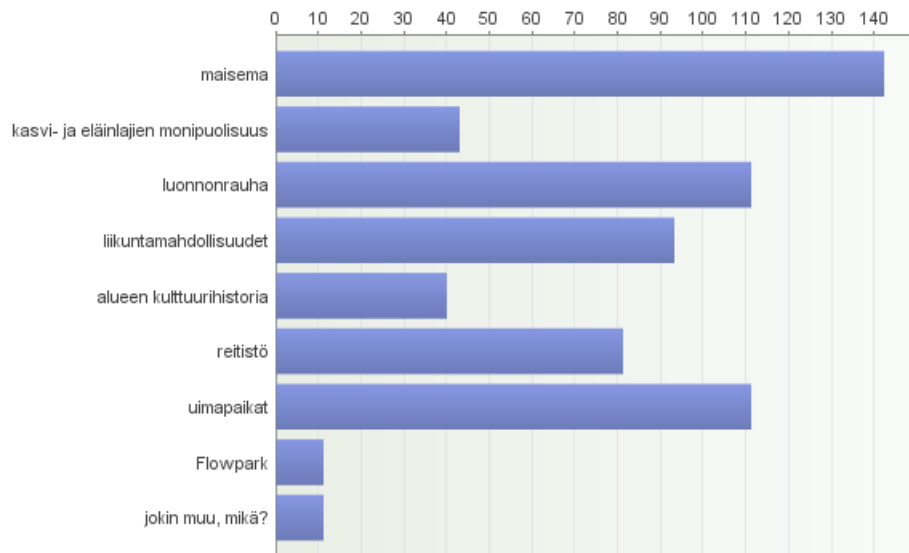

Kuvio 22. Alueella käynnin pääasiallinen syy.

Kuvio 23. Rakennettujen (tiet, polut) ulkoilureittien käyttö.

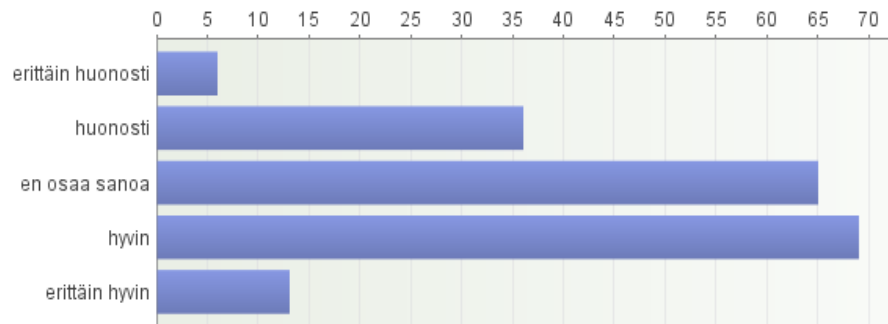
Ahveniston alueen arvoista kysyttiin, mitkä asiat ovat vastaajille tärkeitä Ahvenistolla. Vastaajia pyydettiin valitsemaan kolme annetuista tekijöistä. Selkeä enemmistö vastauksista painottui maisemallisiin arvoihin sekä luonnonrauhaan ja reittien tarjoamiin liikkumisen mahdollisuuksiin (kuvio 24, s. 53). Tärkeäksi nousivat lisäksi hyvät uimapaikat sekä reitistö. Näin ollen voidaan todeta alueen sosiaalisten ja kulttuurillisten arvo tekijöiden nousevan ekologisia korkeammiksi. Sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta alueella on erittäin suuri merkitys vastaajien keskuudessa. Vastaukset vahvistavat myös ajatusta siitä, että Ahvenisto on merkittävä kohtaamispaikka kaupunkilaisille ja se tarjoaa irtautumisen arjesta.

Kuvio 24. Tärkeinä pidetyt tekijät Ahvenistolla.

11.5 Hämeenlinnan liikuntapaikkojen kehittäminen kävijäkyselyn pohjalta

Kyselyyn vastanneiden mielestä heidät huomioidaan Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikkojen kunnostus- ja rakennustöissä hyvin (kuvio 25). Kuitenkin lähes yhtä suuri osuus vastaajista ei osaa sanoa mielipidettään asiaan. Tämä osoittaa sen, että asukkaat eivät osallistu kovinkaan aktiivisesti päätöksentekoon liikuntapaikkarakentamisesta vaikka heille annettaisiin siihen mahdollisuus.

Kuvio 25. Asukkaiden mielipiteiden huomioiminen liikuntapaikkojen kunnostus- ja rakennustöiden yhteydessä.

Kyselyn lopuksi annettiin mahdollisuus kertoa kehittämisehdotuksia Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikkarakentamiseen. Tällä pyrittiin selvittämään asukkaiden näkemyksiä liikuntapaikkarakentamisen tarpeista ja asukkaiden huomioonottamisesta liikuntapaikkarakentamisessa. Vastauksia tuli kiitettävä määrä ja niiden pohjalta nousi esiin useita kehittämiskohteita tulevaisuuden liikuntapaikkarakentamista silmälläpitäen. Seuraavissa kappaleissa esitellään osa ajatuksista ja kaikki avoimet vastaukset ovat liitteessä 3.

Vastauksissa nousi esille liikuntapaikkojen saavutettavuus ja monipuolisuus. Nykyiset sisäliikuntamahdollisuudet nähdään heikkoina suhteessa ulkoliikuntapaikkoihin. Eri lajien harrastajat huomioidaan hyvin eriarvoisesti. Esimerkiksi yleisurheilun talviharjoittelun mahdollisuudet ovat Hämeenlinnassa lähes olemattomat. Yksi merkittävä kehittämiskohde tulevaisuudessa olisi juuri sisäliikuntapaikkojen kehittäminen laajempaa lajitarjontaa palvelevaksi.

Vastauksista korostuu lähiliikuntapaikkojen lisääntyvä tarve. Kaupungin tulisi tukea asukkaita entistä enemmän omatoimiseen liikuntaan ja tähän nähdään varsinkin koulujen yhteydessä olevien lähiliikuntapaikkojen olevan hyvä keino. Hämeenlinnan liitoskuntiin toivottaisiin panostettavan liikuntapaikkarakentamisen suhteen, sillä nyt rakentaminen on keskittynyt pääosin kantakaupunkiin. Lapsia ja nuoria tulisi tukea tarjoamalla matalankynnyksen liikuntapalveluita. Koko perheelle suunnitellut ”leikkipuistot” mahdollistaisivat perheiden ja eri sukupolvien yhdessä liikkumisen. Erilaisten palveluiden lisääminen liikuntapaikkojen yhteyteen saa vastauksissa kannatusta. Liikuntapaikkojen saavutettavuutta polkupyörällä tulisi vastaajien mielestä lisätä. Kaupungin suunnalta tulisi tukea entistä enemmän lihasvoimin tapahtuvaan liikkumiseen autoilun sijaan. Näin ollen tietynlaisella kaupunkisuunnittelulla nähdään olevan suuri merkitys arki- ja hyötyliikunnan toteutumiseen suositusten mukaisesti.

Liikuntapaikkojen ylläpitoon tulee panostaa enemmän huomiota. Rakennettuja liikuntapaikkoja tulisi huoltaa säännöllisin väliajoin, niiden pitkän elinkaaren turvaamiseksi. Oikeanlaisella ylläpidolla nähdään olevan liikuntapaikkarakentamisen kannalta suuri merkitys varsinkin pitkän käyttöiän kannalta. Hämeenlinnassa on paljon ulkoilureittejä. Myös niiden ylläpitoon ja selkeään merkitsemiseen toivotaan parannusta esimerkiksi opastein. Tämä tulisi kuitenkin toteuttaa maisema-arvoja ja luonnonsuojelua unohtamatta.

Liikuntapaikkarakentamisen päätöksenteossa tulisi vastauksien pohjalta panostaa enemmän tavallisten liikkujien mielipiteiden huomioon ottamiseen liikuntaseurojen ohella. Päätösvastuu siitä millaisia liikuntapaikkoja rakennetaan ja miten olemassa olevia kehitetään, tulisi olla palveluiden käyttäjillä eikä ainoastaan päättäjillä. Suunnittelussa ja rakentamisessa tulisi huomioida käyttäjälähtöisyys ja todellinen liikuntapaikkojen tarve. Asukkaita tulisi tiedottaa avoimemmin liikuntapaikkarakentamiseen koko prosessin ajan. Osassa vastauksista korostuu ajatus, että verovarjoilla rakennetuista liikuntapaikoista tulisi päästä jokaisen nauttimaan ilmaiseksi. Tiettyjen Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikkojen kohdalla tämän periaatteen ei kuitenkaan nähdä toteutuvan.

11.6 Ahveniston alueen kehittäminen liikuntapaikkana

Ahveniston alueen saavutettavuus on suurin yksittäinen tekijä, johon toivotaan kehitystä. Ahveniston virkistysalueen pysäköintialuetta pidetään nykyisellään epäselvänä ja ahtaana. Alueelle saapuminen vaatii yleisesti ottaen

oman auton käyttöä. Alueelle toivotaan lisää parkkitilaa sekä selkeää ruutu-jakoa parkkeeraukseen. Vastaajat toivovat kuitenkin myös pyörällä alueelle saapumisen kehittämistä. Nykyisin alueelta ei löydy mistään varsinaisia polkupyörille tarkoitettuja pysäköintipaikkoja. Tämä rajoittaa pyörällä alueelle saapumista muun muassa varkauksien ja ilkivallan pelossa. Alueelle kulke- mista ylipäätään toivottaisiin helpotettavan. Myös talvisin Ahveniston vir- kistysalueen saavutettavuuden nähdään olevan haastavaa. Jos mieli hiihtä- mään virkistysalueen laduille, on sinne saavuttava omalla autolla. Tällä het- kellä yhdyslatuja alueelle ei ole muualta kuin Ahveniston moottoriradalta. Talviaikaan alueelle toivotaan hiihdon oheen myös kävely- ja pyöräilymah- dollisuutta.

Kuten koko kaupunkia koskevista liikuntapaikkarakentamisen kehittämiseh- dotuksista ilmenee, liikunnan maksullisuus koetaan rajoittavana tekijänä. Alueen maksullisten palveluiden nähdään eriarvoistavan käyttäjiä. Kaikille alueen käyttäjillä ei ole taloudellisista syistä mahdollisuutta hyödyntää alu- een palvelutarjontaa. Yrittäjöpohjaisiin palveluihin toivotaan jatkossa otetta- van asukkaat paremmin huomioon palveluita suunniteltaessa ja kehiteltä- essä. Myös edellä mainitun kaltaisten palveluiden aukioloajoissa nähdään kehittämisen varaa.

Osa vastaajista toivoo Ahveniston alueen säilyttämistä luonnontilaisena. Ah- veniston alueen luontoarvoja sekä kulttuurihistoriaa tulisi vaalia, kuitenkin ihmisten tarpeita unohtamatta. Ahveniston virkistysalueelta toivotaan rau- hallisuutta. Nykyiset yrittäjöpohjaiset toiminnot houkuttelevat alueelle yhä enemmän ihmisiä, jolloin aiemmin tärkeinä koetut rentoutumis- ja rauhoit- tumismahdollisuudet häviävät. Ihmisten määrä alueella, varsinkin kesäisin, koetaan liikuntaa rajoittavaksi tekijäksi. Vastaajista osa on sitä mieltä, että alueen luonne liikuntapaikkana on muuttunut merkittävästi viimeisten vuo- sien aikana. Meluhaittaan alueella tulisikin näin ollen selvittää ratkaisu ja tarjota kaikille alueen käyttäjille heidän tarpeitaan vastaava liikuntaympä- ristö.

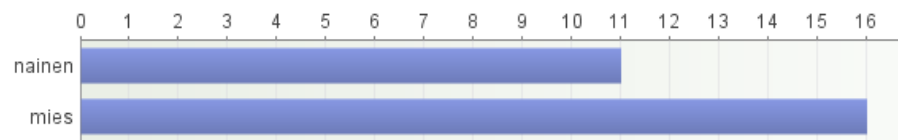
12 PÄÄTTÄJÄKYSELYN TULOSTEN TULKINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Hämeenlinnan kaupunginvaltuustolle suoritettiin kysely Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikkojen kestävästä kehityksestä 13.6.2016–12.9.2016. Linkki kyselyyn toimitettiin päättäjille Hämeenlinnan kaupungin viestintä- päällikkö Tiina Vahtokarin kautta, jolla on hallussaan kaupunginvaltuutet- tujen sähköpostijakelulistaa. Sähköpostiviestiin kirjoitettiin lyhyt saateteksti kyselyn tarkoituksesta ja annettiin linkki kyselyyn. Kesäkuun ja elokuun välisenä aikana kyselyyn kävi vastaamassa vain yhdeksän henkilöä. Val- tuuston kesätauko osui juuri tuolle ajanjaksolle, joten vastausaktiivisuus se- littyy osaltaan sillä. Alkuperäisistä suunnitelmista poiketen kyselyä jatket- tiin vielä syyskuussa muutama viikko. Kaupunginvaltuuston jäsenille lähe- tettiin uusi sähköpostiviesti, jonka saatteessa kerrottiin vastaamisen vievän

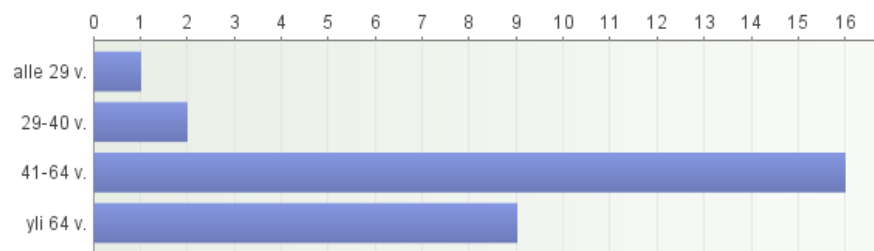
vain muutaman minuutin ja viitattiin siihen, että kaupunkilaiset olivat vastanneet kyselyyn kiitettävän aktiivisesti. Vajaan viikon aikana vastauksia kertyi yhteensä 28 kappaletta. Hämeenlinnan kaupunginvaltuuston edustajien määrän ollessa 59, vastausprosentti oli 48. Tämä on hyvä prosenttiosuus vastauksien luotettavuuden kannalta. Toivottuun vastausmäärään ei kyselyllä siis päästy, mutta kyselyn tuloksia voidaan kuitenkin pitää luotettavina ja kyselyn osajoukkoa edustavana.

12.1 Vastaajien taustatiedot

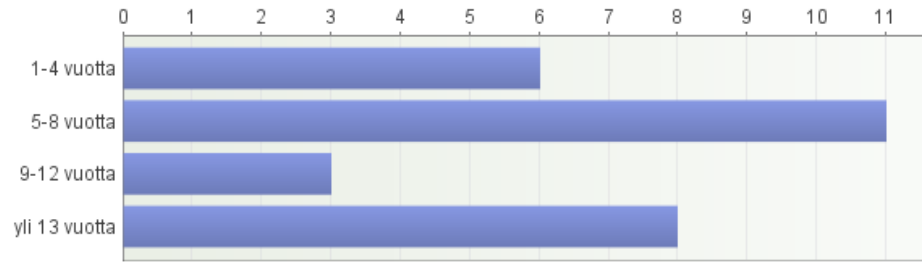
Vastaajien taustatiedoista kysyttiin sukupuolta, ikää, kaupunginvaltuustossa palveltuja vuosia sekä asuinpaikkaa. Sukupuolijakauma vastauksissa (kuvio 26) on prosentuaalisesti lähes sama kuin kaupunginvaltuustokin on (28 miestä ja 31 naista). Kyselyyn vastanneista lievä enemmistö oli kuitenkin miehiä. Ikäjakauma (kuvio 27) edustaa hyvin kaupunginvaltuuston jäsenten ikävuosia. Hämeenlinnan kaupunginvaltuustossa suurin osa edustajista on iältään yli 50-vuotiaita. Kaupunginvaltuustossa palveltuja vuosia kysyttäessä havaitaan useimpien vastaajien olleen kaupunginvaltuustossa pidempään kuin yhden valtuustokauden (kuvio 28, s. 56). Tästä voidaan tulkita heidän olleet pidemmän aikaa mukana myös päätämässä Hämeenlinnan liikuntapaikkarakentamisesta. Useimmat suuret liikuntaan liikkuvat hankepäätökset on tehty viimeisen kymmenen vuoden aikana (Elenia-areena, uimahalli, maa-uimala, jne.).

Kuvio 26. Sukupuoli

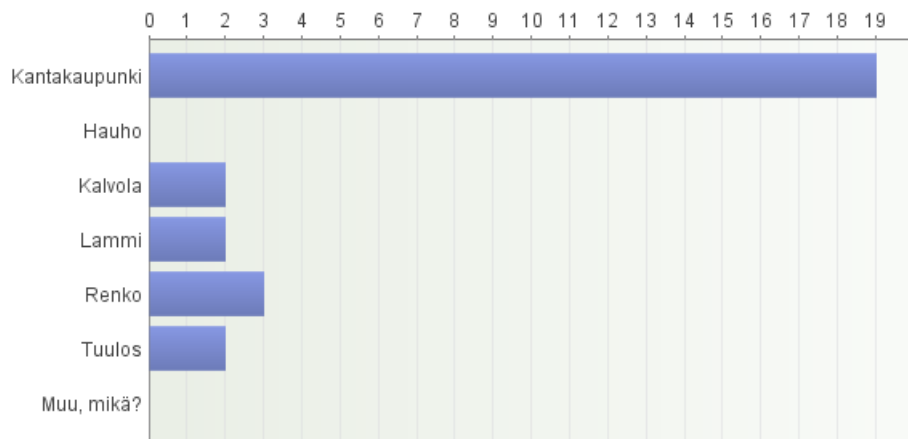

Kuvio 27. Ikä

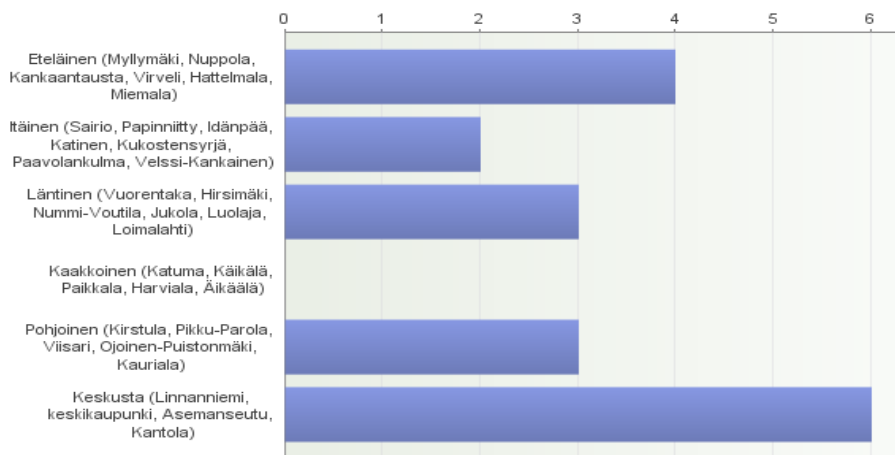

Kuvio 28. Hämeenlinnan kaupunginvaltuustossa palvellut vuodet

Vastaajien asuinpaikkaa kysyttäessä, suurin osa vastaajista kertoi asuvansa kantakaupungin alueella (kuvio 29). Vastaukset eivät anna täydellistä kuvaa Hämeenlinnan kaupunginvaltuuston jäsenten asuinpaikoista, sillä liitoskuntien alueilla asuu enemmän valtuutettuja, kun mitä vastauksista selviää. Kysymys on olennainen juuri siitä syystä, että liitoskuntien liikuntapaikat eivät saa ansaitsemaansa huomiota vastauksissa, liikuntaympäristöjen keskittyessä kantakaupungin alueelle. Kantakaupungissa asuvien valtuutettujen asuinalueet sijoittuvat tasaisesti eri puolille kaupunkia (kuvio 30).

Kuvio 29. Vastaajien asuinalueet kaupunginosittain

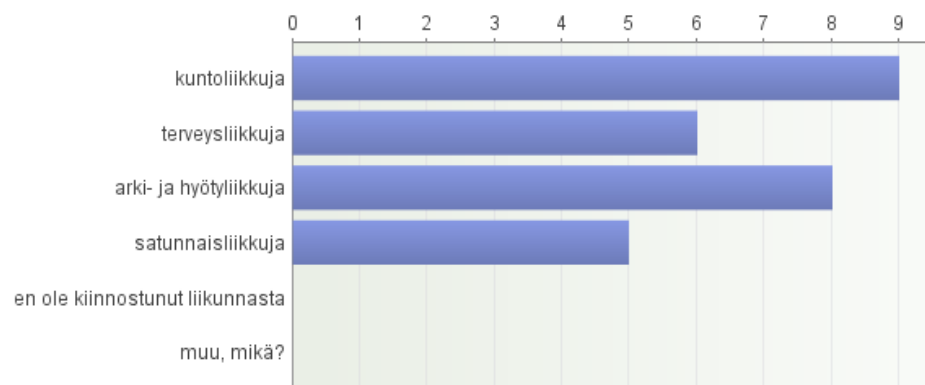

Kuvio 30. Kantakaupungissa asuvien vastaajien asuinalue

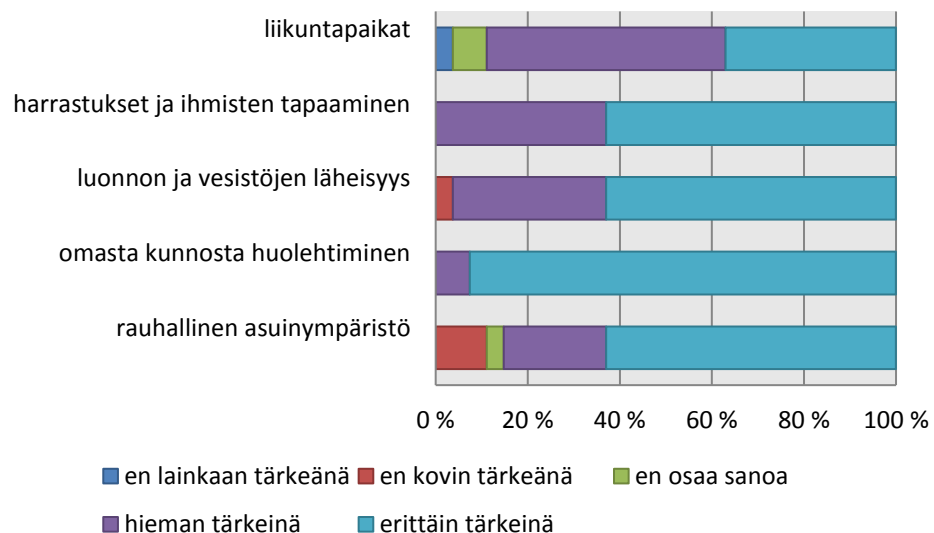

12.2 Liikunta ja hyvinvointi

Kyselyyn vastanneiden valtuutettujen liikunta-aktiivisuus on yllättävän korkea, huomioiden heidän asemansa. Kuntoliikkujaksi itsensä luokittelee 32 prosenttia vastaajista (kuvio 31). Tuloksista on positiivista huomata, että päättäjät huolehtivat hyvinvoinnistaan liikkumalla ja osaltaan hyödyntämällä Hämeenlinnan kaupungin tarjoamia liikuntaympäristöjä. Kysyttäessä yksittäisiä henkilökohtaiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, tärkeimmäksi nousee omasta kunnosta huolehtiminen (kuvio 32). Vastaavasti liikuntapaikat nähdään annetuista vaihtoehdoista vähiten tärkeinä. Muita hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä kaupunginvaltuutetut näkevät olevan työ, läheiset ja ystävät, henkinen hyvinvointi, turvallisuus, yhteisöllisyys ja palveluiden saavutettavuus. Liitteen 4 kohdassa 8 ovat valtuutettujen avoimet vastaukset hyvinvointiin.

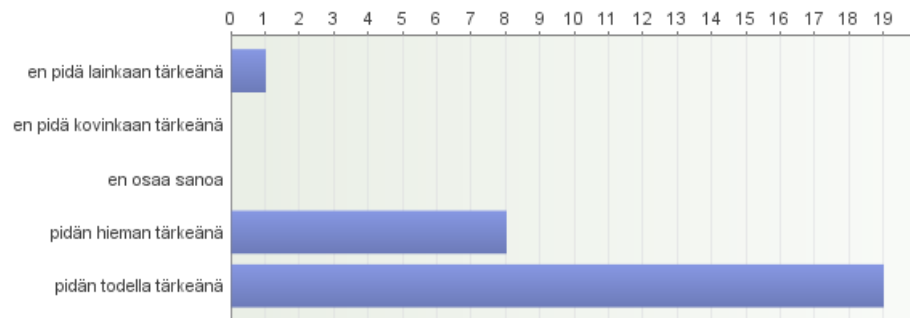
Kuvio 31. Liikunnallinen ryhmä

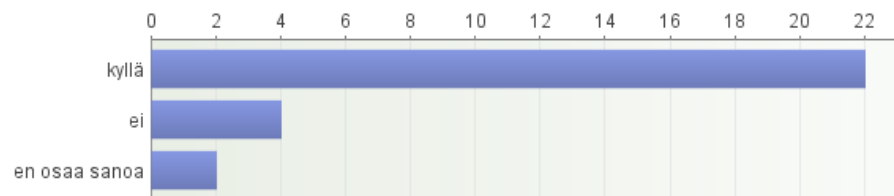
Kuvio 32. Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät

12.3 Elinympäristö ja liikuntapalvelut

Hämeenlinnassa ympäristö on merkittävässä osassa päätöksenteossa. Ympäristön tilan kannalta on tärkeää, että kunnan ympäristöasiat ovat hallussa ja ne osataan ottaa huomioon. Kyselyyn vastanneista kuudesosa kertoo pitävänsä ympäristöasioiden hallintaa kunnassa erittäin tärkeänä (kuvio 33). Valtuutetuista kolmannes näkee kuitenkin että ympäristöjohtamisen tasoa Hämeenlinnan kaupungissa tulisi kehittää (kuvio 34).

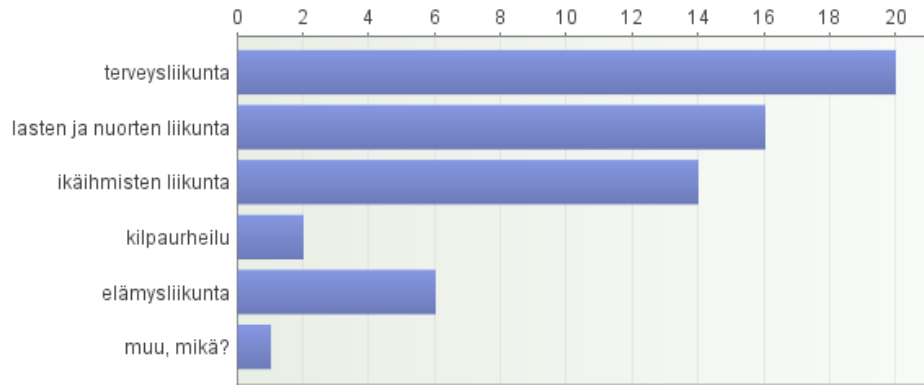
Kuvio 33. Ympäristöasioiden hallinnan merkitys kunnassa

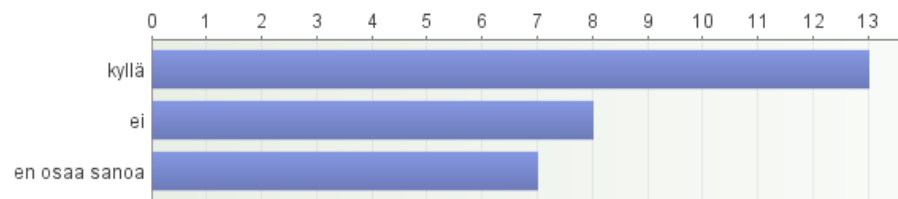
Kuvio 34. Ympäristöjohtamisen tason kehittämisen tarve Hämeenlinnan kuntaorganisaatiossa

Kaupunginvaltuutettujen mielestä hyvän elinympäristön tekijöitä ovat muun muassa turvallisuus, siisteys, viihtyisyys ja ekologisuus. Liikuntaympäristöltä he puolestaan odottavat monipuolisuutta ja virikkeellisyyttä. Elin- ja liikuntaympäristön avoimet vastaukset ovat liitteen 4 kohdissa 13 ja 17.

Valtuutetut näkevät, että Hämeenlinnassa tulisi panostaa liikuntapalveluiden osalta entistä enemmän terveystuoliin sekä eri ikäryhmien liikuntaaktiivisuuden lisäämiseen (kuvio 35, s. 59). Jotta toivottua muutosta liikuntapalveluiden osalta saataisiin, vaatii se kolmannen sektorin huomioon ottamista palveluita kehitettäessä sekä asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksien lisäämistä. Enemmistö kyselyyn vastanneista on kuitenkin sitä mieltä, että kolmas sektori otetaan jo nykyisellään riittävästi huomioon liikuntapalveluita suunniteltaessa (kuvio 36, s. 59).

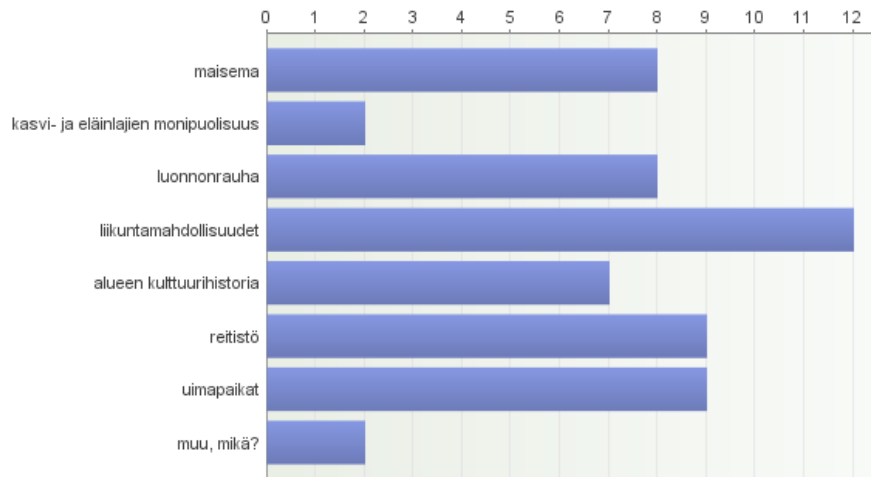
Kuvio 35. Kehittämistä kaipaavat liikunnan osa-alueet

Kuvio 36. Kolmannen sektorin huomioonottaminen Hämeenlinnan kaupungin liikuntapalveluita suunniteltaessa

12.4 Ahveniston virkistysalue

Ahveniston toiminta- ja olympiapuiston ollessa asukkaiden keskuudessa suosittu liikuntapaikka, kysyttiin kaupungin päättäjien mielipidettä siitä, mikä on heidän mielestään tärkeintä kyseisellä alueella. Tärkeimmiksi vastauksissa nousivat alueen tarjoamat liikuntamahdollisuudet reitteineen ja uima- ja leikkipaikoineen (kuvio 37, s. 60). Vastaavasti luonnonarvoja ei pidetä läheskään yhtä tärkeinä. Vastausten perusteella voidaan päätellä, että valtuutettujen mielestä alueen käyttö menee luonto- ja kulttuuriarvojen edelle. Tämä selviää osaltaan avoimien vastausten muodossa kysymykseen, jossa tiedustellaan kaupunginvaltuutettujen kantaa siihen, miten Ahveniston aluetta tulisi kehittää tulevaisuudessa. He näkevät tärkeinä alueen palvelutarjonnan monipuolistamisen sekä palveluiden lisäämisen. Liikuntamahdollisuuksia alueelle toivotaan entistä enemmän ja mahdollisuutta alueen ympärivuotiseen käyttöön. Alueen pysäköintimahdollisuuksiin toivotaan päättäjienkin osalta parannusta. Alueen kehittämisen avoimet vastaukset ovat liitteen 4 kohdassa 11.

Kuvio 37. Tärkeinä pidetyt asiat Ahveniston virkistysalueella

13 YHTEENVETO KYSELYIDEN TULOKSISTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tutkimustietoa Hämeenlinnan kaupungin eri liikuntapaikkojen osalta niiden kestävän kehityksen kannalta. Pääpaino tutkimustyöllä oli ulkoliikunnassa kulttuurihistoriallisesti merkittävillä alueilla. Opinnäytetyöllä pyrittiin selvittämään niin asukkaiden kuin päättäjäienkin mielipiteitä Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikoista ja niiden kestävästä kehityksestä erityisesti sosiaaliselta ja kulttuurilliselta kannalta.

Molempien kyselyiden osalta jäätiin vastaajien lukumäärälle asetetuista tavoitteista. Tulosten analysoinnin kannalta otantakoot olivat kuitenkin riittävät. Kävijäkyselyn osalta vastaajien taustatekijät rajasivat tulokset työikäisiin palkansaajiin. Toisaalta tämä tuki päättäjäkyselyä, jossa vastaajat olivat samaa ikäluokkaa. Kummassakin kyselyssä vastaajien asuinalueet painoutuivat Hämeenlinnan kantakaupunkiin. Ahveniston virkistysaluetta käyttävät näin ollen selkeästi enemmän henkilöt, jotka asuvat lähellä kyseistä aluetta. Tuloksilla voidaan osoittaa todeksi päätelmä, että liikuntapaikat valikoituvat usein läheisyysperiaatteella.

Hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä asukkaiden vastauksista nousi esiin toive asuinympäristön rauhallisuudesta omasta kunnosta huolehtimisen ohessa. Sekä kävijä- että päättäjäkyselyissä liikuntaympäristöjen merkitys hyvinvoinnin kannalta jäi annetuista vaihtoehdoista vähiten merkittäväksi tekijäksi. Elinympäristön kannalta kävijäkyselyyn vastanneet henkilöt pitivät luonto- ja ympäristöarvoja tärkeinä tekijöinä. Kaupunginvaltuuston jäsenet puolestaan korostavat elinympäristön monipuolisuutta ja palvelutarjontaa.

Elinympäristöltään asukkaat toivovat luonnon läheisyyttä ja sen tarjoamia virkistäytymismahdollisuuksia. Päättäjien mielestä elinympäristössä tärkeitä ovat ihmissuhteet, työllisyys sekä terveys. Kestävän kehityksen osaluista, asukkaiden vastauksissa korostuvat ekologiset näkökulmat, kun taas päättäjille sosiaaliset ja taloudelliset tekijät nousevat tärkeämmiksi. Molemmat vastaajaryhmät ovat sitä mieltä, että elinympäristön tulee palvella kaikkia eri ikäryhmiä tasapuolisesti. Liikuntapaikkojen ja liikuntaympäristöjen kehittämistyössä sekä asukkaat että kolmas sektori otetaan hyvin huomioon vastaajien mielestä. Toisaalta asukkaista osa ei osaa sanoa mielipidettään asiaan, joten voidaan tulkita, että he eivät mahdollisesti ole tietoisia vaikuttamismahdollisuuksistaan alueiden ja palveluiden suunnitteluun.

Ahveniston virkistysalueen osalta päättäjät näkevät, että aluetta tulisi kehittää entisestään palveluiden osalta sekä lisäämällä liikuntamahdollisuuksia. Toisaalta osassa vastauksista myös luonnontilaisuuden ja -rauhan säilyttäminen ovat merkittäviä. Pysäköintialueista molemmat vastaajaryhmät ovat samaa mieltä. Niitä tulee kehittää ja parantaa tulevaisuudessa. Päättäjien toivoessa lisää palveluita alueelle, asukkaat toivovat maksuttomien liikuntamahdollisuuksien tarjonnan lisäämistä sekä ympärivuotisen käytön mahdollistamista. Molemmista kyselyistä korostuu todeksi ajatus, että Ahveniston virkistysalue on yksi Hämeenlinnan kaupungin merkittävimmistä liikuntaympäristöistä.

Laadukkaiden liikuntaympäristöjen tarjonnan takaamiseksi tarvitaan huolellista suunnittelua ja yhteistyötä. Hämeenlinnan kaupungin päättäjät näkevät, että terveystuokuntaan tulisi panostaa entistä enemmän. Tämä vaatii asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksien lisäämistä. Ulkoilulla saavutetaan merkittäviä yhteiskunnallisia hyötyjä. Liikunta tarjoaa monella tapaa mahdollisuuden ennaltaehkäistä yhteiskunnallisia ongelmia. Hämeenlinnan kaupungin päättäjien tulisikin panostaa sosiaalisen ja kulttuurisen kestävän kehityksen näkymiseen kaupungin päätöksissä ekologisen ja taloudellisen kestävyuden rinnalla tulevaisuudessa.

14 POHDINTA

Opinnäytetyössä saavutettiin sille asetetut tavoitteet. Tavoitteina oli selvittää Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikkojen kestävä kehitystä kulttuurihistoriallisesti merkittävillä ulkoliikunta-alueilla. Molempiin opinnäytetyössä suoritettuihin kyselyihin tuli kiitettävä määrä vastauksia. Vastausten määrän pohjalta, voitiin tehdä luotettavia päätelmiä.

Kyselytutkimuksen suorittaminen oli suhteellisen vaivatonta. Kyselylomakkeiden laadinta vaati etukäteissuunnittelua, jotta löydettiin tutkimuksen kannalta olennaisimmat kysymykset. Työtä helpotti, että opinnäytetyön teoriaosuus rakennettiin ennen kyselyitä. Näin pystyttiin hahmottamaan asiat joihin kyselyiden muodossa haluttiin vahvistusta tai asukkaiden kantaa. Osa kysymyksistä kuitenkin osoittautui vastauksia analysoidessa hieman turhiksi.

Kyselyiden vastaajien taustatekijät olivat vaikuttavana tekijänä tulosten edustavuuden kannalta. Kyselyihin vastanneiden keski-ikä oli noin 40 vuotta, joten tulokset edustavat vahvasti juuri tätä ikäryhmää. Lisäksi useimmat vastaajat kertoivat asuvansa Kanta-Hämeenlinnan alueella. Liitoskuntien asukkaat olivat heikosti edustettuina, vaikka kyselyn tulosten kannalta näidenkin kaupunkilaisten vastauksilla olisi ollut suuri merkitys.

Ahveniston alueen kävijäkyselyn pohjalta löydettiin useita kehittämisehdotuksia Ahveniston alueen liikuntatarjontaan sekä toisaalta koko kaupunkia koskevia huomioita liikuntapaikkoihin. Varsinkin luontoarvot korostuivat kävijöiden vastauksissa. Vastaavasti päättäjille suunnatussa kyselyssä korostui Ahveniston alueen kehittäminen liikuntapalveluiden osalta.

Opinnäytetyöprosessi haastavinta oli työn aiheen rajaus. Työtä tehdessä tutkimuskohteeksi muodostui sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Alun perin tarkoituksena oli huomioida myös ekologinen ja taloudellinen näkökulma. Tutkimuksen rajautuminen edellä mainittuihin näkökulmiin osoitautui kuitenkin kannattavaksi ja selkeytti työn tavoitteita. Näkökulmien rajauksella saavutettiin liikuntapaikkojen kehittämisen kannalta tärkeimmät tulokset varsinkin asukkaiden tarpeiden kannalta.

Opinnäytetyöprosessi oli mielenkiintoinen ja opettavainen. Työtä tehdessä syvennettiin opinnoissa hankittua tietoutta sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestävästä kehityksestä sekä kaupunkirakenteesta ja kaavoituksesta. Työn mielekkyyttä lisää henkilökohtainen kiinnostus liikuntaan sekä kestävästä kehityksen periaatteiden toteutumiseen Hämeenlinnan kaupungissa. Opinnäytetyön toimeksiantaja antoi työn tekemiseen lähes vapaat kädet ja näin työstä tuli tekijänsä näköinen.

LÄHTEET

Aalborg Charter. 27.3.1994. European Sustainable Cities. Viitattu 8.5.2016.

http://www.sustainablecities.eu/fileadmin/content/JOIN/Aalborg_Charter_english_1_.pdf

Ahveniston-Hattelmalanharju. 2015. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 17.4.2016.

<http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/LinnanInfra/Luontopalvelut-ulkoliikunta-ja-virkistys/Ulkoilu--ja-virkistyspalvelut/Ahveniston-Hattelmalanharju/>

Ahveniston toimintapuisto. 2016. Ahvenisto. Viitattu 20.4.2016.

<http://www.ahvenisto.fi/fi/>

Ahveniston Toimintapuiston ensimmäinen kausi on takana. 3.11.2015. Ahvenisto. Viitattu 21.5.2016.

<http://www.ahvenisto.fi/fi/uutisarkisto/40-ahveniston-toimintapuiston-ensimmainen-kausi-on-takana>

Ahveniston urheilukeskus. 2015. Häme-Wiki. Viitattu 14.5.2016.

http://www.hamewiki.fi/wiki/Ahveniston_urheilukeskus

Ahveniston visio vuoteen 2030. 2011. Kehittämiskeskus Oy Häme. Viitattu 21.5.2016.

<http://www.hameenlinna.fi/pages/125554/Ahveniston%20visio%20presentaatio%20kh%205%2012%20%20lopullinen.pdf>

Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus. 2015. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 14.5.2016.

http://www.terveytemme.fi/ath/2013-2015/graph/select.php?alue1=&alue2=&osoitin=ath_phexcer_guidel_enough_cr

Aulin, K. & Mäenpää, O. (toim.) 2005. Harjumme arki –tänään ja huomenna. Hämeenlinnan länsipuolisen harjualueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2006–2015. Hämeenlinna: Hämeenlinnan kaupunki. Tekninen vi-rasto. Luonnonhoitotoimisto.

Elinympäristö. 2013. Ympäristöministeriö. Viitattu 11.3.2016.

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ ja_kaavoitus/Elinymparisto

Elinympäristö ja kaavoitus. 2013. Ympäristöministeriö. Viitattu

11.3.2016 http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ ja_kaavoitus

European Sports Charter N:o (EY) 1975/92. 24.9.1992.

Viitattu 13.10.2016.

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804c9dbb

Haapala, A. & Ojanen, M. (toim.) 2000. Arvot ja luonnon arvottaminen. Helsinki: Gaudeamus.

Haapala, A. Puolakka, K. Rannikko, T. & Suomen Kielen Seura. 2015. Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Haila, Y. & Jokinen, P. (toim.) 2001. Ympäristöpolitiikka: Mikä ympäristö, kenen politiikka? Tampere: Vastapaino.

Hakanen, M. 1993. Asuinympäristö ja kestävä kehitys. Periaatteita ja käytäntöjä. Helsinki: Painotyökeskus Oy.

Harju, A. n.d. Kansallinen herääminen. Kansalaisyhteiskunta. Viitattu 20.3.2016. http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/kansalaisyhteiskunta/kansalaisyhteiskunnan_historia/kansallinen_heraaminen

Haukilahti, T. & Ilmarinen, M. 1994. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu -yhteiskunnallinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö (Likes). Opetusministeriön liikunta- ja nuoriso-osasto.

Heikkilä, T. 2003. Suomalainen kansallismaisema. Helsinki: Otava.

Heinonen, T. & Luomi, A. (toim.) 2009. Rakkaalla lapsella on monta nimeä. Ympäristökasvatuksen käsitteiden määritelmäluonnos. Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus Oy. Viitattu 22.4.2016. http://www.kierratyskeskus.fi/files/97/kasiteraportti_tiivis.pdf

Hentilä, H-L. & Miettinen, J. 2012. Kaavoituksen avulla parempi liikuntaympäristö. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston julkaisuja C 140. Viitattu 21.3.2016. http://www.liikuntakaavoitus.fi/sites/default/files/liikuntakaavoitus_150dpi.pdf

Hiedanpää, J., Suvantola, L. & Naskali, A. (toim.) 2010. Hyödyllinen luonto. Ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana. Jyväskylä: Bookwell.

Hirvilammi, T. 2015. Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136/2015. Viitattu 15.3.2016. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154175/Tutkimuksia136.pdf?sequence=4>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Historia. 2015. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 8.5.2016. <http://www.hameenlinna.fi/Kaupunki-info/Historia/>

Husu, P., Paronen, O., Suni, J. & Vasankari, T. 2011. Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010; Terveyttä edistävän liikunnan nykytila ja muutokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 15/2011. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

Hämeenlinnan kaupunkistrategia 2014–2020. 2013. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 8.5.2016.

<http://www.hameenlinna.fi/pages/388584/hameenlinnan%20kaupunkistrategia%2014-20%20kh.pdf>

Hämeenlinnan tilinpäätös 2015. 2016. Hämeenlinnan kaupunki.

Viitattu 19.5.2016.

http://www.hameenlinna.fi/pages/43041/2015_TP_kirja%20yhdistetty.pdf

Högström, H. 2012. Liikuntaympäristö on kulttuuriympäristö. Liikunta & Tiede 4/2012, 42–46. Viitattu 21.3.2016.

<http://www.nba.fi/fi/File/1699/liikuntaymparisto-on-kulttuuriymparisto.pdf>

Högström, H. 25.11.2014. Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt.

Museovirasto. Viitattu 3.4.2016.

[http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-](http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Artikkelit/Kaupunkiymparistot/HyvinvointiSuomen_liikuntaymparistot(37754))

[FI/Ajankohtaista/Artikkelit/Kaupunkiymparistot/HyvinvointiSuomen liikuntaymparistot\(37754\)](http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Artikkelit/Kaupunkiymparistot/HyvinvointiSuomen_liikuntaymparistot(37754))

Juslén, J. 1995. Sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA), monipuolisempaan suunnitteluun. Raportteja / Stakes : 180. Viitattu 24.4.2016.

<https://www.julkari.fi/handle/10024/76392>

Jutila, H. 2007. Hämeenlinnan luonto-opas. Hämeenlinnan seudullisen ympäristötoimen julkaisuja 15. Hämeenlinna: Hämeenlinnan kaupunki.

Kansallinen kaupunkipuisto. 2015. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 14.5.2016.

<http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Puistot-ja-viheralueet/Etusivu/>

Kansallismaisemat. n.d. Metsähallitus. Viitattu 14.3.2016.

<http://www.luontoon.fi/kansallismaisemat>

Kansallismaisemat. 2013. Suomen ympäristökeskus. Viitattu 11.3.2016.

<http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Kansallismaisemat>

Kanto, H. 2005. Kestävän kehityksen arviointi kaupunkisuunnittelussa – tapaustudkimus Hämeenlinnasta. Ympäristöosaston julkaisuja 35. Hämeenlinna: Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöosasto.

Kari, J., Pehkonen, J., Hirvensalo, M., Yang, X., Hutri-Kähönen, N. & Raitakari, O. 2015. Income and Physical Activity among Adults: Evidence

from Self-Reported and Pedometer-Based Physical Activity Measurements. Artikkel. PLoS ONE 10(8). Viitattu 22.4.2016. Saatavissa Plos ONE-tietokannassa:

<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0135651>

Kaupunki-info. 2016. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 5.9.2016.

<http://www.hameenlinna.fi/Kaupunki-info/>

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoutus. 2014. Ympäristöministeriö.

Viitattu 14.5.2016. <http://www.ym.fi/sitoutus2050>

Kokkonen, A. (toim.) 2013. Yhteinen käsitys. Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen sanasto ja käytännöt. Helsinki: Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy.

Kokkonen, J. 2013. Liikuntaa hyvinvointivaltiossa. Suomen Urheilumuseosäätiön tutkimuksia n:o 2. Helsinki: Suomen Urheilumuseosäätiö.

Kokkonen, J. 2015. Suomalainen liikuntakulttuuri : juuret, nykyisyys ja muutossuunnat. Suomen Urheilumuseosäätiön tutkimuksia 3. Helsinki: Suomen Urheilumuseo.

Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020. 20.3.2016. Valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriympäristöjen suojelemisesta Viitattu 13.10.2016.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/43197/Kulttuuriymp%C3%A4rist%C3%B6strategia_2014.pdf?sequence=1

KuntaL, Kuntalaki nro 410/2015. 10.4.2015.

Kyttä, M. & Kahila, M. 2006. Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. Viitattu 21.3.2016.

http://www.yss.fi/yks2009-2_kyttayms.pdf

Laitila, I-M. 1995. Puistojen kaupunki. Hämeenlinnan vanhojen puistojen historiaa ja puistokulttuuria. Hämeenlinna: Hämeenlinnan kaupungin historiallinen museo.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta nro 498/2010. 4.6.2010.

Lehmusvaara, I. 2003. Hämeenlinnan Tarmo Sata vuotta 1903–2003. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Liikunta ja ulkoilu. 2016. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 14.5.2016.

<http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Liikunta-ja-ulkoilu/>

LiikuntaL, Liikuntalaki nro 90/2015. 10.4.2015.

Liikuntalaki- mikä muuttuu? 2015. Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry. Viitattu 5.9.2016.

<http://www.sport.fi/system/resources/W1siZiIsIjI-wMTUvMDMvMTgvMTJfMzBfNTZfMjE0X0xpaWt1bnRhbGFraV8xNy4zL18yMDElLnBkZiJdXQ/Liikuntalaki%2017.3.%202015.pdf>

Liikunta valintojen virrassa. Kansallista liikuntaohjelmaa valmistelevan toimikunnan väliraportti. 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:13. Viitattu 21.3.2016.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr13.pdf?lang=fi>

Liikuntapaikkarakentamisen suunta. 2014. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 4/2014. Viitattu 7.5.2016.

http://liikuntaneuvosto.fi/files/378/www_liikuntapaikkarakentamisen_suunta_paivitetty.pdf

Liikunnan paikkatietojärjestelmä Lipas. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.3.2016.

<http://www.liikuntapaikat.fi/lipas>

LSL, Luonnonsuojelulaki nro 1096/1996. 20.12.1996.

Luonto ja kulttuuri kohtaavat. n.d. Lähellä kaupungissa.

Viitattu 28.2.2016.

<http://www.lahellakaupungissa.fi/paikat/joutomaa/monimuotoinen-luonto/luonto-ja-kulttuuri-kohtaavat/>

Luontopalvelut, ulkoliikunta ja virkistys. 2015. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 14.5.2016.

<http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/LinnanInfra/Luontopalvelut-ulkoliikunta-ja-virkistys/>

Luoto, K., Lähteenoja, S. & Lettenmeier, M. 2008. LiikuntaMips. Liikuntaharrastusten luonnonvarojen kulutus. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 4/2008. Viitattu 11.2.2016.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152390/Liikunta-MIPS.pdf?sequence=1>

Lyytimäki, J. & Hakala, H. 2008. Ympäristön tila ja suojele Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Maa-ainesL, Maa-aineslaki nro 555/1981. 24.7.1981.

MRA, Maankäyttö- ja rakennusasetus 895/1999. 10.9.1999.

MRL, Maankäyttö- ja rakennuslaki nro 132/1999. 5.2.1999.

Metsäl, Metsälaki nro 1093/1996. 12.12.1996.

Miettinen, M. 2000. Haasteena huomisen hyvinvointi- miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124 (LIKES). Helsinki: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö.

Mikkola M., Jutila H., Putkonen L. & Seppälä, S-L. 2001. Vanajaveden laakson maisema, esihistoria, rakennettu kulttuuriympäristö ja luonto. Alueelliset ympäristöjulkaisut 245. Hämeenlinna: Hämeen Ympäristökeskus.

Miksi liikunta osaksi yhdyskuntasuunnittelua? n.d. Oulun yliopisto. Arkkitehtuurin tiedekunta. Viitattu 14.5.2016.

<http://www.liikuntakaavoitus.fi/yleista/artikkelit/taustaa>

Mitä ympäristökasvatus on? 2014. Suomen ympäristökasvatusseura ry. Viitattu 22.4.2016. <http://www.vihrealippu.fi/mita-ymparistokasvatus-on>

Mumford, L. (1961). The City of History. San Diego: Harcourt Inc.

Mäkäräinen, J. 2000. Sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA) osana kaavaprosessia. Jyväskylän kaupungin kaavoitustoimisto. Viitattu 24.4.2016. <http://www3.jkl.fi/kaavoitus/pdf/svaselvitys.pdf>

Natural Intrest. (2009). Hämeenlinnan kaupungin ekologinen jalanjälki vuonna 2005. Hämeenlinnan kaupunki. Hämeenlinnan ympäristöjulkaisuja 2. Hämeenlinna: Hämeenlinnan kaupunki.

Neuvoston direktiivi 92/43/ETY EYVL N:o L 206, 22.7.1992 s. 7–50

Neuvoston suositus (EY) 354/2013 EUVL C 354, 4.12.2013. s. 1-15.

Nummela, O., Hätönen, H., Saaristo, V. & Helakorpi, S. 2014. Kuntalaisten vapaa-ajan liikunta-aktiivisuus, siihen yhteydessä olevat yksilötekijät ja kunnan aktiivisuus terveyden edistämisessä. Yhteiskuntapolitiikka vol. 79 4/2014 Viitattu 13.5.2016.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116684/nummela.pdf?sequence=2>

Ojala, K. 2000. Kestävän yhdyskunnan käsikirja. Helsinki: KL-kustannus Oy.

Opetusministeriö. 2008. Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjaamisen näkökulmasta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 14/2008. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Viitattu 7.5.2016.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/tr14.pdf?lang=fi>

Palvelusopimukset. 2016. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 19.5.2016. <http://www.hameenlinna.fi/Paatoksenteko-ja-talous/Palvelusopimukset/>

Pakkanen, A. & Lehmusvaara, I. 1989. Hämeenlinna – meidän kaupunkimme. Hämeenlinna: Hämeenlinnan kirjakauppa Oy.

Pasanen, T. 2016. Lähiluonnossa ulkoilu ja hyvinvointi. Seminaari. Hämeenlinna. 25.4.2016. Hämeenlinnan kaupunki. Seminaarin muistiinpanot ja diat.

Pellinen, S. 2012. Vuoaasisata on jo tehty numero; Hämeenlinnan Uima-seura 100 vuotta 1912–2012. Helsinki: Pro Viestintä.

PerustusL, Suomen perustuslaki nro 731/1999. 11.6.1999.

Pirhonen, P. 1988. Hämeenlinnan olympialaiset 1952. Hämeenlinna: Hämeen Sanomat.

Pohjoismaiden ulkoilujärjestöjen verkoston (NON) poliittinen ohjelma. 7.10.2014. Suomen Latu. Viitattu 14.6.2016.

<https://www.suomenlatu.fi/media/vaikuta/ulkoilupoliitikka/non-poliittinen-ohjelma-.pdf>

Pukarinen, J. 2005. Kysely Hämeenlinnan länsipuolisen harjualueen hoidosta. Hämeenlinna: Hämeenlinnan kaupungin luonnonhoitotoimisto.

Pyykkönen, T. (toim.) 2013. Liikuntaympäristöt kulttuuriperintönä- opas arviointiin. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 170. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura ry.

Raekunnas, M., Airola, J., Jutila, H., Jutila, K., Kairamo, J., Lahti, M., Raitinen, H., Rautiainen, S. & Ykspetäjä, T. (2014). Ahvenistonharjun teemanumero. – Hämeenlinnan seudun luonto 10. Hämeenlinna: Hämeenlinnan seudun luonnonsuojeluyhdistys ry.

Rakennussuojelua ja maisemansuojelua koskeva lainsäädäntö. 2015. Ympäristöministeriö. Viitattu 11.3.2016.

http://www.ym.fi/fi/FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Rakennussuojelua_ja_maisemansuojelua_koskeva_lainsaadanto

Rakennettu kulttuuriympäristö. 2016. Museovirasto. Viitattu 11.3.2016.

<http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennusperinto>

Rakennetut ympäristöt. 2014. Luonnontila. Viitattu 7.5.2016.

<http://www.luonnontila.fi/fi/elinymparistot/rakennetut-ymparistot/>

Rautiainen, T. 2014. Rakennettu ympäristö opetusmateriaalina. Lahden ammattikorkeakoulu. Ympäristöteknologia. Opinnäytetyö.

Ristimäki, M. (toim.) 2010. Autoriippuvainen yhdyskunta ja sen vaihtoehdot. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B101. Espoo: Aalto-yliopisto.

Salonen, K. 2005. Mieli ja maisemat. Helsinki: Edita Prisma Oy.

Sievänen, T. 1992. Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden käyttö ja kävijät. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 415. Helsinki: Metsäntutkimuslaitos.

Sievänen, T. 1993. Kaupunkiväestön ulkoilukäyttäytyminen ja ulkoilualueiden käyttö, Hämeenlinnan ulkoilututkimus. Folia Forestalia 824. Helsinki: Metsäntutkimuslaitos.

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävä kehitys. 2013. Ympäristöministeriö. Viitattu 12.3.2016.

http://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/Kestava_kehitys/Mita_on_kestava_kehitys

Species and spaces, people and places. Living Planet Report 2014. 2015. World Wide Fund for Nature (WWF) Viitattu 15.3.2016.

http://wwf.panda.org/about_our_earth/all_publications/living_planet_report/

StatFin-tietokantapalvelu. Tilastokeskus. Viitattu 12.3.2016.

<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/>

Paronen, O. 2014. Suomalaisen arkiliikunta. UKK-instituutti. Viitattu 27.5.2016.

http://www.ukkinstituutti.fi/tietoa_terveysliikunnasta/liikkumaan/arkiliikunta_hyotyliikunta_perusliikunta/suomalaisten-arkiliikunta

Suositukset liikunnan edistämiseksi kunnissa. 2010. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 3/2010. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 3.4.2016.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112360/URN%3aNBN%3afi-fe201504223231.pdf?sequence=1>

Söderman, T. & Saarela, S-R. (toim.). 2011. Kestävä kaupunkiseudut. Kriteereitä ja mittareita suunnittelun työvälineiksi. Suomen ympäristö 25. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.

Taloudellinen kestävyys. n.d. Suomen YK-liitto. Viitattu 12.3.2016.

<http://www.ykliitto.fi/yk70v/taloudellinen>

Tapaninen, A., Kauppinen, T., Kivinen, K., Kotilainen, H., Kurenniemi, M. & Pajukoski, M. 2002. Ympäristö ja hyvinvointi. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Tolvanen, M. 2000. Kaupunkiluonto. Helsinki: WSOY.

Terveys-, kunto- ja hyötyliikunta. n.d. Helsingin yliopisto. Viitattu 27.5.2016. <http://www.liikuniinvoit.fi/node/348>

Tietoa terveysliikunnasta. 2015. UKK-instituutti. Viitattu 27.5.2016.

http://www.ukkinstituutti.fi/tietoa_terveysliikunnasta/liikkumaan/arkilii-kunta_hyotyliikunta_perusliikunta

Valkeinen, H., Mäki-Opas, T., Prättälä, R. & Borodulin, K. 2014. Liikuntapaikkojen läheisyyden yhteys liikuntalajien harrastamiseen. Tiivistelmä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 3.4.2016.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114884/URN_ISBN_978-952-302-165-5.pdf?sequence=1

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. 2013. Ympäristöministeriö. Viitattu 13.3.2016.

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Maankayton_suunnitteluja_rjestelma/Valtakunnalliset_alueidenkayttotavoitteet

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt. 2015. Museovirasto. Viitattu 14.3.2016.

http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennusperinto/merkittavat_rakennetut_kohteet

Valtioneuvoston kanslia. 2006. Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi. Kansallinen kestävä kehityksen strategia. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2006. Helsinki.: Valtioneuvoston kanslia.

Jokela, A. 2009. Vantaan liikuntapaikkasuunnitelma 2009–2025. Vantaan kaupunki, Vapaa-aika ja asukaspalvelut, liikuntapalvelut. Viitattu 20.3.2016. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/110485_Liikuntapaikkasuunnitelma_2009-2025.pdf

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Vihervuori, A. 1991. Hämeenlinnan Olympialaiset. Hämeenlinna-Wanaja kotiseutujulkaisu 41/91, 6-8. Hämeenlinna: Hämeenlinna-Wanajaseura.

Viher- ja virkistysalueet. 2013. Ympäristöministeriö. Viitattu 11.3.2016. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Elinymparisto/Viher_ja_virkistysalueet

Vna, asetus biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen voimaansattamisesta 78/1994. 26.10.1994.

Vnp, Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista 30.10.2000. Valtioneuvosto. Viitattu 13.10.2016. <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7BA2516D1A-DF52-4E0B-A00C-E2DDC51EF440%7D/59386>

Vnp, Valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä. 5.1.1995. Valtioneuvosto. Viitattu 13.10.2016.

<http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B2ACD666F-7940-498A-8CF5-2539B4B35C46%7D/57773>

Valtion liikuntaneuvosto. 2014. Ympäristöasioiden hallinta kuntien liikuntatoimissa ja valtakunnallisissa liikuntajärjestöissä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 3/2014. Viitattu 24.4.2016.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/306/Ymparistoasioiden_hallinta_kuntien_liikun.pdf

Ympäristökasvatus. n.d. Suomen luonnonsuojeluliitto. Viitattu 22.4.2016.

<http://www.sll.fi/mita-me-teemme/ymparistokasvatus/tavoitteemme>

Ympäristövaikutusten arviointi (YVA). 2016. Ympäristöministeriö. Viitattu 6.9.2016. <http://www.ymparisto.fi/YVA>

Ympäristöministeriö. 2007. Luonnon puolesta -ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia ja toimintaohjelma 2006–2016. Suomen ympäristö 35/2007. Helsinki: Ympäristöministeriö.

YVA-laki, Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä nro 468/1994. 10.6.1994.

Haastattelut

Joenmäki, P. 2016. Tilaajapäällikkö, liikuntapalvelut. Hämeenlinnan kaupunki. Haastattelu 19.5.2016.

tiedote 6.6.2016
www.hameenlinna.fi

Liikuntaympäristö voi olla kulttuuriympäristö

Osana ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä suoritetaan kysely hämeenlinnalaisille Ahveniston alueen käytöstä. Käy vastaamassa kyselyyn 31.7.2016 mennessä.

Hämeenlinnan kaupungin visiossa keskeisenä ajatuksena on kulttuurin, liikunnan ja elämyksellisyyden yhdistäminen. Kaupunki tarjoaakin runsain mitoin tekemistä ja harrastustoimintaa. Hämeenlinnassa panostetaan myös näkyvästi ulkoilumaastoihin, puistoalueisiin sekä vesistöihin, korostaen luonnonrauhaa ja –kauneutta.

Vuosi 2016 on Hämeenlinnassa teemavuosi ”Luonto ja vesi”. Teeman myötä pyritään korostamaan luontosuhteiden merkitystä niin psykiseltä ja fyysiseltä kuin ekosysteemienkin kannalta.

Opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena on tuottaa tutkimustietoa Hämeenlinnan kaupungin eri liikuntapaikkojen osalta niiden kestävän käytön ja luontoarvojen korostumisen näkökulmista. Valtakunnallisestikin merkittävillä aluilla sijaitsevien liikuntapaikkojen luontoarvojen ja ylläpitäminen kestävästi on keskeinen kysymys.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Hämeenlinnan kaupungin lasten, nuorten ja elämänlaaduntilajayksikkö, joka osaltaan vastaa muun muassa liikunta- ja kulttuuripalveluista.

Kyselyyn pääset vastaamaan tästä.

kuva: Saara Kauranen

Ahveniston toimintapuiston kävijäkysely

Taustatiedot

1. sukupuoli

- nainen
 mies

2. ikä

- alle 15 v.
 15-28 v.
 29-40 v.
 41-64 v.
 yli 64 v.

3. Missä kaupunginosassa asutte?

- Kantakaupunki
 Hauho
 Kalvola
 Lammi
 Renko
 Tuulos

4. Jos asutte kantakaupungissa, millä alueella?

- Eteläinen (Myllymäki, Nuppola, Kankaantausta, Virveli, Hattelmala, Miemala)
 Itäinen (Sairio, Papinniitty, Idänpää, Katinen, Kukostensyrjä, Paavolankulma, Velssi)
 Läntinen (Vuorentaka, Hirsimäki, Nummi-Voutilta, Jukola, Luolaja, Loimalahti)
 Kaakkoinen (Katuma, Käikälä, Paikkala, Harviala, Äikäälä)
 Pohjoinen (Kirstula, Pikku-Parola, Viisari, Ojoinen-Puistonmäki, Kauriala)
 Keskusta (Linnanniemi, Keskikaupunki, Asemanseutu, Kantola)

5. Mikä on nykyinen työllisyystilanteenne?

- kokopäiväinen palkansaaja
 osa-aikainen palkansaaja
 työtön/lomautettu
 eläkeläinen
 opiskelija
 koululainen
 muu, mikä?

Hyvinvointi

6. Miten tärkeinä pidätte seuraavia hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä?

	en lainkaan tärkeänä	en kovin tärkeänä	en osaa sanoa	hieman tärkeänä	erittäin tärkeänä
rauhallinen asuinympäristö	☐	☐	☐	☐	☐
omasta kunnosta huolehtiminen	☐	☐	☐	☐	☐
luonnon ja vesistöjen läheisyys	☐	☐	☐	☐	☐
harrastukset ja ihmisten tapaaminen	☐	☐	☐	☐	☐
liikuntapaikat	☐	☐	☐	☐	☐

7. Mitkä muut tekijät vaikuttavat hyvinvointiinne?

150 merkkiä jäljellä

Liikunta

8. Mihin liikunnalliseen ryhmään koette kuuluvanne?

- kilpaurheilija
- kuntourheilija
- terveysliikkuja
- arki- ja hyötyliikkuja
- satunnaisliikkuja
- en ole kiinnostunut liikunnasta
- muu, mikä?

9. Kenen kanssa harrastatte liikuntaa?

- yksin
- perheenjäsenen kanssa
- ystävän kanssa
- urheiluseurassa
- muu seurue/ryhmä

10. Millaisessa ympäristössä liikutte mieluiten?

- merkityillä ulkoilureiteillä
- rakennetuilla lähiliikuntapaikoilla
- metsässä
- kaupunkiympäristössä
- puistomaisilla alueilla
- sisätiloissa

11. Mitkä tekijät rajoittavat liikunnan harrastamistanne?

- ajan puute
- etäisyys liikuntapaikoista
- ulkoilureittien haasteellisuus
- perhe-elämän vaatimukset
- terveydelliset syyt
- ohjatun liikunnan vähyyt
- tiedonpuute liikuntapaikoista
- liikuntavarusteiden puute
- liikuntataitojen ja -tietojen puute
- pysäköintipaikkojen puute
- liikunta ei kiinnosta

Ahveniston toimintapuisto

12. Miten kuljette Ahveniston toimintapuistoon?

- kävellen/juosten
- pyörällä
- henkilöautolla
- joukkoliikenteellä
- joten muuten, miten?

13. Mikä on ahveniston toimintapuistossa käyntinne pääasiallinen syy?

- lenkkeily
- kävely (virkistäytyminen/ulkoilu)
- uinti järvessä
- uinti maauimalassa
- pyöräily

- seikkailupuisto Flowpark
- rantalentopallo
- retkeily/alueeseen tutustuminen
- muu, mikä?

14. Kun ulkoilette Ahvenistolla, kuinka usein käytätte rakennettuja ulkoilureittejä (tiet ja polut)?

- en koskaan
- harvoin
- en osaa sanoa
- lähes aina
- aina

15. Mitkä asiat ovat teille tärkeitä Ahvenistolla (valitse 3)?

- maisema
- kasvi- ja eläinlajien monipuolisuus
- luonnonrauha
- liikuntamahdollisuudet
- alueen kulttuurihistoria
- reitistö
- uimapaikat
- Flowpark
- jokin muu, mikä?

Elinympäristö

16. Millainen on hyvä elinympäristö?

200 merkkiä jäljellä

17. Millainen on hyvä liikuntaympäristö?

200 merkkiä jäljellä

18. Miten hyvin mielestänne asukkaat huomioidaan Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikkojen kunnostus- ja rakennustöissä?

- erittäin huonosti
- huonosti
- en osaa sanoa
- hyvin
- erittäin hyvin

19. Missä liikuntapaikkarakentamiseen liittyvissä asioissa mielestänne asukkaat tulisi ottaa paremmin huomioon?

200 merkkiä jäljellä

Saate 13.6.2016

Ovatko kaupungin liikuntapaikat kestävän kehityksen mukaisia?

Osana ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä suoritetaan kysely Hämeenlinnan kaupunginvaltuustolle liikuntapaikkojen kestävään kehitykseen liittyen. Käy vastaamassa kyselyyn, se vie vain hetken.

Kyselyn tarkoituksena on selvittää Hämeenlinnan päättäjien asenteita kestävää kehitystä sekä liikuntaa kohtaan. Pääpaino tutkimuksessa on Ahveniston alueessa ja sen ympäristössä. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Hämeenlinnan kaupungin lasten, nuorten ja elämänlaaduntilajyksikkö, joka osaltaan vastaa muun muassa liikunta- ja kulttuuripalveluista.

Kyselyyn pääset vastaamaan [tästä](#).

Hämeenlinnan liikuntapaikkojen kestävä kehitys

Taustatiedot

1. Sukupuoli

- nainen
 mies

2. Ikä

- alle 29 v.
 29-40 v.
 41-64 v.
 yli 64 v.

3. Kuinka monta vuotta olette toimineet Hämeenlinnan kaupunginvaltuustossa?

- 1-4 vuotta
 5-8 vuotta
 9-12 vuotta
 yli 13 vuotta

4. Missä kaupunginosassa asutte?

- Kantakaupunki
 Hauho
 Kalvola
 Lammi
 Renko
 Tuulos
 Muu, mikä?

5. Jos asutte kantakaupungissa, millä alueella?

- Eteläinen (Myllymäki, Nuppola, Kankaantausta, Virveli, Hattelmala, Miemala)
 Itäinen (Sairio, Papinniitty, Idänpää, Katinen, Kukostensyrjä, Paavolankulma, Velssi-Kankainen)
 Läntinen (Vuorentaka, Hirsimäki, Nummi-Voutila, Jukola, Luolaja, Loimalahti)
 Kaakkoinen (Katuma, Käikälä, Paikkala, Harviala, Äikälä)
 Pohjoinen (Kirstula, Pikku-Parola, Viisari, Ojoinen-Puistonmäki, Kauriala)
 Keskusta (Linnanniemi, keskikaupunki, Asemanseutu, Kantola)

Liikunta ja hyvinvointi

6. Mihin liikunnalliseen ryhmään koette kuuluvanne?

- kuntoliikkuja
 terveysliikkuja
 arki- ja hyötyliikkuja
 satunnaisliikkuja
 en ole kiinnostunut liikunnasta
 muu, mikä?

7. Kuinka tärkeinä pidätte seuraavia hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä?

	en lainkaan tärkeänä	en kovin tärkeänä	en osaa sanoa	hieman tärkeinä	erittäin tärkeinä
rauhallinen asuinympäristö	☐	☐	☐	☐	☐
omasta kunnosta huolehtiminen	☐	☐	☐	☐	☐
luonnon ja vesistöjen läheisyys	☐	☐	☐	☐	☐
harrastukset ja ihmisten tapaaminen	☐	☐	☐	☐	☐
liikuntapaikat	☐	☐	☐	☐	☐

8. Mitkä muut tekijät mielestänne vaikuttavat hyvinvointiin?

200 merkkiä jäljellä

Ahveniston alue

9. Ahveniston toiminta- ja olympiapuiston alue on asukkaiden keskuudessa suosittu liikuntapaikka. Mikä on teidän mielestänne tärkeintä Ahveniston alueella?

- maisema
- kasvi- ja eläinlajien monipuolisuus
- luonnonrauha
- liikuntamahdollisuudet
- alueen kulttuurihistoria
- reitistö
- uimapaikat
- muu, mikä?

10. Koetteko yllä mainittujen asioiden olevan tasapainossa Ahveniston alueella?

- kyllä
- ei
- en osaa sanoa

11. Miten Ahveniston aluetta tulisi mielestänne kehittää tulevaisuudessa liikuntaympäristönä?

200 merkkiä jäljellä

Elinympäristö ja päätöksenteko

12. Miten tärkeänä pidätte ympäristöasioiden hallintaa kunnassa?

- en pidä lainkaan tärkeänä
- en pidä kovinkaan tärkeänä
- en osaa sanoa
- pidän hieman tärkeänä
- pidän todella tärkeänä

13. Millainen on hyvä elinympäristö?

200 merkkiä jäljellä

14. Tulisiko ympäristöjohtamista mielestänne kehittää Hämeenlinnan kuntaorganisaatiossa?

- kyllä
 ei en osaa sanoa

15. Millaisten liikuntapalveluiden kehittämiseen mielestänne tulisi panostaa Hämeenlinnassa tulevaisuudessa?

- terveysliikunta
 lasten ja nuorten liikunta
 ikäihmisten liikunta
 kilpaurheilu
 elämysliikunta
 muu, mikä?

16. Otetaanko mielestänne kolmannen sektorin toimijat (urheiluseurat ja muut liikunta-alan toimijat) riittävästi huomioon liikuntapalveluita suunniteltaessa?

- kyllä
 ei
 en osaa sanoa

17. Millainen on mielestänne hyvä liikuntaympäristö?

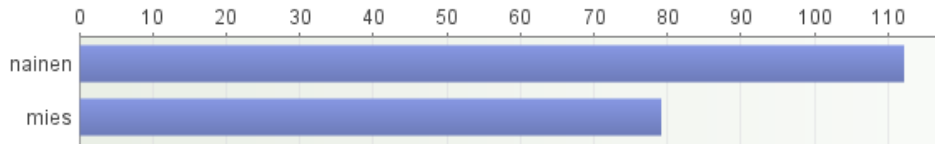
200 merkkiä jäljellä

Ahveniston toimintapuiston kävijäkyselyn vastaukset

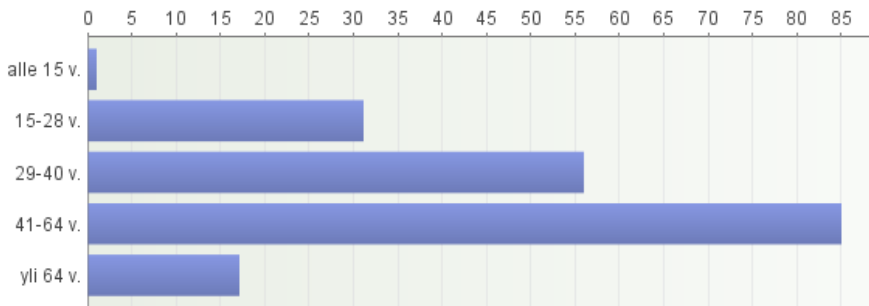
1. sukupuoli

Vastaajien määrä: 191

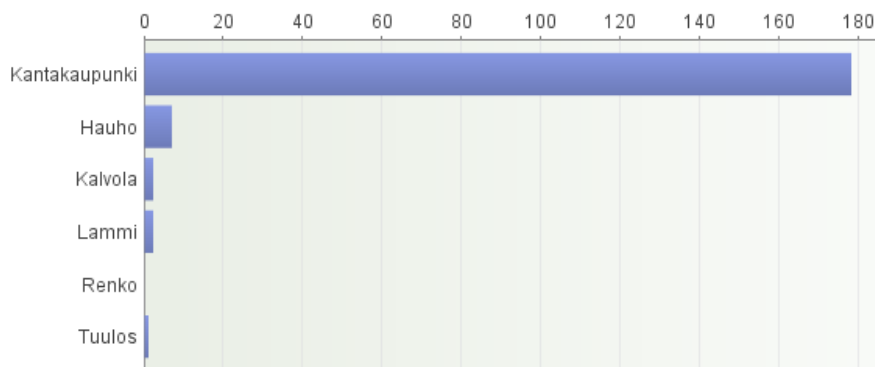
2. ikä

Vastaajien määrä: 190

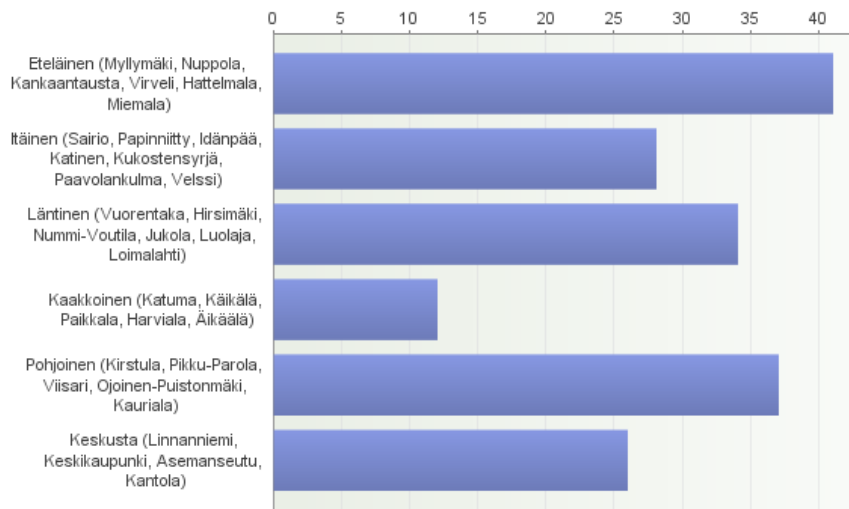
3. Missä kaupunginosassa asutte?

Vastaajien määrä: 190

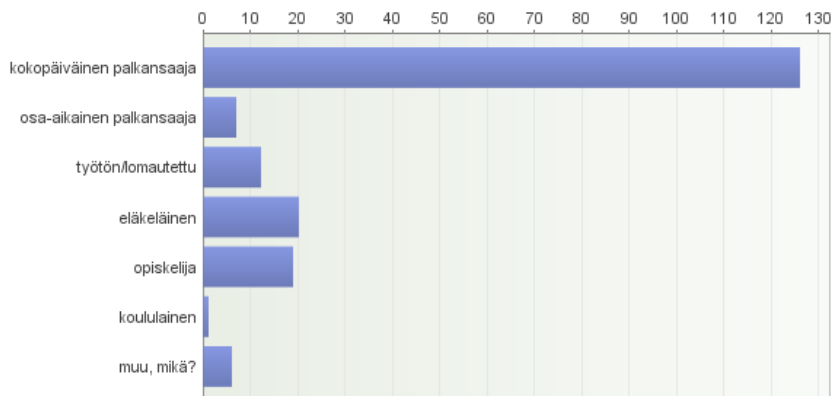
4. Jos asutte kantakaupungissa, millä alueella?

Vastaajien määrä: 178

5. Mikä on nykyinen työllisyystilanteenne?

Vastaajien määrä: 191

Avoimet vastaukset: muu, mikä?

- yrittäjä
- Äitiyslomalla
- kotirouva
- Kotiäiti
- yrittäjä
- Äitiyslomalla

6. Miten tärkeinä pidätte seuraavia hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä?

Vastaajien määrä: 191

	en lain- kaan tär- keänä	en kovin tär- keänä	en osaa sanoa	hieman tär- keänä	erittäin tär- keänä	Yhteensä	Keskiarvo
rauhallinen asuinympäristö	1	1	1	46	143	192	4,71
omasta kunnosta huolehtiminen	1	2	1	53	133	190	4,66
luonnon ja vesistöjen läheisyys	2	3	2	55	127	189	4,6
harrastukset ja ihmisten tapaaminen	0	8	7	77	98	190	4,39
liikuntapaikat	1	15	13	77	85	191	4,2
Yhteensä	5	29	24	308	586	952	4,51

7. Mitkä muut tekijät vaikuttavat hyvinvointiinne?

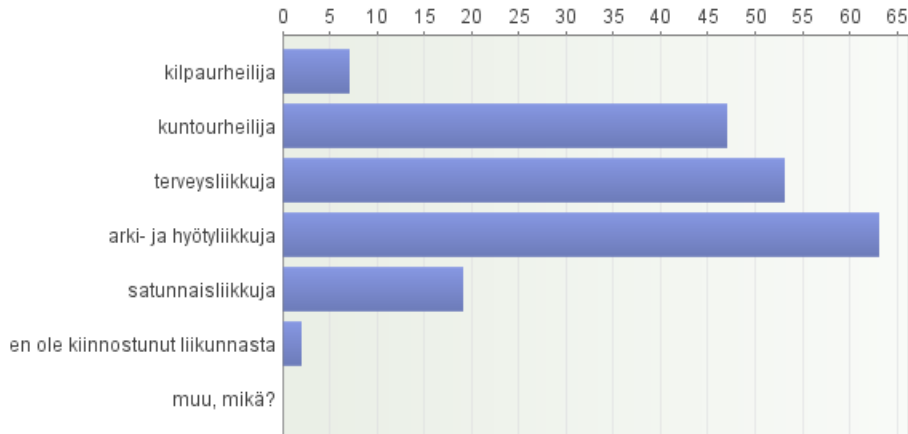
Vastaajien määrä: 79

- Yleinen ilmapiiri kunnassa, muun muassa päätöksenteon avoimuus.
- Ihmiset, ystävät, yleinen ilmapiiri kaupungissa, työ, mieleiset tapahtumat, kulttuuri jne.
- Metsissä kävely ja uinti luonnonvesissä
- sosiaaliset suhteet, henkilökohtainen taloustilanne, perhe
- Ravinto
- Puhdas luonto ja ilma
- Kaupungin poliittinen kulttuuri. Riidat heikentää ja älytön tuhlaus esim uuteen sairaalaan n 200-400 miljoonaa. Pyöräteiden huono kunto heikentää hyvinv
- Iso pussi rahnaa.
- terveys
- kulttuuripalveluiden edullinen saanti
- Toimeentulo, riittävät yöunet
- Terveellinen ruoka, lääkkeet
- Hyvät ja helpot kulkuyhteydet helpottavat hyvinvoinnin varmistamista
- Hyvä sosiaalinen verkosto, ystävät, kohtaamiset ja välittäminen. Oma perhe ja turvallinen parisuhde on tärkeää. Mielekäs työ on oleellinen osa elämää
- Asuinalueen ja ympäristön kauneus, siisteys
- Positiivinen asenne.
- Perheenjäsenten hyvinvointi, terveellinen ruoka, puutarhanhoito, palstaviljely.
- Hyvät liikenneyhteydet
- Perhe, taloudellinen turvallisuus, mielekäs työ
- Taide ja kulttuuri
- Mielekäs työ ja vaikuttamismahdollisuudet siihen
- puhdas, terveellinen ruokavalio ilman "pilleri-vitamiineja"
- Taloudellinen turva, ihmissuhteet, kodin kunto, työ
- terveys, läheiset ihmiset, riittävä eläke, jolla tulen toimeen, kaikki palvelut lähellä, kirjasto, kesämökki ja siellä puuhailu, puutarhan hoito, koti
- opintomenestys, rahojen riittäminen, mielekäs kesätyö, ihmissuhteet
- perhe, terveys, talossa ja puutarhassa puuhailu, verenpaine-lääkitys
- Pysyvä ja säännöllinen työpaikka.
- Läheiset perhesuhteet, hyvät julkiset kulkuyhteydet
- terveys
- Perheen tilanne, lasten tilanne, taloustilanne, ilmaston kehitys, vastuullinen päätöksenteko maassa ja maailmassa, rauha.

- Siisteys, yleinen järjestys, mukava ilmapiiri, rohkeasti eteenpäin
- Yleiskunto
- lapsenlapset
- Parisuhde, hyvät ystävät, lepposa työ, tasapainoinen oma talous, riittävä vapaa-aika, turvallinen asuinympäristö.
- Ympäristön siisteys ja turvallisuus
- Kulttuuri, lomaretket
- työilmapiiri, sosiaaliset suhteet, taloudellinen tilanne, terveys
- Saisin kulkea ja ottaa apparalla aurinkoa ilman että moottorit huutaa radalla.
- terveys
- Kaupunkilaisten aloitteiden ja mielipiteiden kuuntelu ja toteuttaminen. Tasapuolinen kaupunginosien kehittäminen.
- Hyvä ruoka, lepo. Mukava työpaikka ja se, että on terve.
- Hyvä ravitsemus, rentoutuminen, hyvä terveys: terveystarkastusten ja hoidon saaminen nopeasti oireiden ilmaannuttua ja terveystarkastuksiin pääsy.
- Työpaikan läheisyys, terveystarkastusten läheisyys, kaupat ja apteekki lähellä.
- Musiikki
- Terveys, opiskelu- ja työympäristö.
- Perhe, terveydentila
- Kaikkien perusasioiden toimivuus
- Terveys
- kulttuuritarjonta+terveystarkastukset
- tulotaso
- Ympäristön viihtyisyys ja luonto
- Koirien ulkoilutus ja hyvät lenkki maastot
- Terveys läheiset ihmissuhteet
- terveys, omaiset, kesämökki ja omakotitalo ja niissä puuhastelu, metsätyöt, luonnon tarkkailu
- Työn raskaus.
- Hyvät ihmissuhteet, luonnossa liikkuminen
- Hyvät kävelyväylät kirjastopalvelut
- Palvelut
- Puhdas ympäristö.
- Hyvät retkeilymaastot.
- Työllisyys tilanne (=toimeentulo)
- viini, laulu ja naiset
- Puhdas ilma, luonto ja puhtaat vedet, hyvät pyörätiet. Ilmaiset tai kohtuuhintaiset harrastusmahdollisuudet.
- Palveluiden saatavuus
- Terveystarkastusten huolehtiminen
- Kotialueen turvallisuus.
- Runsaat luonnontilaiset / kevyesti hoidetut metsäalueet hyvien polkujen kera, soveltuvasti esim. Flowpark & vesipuisto yms toimintoja.
- Turvallisuus
- Julkinen liikenne, kevyen liikenteen väylät, talvikunnossapito
- Perhesuhteet
- Mahdollisuus tehdä mieluisia asioita, työ, perhe
- perhe, taloudellinen turvallisuus, palveluiden läheisyys
- opintojen edistyminen ja valmistuminen lähitulevaisuudessa, gradun läpimeno
- Terveellinen ravinto
- monet eri asia yhdessä.
- Retkeilyalueet. Evo!
- Työolosuhteet, oma terveys. perheen hyvinvointi, maailman rauha ja moni muu asia
- taide, kulttuuri
- tasa-arvo ja kohtuullisen vakaa ja ennustettava oleva yhteiskunnallinen tilanne
- Hyvä julkinen liikenne
- Helppo liikkua paikasta toiseen

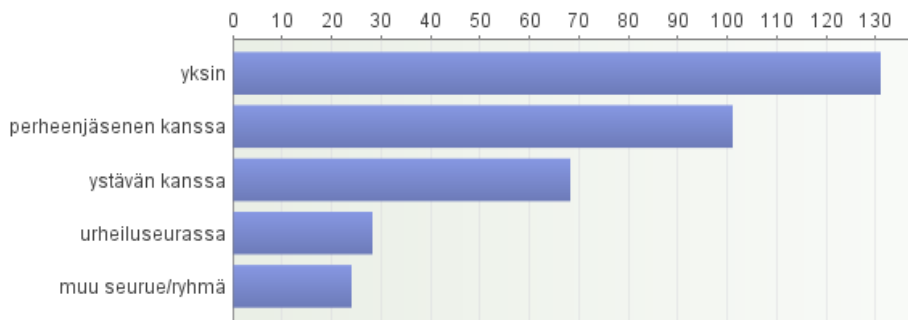
8. Mihin liikunnalliseen ryhmään koette kuuluvanne?

Vastaajien määrä: 191

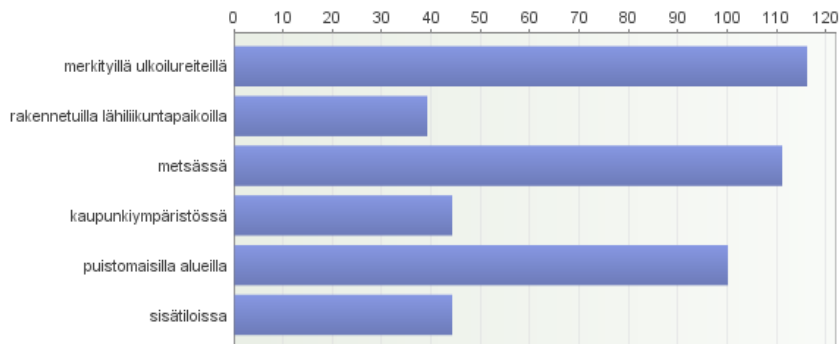
9. Kenen kanssa harrastatte liikuntaa?

Vastaajien määrä: 190

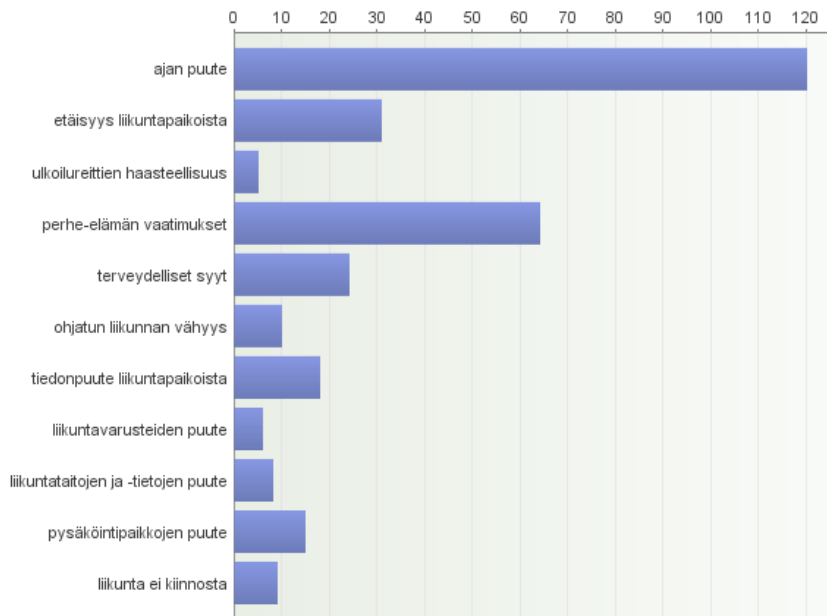
10. Millaisessa ympäristössä liikutte mieluiten?

Vastaajien määrä: 191

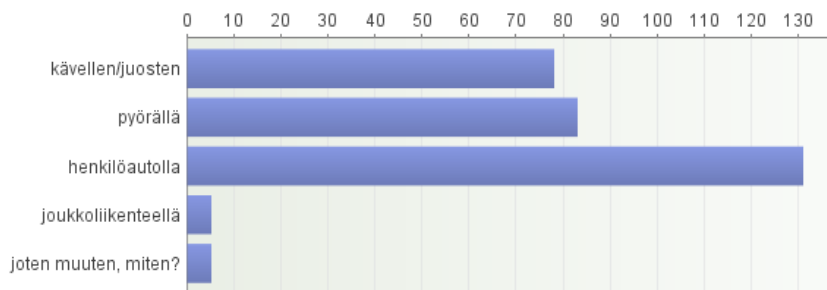
11. Mitkä tekijät rajoittavat liikunnan harrastamistanne?

Vastaajien määrä: 177

12. Miten kuljette Ahvenistolle?

Vastaajien määrä: 189

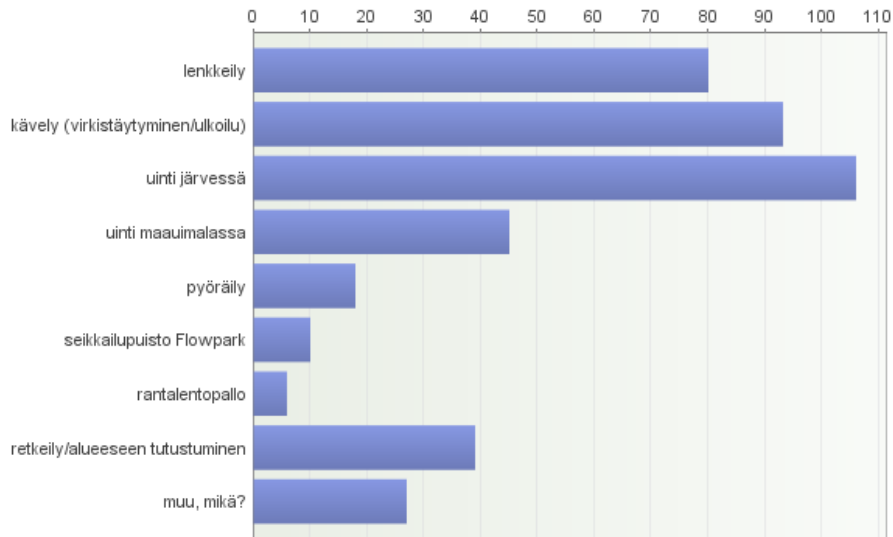

Avoimet vastaukset: joten muuten, miten?

- sauvakävelen
- mopoauto
- skootterilla
- Mopolla
- en juurikaan käy siellä

13. Mikä on Ahvenistolla käyntinne pääasiallinen syy?

Vastaaajien määrä: 188

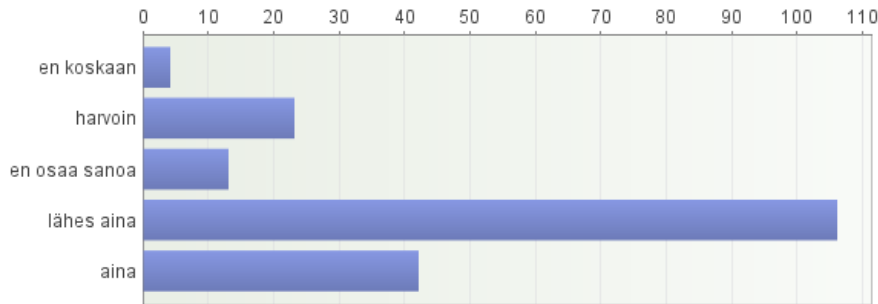

Avoimet vastaukset: muu, mikä?

- rannalla hengailu/auringonotto
- Kylmävesiuinti
- valokuvaaminen
- Moottorirata
- Talvella hiihto
- hiihto
- Saunominen ja avantouinti
- Saunominen
- Kahvila
- sienestys syksyllä
- autourheilutapahtumat
- moottorirata
- Kisojen katsominen moottoriradalla.
- Alueen ihastelu
- auringonotto
- opintoihin liittynyt ryhmänohjauskäynnin suunnittelu
- hiihto
- lintu-/luontoharrastus
- sienestys
- käynti hautausmaalla
- hiihto, suunnistus ja geokätköily
- Kota
- moottoriradan tapahtumat
- Grillaus
- valokuvaus
- Moottorirata
- en juurikaan käy siellä

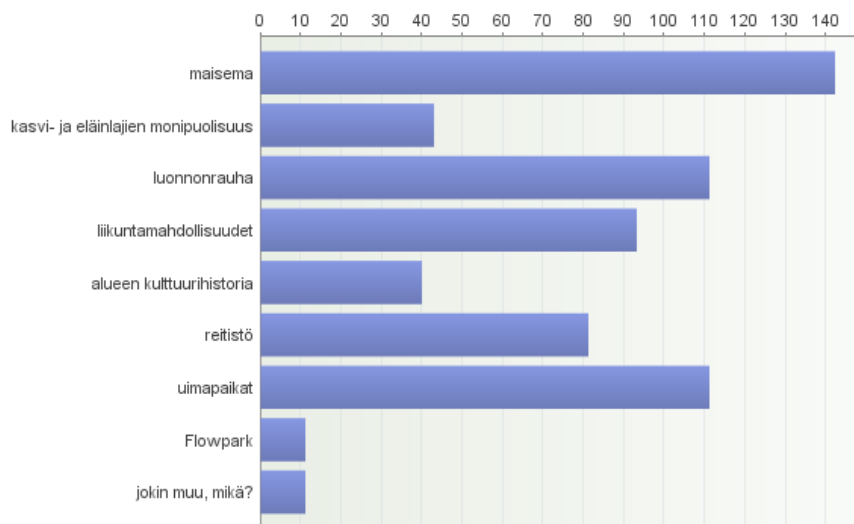
14. Kun ulkoilette Ahvenistolla, kuinka usein käytätte rakennettuja ulkoilureittejä (tiet ja polut)?

Vastaajien määrä: 188

15. Mitkä asiat ovat teille tärkeitä Ahvenistolla (valitse 3)?

Vastaajien määrä: 190

Avoimet vastaukset: jokin muu, mikä?

- tuttuus (lapsuuden kokemukset)
- tulipaikat
- Haastava maasto liikkua, monipuolinen lenkkipaikka juosten ja pyöräillen
- Olympiahistoria ja sen arvostaminen
- Rantasauna
- Kahvila
- Sauna
- MAAUIMALA
- moottorirata
- moottorirata
- Moottorirata.

16. Millainen on hyvä elinympäristö?

Vastaajien määrä: 111

- Ajallisesti monipuolinen; ei vain uutta tai vanhaa, vaan molempia sekaisin. Luontoa sopivasti rakennetun seassa.
- Rauhallinen, mutta sellainen, jossa on ihmisiä ympärillä. Luonto on tärkeää ja vesistöt lähellä suuri plussa.
- Luonnonläheinen. Sellainen, jonka infrastruktuuri, rakennukset, puistot jne ovat sopusuh- taisia ja visuaalisesti kauniita. Missä on paljon kaikille tarkoitettua yhteistä tilaa ja esteet- tön pääsy.
- Metsä lähellä, melu poissa
- Turvallinen ja suhteellisen rauhallinen
- Ihminen on sopeutuvainen, itse tykkään asua maalla.
- Runsaasti viheralueita, turvalliset reitit eikä esimerkiksi niin, että pyörätie päättyy kuin sei- nään ilman ennakoilmoitusta ja ohjausta. Ns. rotvallit pyöräteillä ovat elinympäristön viih- tyisyyttä vähentä
- Rauhallinen, palvelut lähellä, luonnonläheinen
- Rauhallinen ja luonnonläheinen, mutta tarpeeksi lähellä palveluita.
- Turvallinen, palvelut helposti saatavilla, luonnonkaunis ja tarkeät ihmiset lähellä
- Rauhallinen lähellä luontoa
- turvallinen
- Rauhallinen asuinalue
- meluton, saasteeton. Semmonen, jossa ei kesällä järjestetä meluavaa moottoriurheilua kuten Ahvenistolla. Moottoriradan sijainti ei sovi kaupunkialueelle
- Rauhallinen, mutta kuitenkin sopivan virikkeellinen. Paljon viheralueita.
- Paljon positiivisia ihmisiä, elämän maku, mahdollisuus toteuttaa itseään, puhtaus
- Rauhallinen, turvallinen
- rauhallinen, lähellä vähintäänkin puistoja mutta mielellään metsää ja tilaa kulkea
- Rauhallinen, kaunis ja luonnon läheinen. Palvelut sijaitsevat kävelymatkan päässä.
- Monipuolinen, palveluja, toimintaa ja luontoa
- Siisti ja kaunis, tyylikäs, rauhallinen
- Rauhallinen, luonnonläheinen
- Sisältää luonnonelementtejä ja paljon vihreää, ei kovaa melua eikä vauhdikasta liiken- nettä, rakennettu ympäristö luonnon ympäristön kanssa sopusoinnussa, antaa mahdolini- suuksia liikkua ja olla yhdessä.
- Luonto lähellä, hyvät lenkkimaastot, järvien läheisyys, kohtuullinen työmatka
- Rauhallinen, puhdas ja siisti, turvallinen
- Luonto lähellä
- Sopivasti palveluja ja luontoa ympärillä, kaunis perinnemaisema, hyvät yhteydet.
- Turvallinen, rauhallinen, lähellä luontoa ja samaan aikaan palveluita.
- Rauhallinen, luonnonläheinen, palvelut lähellä
- Tasapainossa rakennettua ja luonnonvaraista, rauhaa ja kontaktia ihmisiin, palvelut hyvin saavutettavissa
- puhdas ja turvallinen, lapsiystävällinen
- Rauhallinen, avara/tilava/riittävän laaja, luonnonläheinen, monipuolinen, tapahtumarikas. Eli niin laaja, että rauhallinen vaikka vireä (ei tungoksia).
- ei liikaa moottoriajoneuvoliikennettä, mukavat naapurit, oma puutarha, jossa omenapuita, marjapensaita ja paljon koristekasveja, mahdollisimman vähän saasteita lähettyvillä, van- haa omakotiasutusta
- luonnonkaunis, ei mitään tehtaita tai verstaita lähellä,
- Vanhoja omakotitaloja, joissa kauniit puutarhat (Myllymäki). En pidä pelloille rakenne- tuista uusista omakotialueista.
- Virikkeellinen, likunnallinen
- Rauhallinen, vehreä ja luonnonläheinen. Hyvät julkiset liikenneyhteydet ja tarpeeksi mo- nipuolisia palveluita lähettyvillä.
- rakennettu, hyvin ylläpidetty
- Luonto lähellä.
- Puhdas, moni-ilmeinen, turvallinen, vastuulliset asukkaat.
- Puhdas, luontoarvoja kunnioittava, turvallinen, kaunis
- Kaupat lähellä.
- Ilmainen autojen pysäköinti- ja huoltotila.

- luonnonläheinen, rauhallinen, turvallinen ja terveellinen
- siellä harrastetaan paljon moottoriurheilua
- Turvallinen, siisti, julkinen infra pitäisi olla kunnossa (etenkin tiet, kevytliikenne), luonto lähellä.
- Turvallinen
- Rauhallinen ja luonnonläheinen
- kaunis, siisti, meluton
- Rauhallinen ja kaupat kävelymatkan päässä.
- rauhallinen, helposti ilman autoa liikuttava
- Hyvä olla ja elää
- Kaupunki. Palvelut lähellä mm. kaupat, kirjasto ja ravintolat. Kauniita maisemia ja hyvät ulkoilumahdollisuudet muutaman kilometrin sisällä asuinpaikasta.
- Rauhallinen, turvallinen, helppo liikkua, siisti ja puhdas, sisältää luontoa (kasveja, vettä, eläimiä), sisältää tarvittuja palveluja, mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen.
- Ei liikaa meteliä
- Siisti ja turvallinen
- Turvallinen, rauhallinen, virikkeellinen
- Hyvä elinympäristö tukee ihmisen hyvinvointia kokonaisvaltaisesti.
- Ekologinen ja ihmisystävällinen.
- Rauhallinen, toimiva, muuntautumiskykyinen.
- Hämeenlinna on melkoisen hyvä ympäristö elää! - Luonto on lähellä joka puolella kaupunkia.
- Siisti, rauhallinen, turvallinen
- Lähellä palveluita, helposti saavutettava, rauhallinen, luonnonläheinen
- Hyvä elinympäristö on turvallinen ja sellainen, että etäisyydet eri paikkoihin eivät ole kalamalan pitkiä.
- Elinympäristöt ovat jo olemassa, jotakin voidaan niihin tuoda. Ihmisten vain pitää valita oikein, missä viihtyvät ja haluavat asua. Jollei miellytä, niin sitten voi muuttaa. Valittamisen sijaan.
- Luonnon helmassa
- rauhallinen, luonnonläheinen, palvelut kohtuullisella etäisyydellä
- Puhdas
- Rauhallinen, vihreä ja hoidettu, myös luontoa ja metsiä
- Rauhallinen, lapsiturvallinen ja koiraystävällinen.
- Turvallinen ja inspiroiva. Asukkaiden tarpeet huomioiva, toimiva sekä kaunis ympäristö lisää tyytyväisyyttä.
- Esteetön siisti monipuolinen
- Puhdas luonnonläheinen rauhallinen turvallinen
- Rauhallinen ympäristö, lähellä luontoa ja vettä.
- Rauhallinen ja turvallinen
- rauhallinen omakotialue, jossa mukavat on naapurit
- Luonto lähellä. Riittävästi eri vaihtoehtoja liikuntaan. Ek kovaa liikennettä.
- Rauhallinen, puhdas, turvallinen
- Rauhallinen, puhdas ilma, palvelut kohtuullisen lähellä
- Monipuolinen
- Rauhallinen siisti ja uudistuva ympäristö. Kauneutta pitää olla ympärillä on se sitten luonnollista tai rakennettua.
- Rauhallinen ja viihtyisä, missä on luonto lähellä
- Rauhallinen ja luonnonläheinen
- Palvelut lähellä (etenkin kauppa) mutta myös luonto täytyy olla lähellä. Ei liikaa melua eikä saasteita.
- rauhallinen, metsäinen
- Puhdas ja raikas ilma, puhtaat vedet ja hyvät pyöräilymahdollisuudet.
- Luonto, ja sen kunnioittaminen. Liikuntareittejä.
- Puhdas ja turvallinen.
- Rauhallinen asuinalue, jossa palvelut liki ja joukkoliikenne käytettävissä.
- Monipuolinen yhdessä luonnon ympäristön sekä yhdistäen uutta teknologiaa
- S.
- Palvelut lähellä sekä turvallisuus.
- Rauhallinen ja turvallinen.
- rauhallinen, viihtyisä, turvallinen

- Luonnon läheinen, puhdas, rauhallinen
- Rauhallinen, turvallinen ja virikkeellinen. Palvelut lähellä ja luonto saavutettavissa.
- Turvallinen, lähellä palveluja ja silti rauhallinen
- Kauriala
- Turvallinen ja puhdas. Luonto ja palvelut lähellä. Lyhyet välimatkat. Toimiva joukkoliikenne ja tiet hyvässä kunnossa.
- Kaikki tarvitsemani on lähellä
- Turvallinen, mutta aktiivinen.
- Yhteys luontoon on säilytetty ja arvostettu.
- kauniita puutarhoja, omakotialue
- Luonto on lähellä. Lähimetsään pääsee melkein ovelta. Turvalliset kulkuväylät liikkua pienilläkin lapsilla.
- se on monien eri kokonaisuuksien summa
- rauhallinen, kaunis, viihtyisä, kotoisa, hyvin hoidettu
- Turvallinen ja monipuolinen, lähellä
- Kohtalaisen lähellä työpaikkaa ja koulua sekä harrastuksia.
- Luonnon läheisyys.
- Tällainen Hämeenlinna "polkupyörän kokoinen kaupunki maalaialueineen
- tervellinen, esteettisesti kunnollinen, hyvänlaatuisesti rakennettu
- Vähäsaasteinen, rauhallinen
- Luontoa ympärillä, mutta palveluihin ei liian pitkä matka (yli 3 km).
- Rauhallinen, palvelut helposti saatavilla
- Rauhallinen, vihreä, turvallinen, monimuotoinen, hoidettu

17. Millainen on hyvä liikuntaympäristö?

Vastaajien määrä: 115

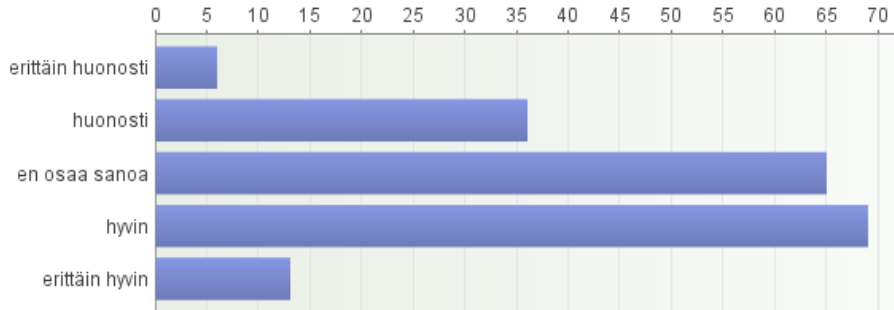
- Ulkotiloissa arvostan luonnon läheisyyttä ja monipuolisuutta. Sisätiloissa tärkeää olisi tarpeeksi tilaa ja hyvä ilma.
- Rauhallinen ja varjoisa. Luonto todella tärkeää, mutta ei metsä, koska ötökät
- Monipuolinen, kaikki ikäryhmät ja kuntotasot huomioonottava eli juuri sellainen kuin Appara on muodostumaisillaan.
- Monipuolista luonto
- Valoisa ja turvallinen, luonnonrauhaa tarjolla ilman hälinää
- Monipuolinen ja mahdollistava. Hyvässä kunnossa oleva, hoidettu.
- Maisema kaunis ja luonto lähellä
- Turvalliset hyvin merkityt reitit.ks edellä.Meluton ympäristö.
- Omaehtoisuuteen perustuva, tilava
- Luonnonläheinen ja siisti. Talvella hyvin valaistua.
- Helposti saavutettavissa, turvallinen eli riittävästi opastettu ja monipuolinen/käyttöinen.
- Keskellä luontoa sitä pilaamatta
- helpot liikenne yhteydet
- Aulangonpuisto
- ulkoilupuistoihin ja katujen varsille kuntourheiluvälineitä, kuten ulkomailla
- Maasto monipuolista, hyvässä kunnossa pidetyt reitit.
- Monipuolinen, kaikille jotain. Maisemat. Tilaa hengittää tai nauttia ihmisten seurasta
- Haasteellinen, hoidettu
- sopivia haasteita eri ikäisille antava, sellainen jossa koko perhe voi liikkua yhdessä myös reittin merkitseminen selkeästi on tärkeää
- Luonnon keskellä oleva kevyesti rakennettu lenkkipolku, monimuotoisuus ja erilaisia mahdollisuuksia tarjoava ympäristö on tärkeää.
- Hyvät merkinnät ja opasteet, aukioloajat (myös valaistus) järkeviä. Tunnistetaan yhteiskunnan muutos, mm ihmisten työaikojen muutos. Nettipalvelut, mm ajanvaraukset ja maksaminen tärkeää.
- Siisti ja selkeä, hyvin merkitty, turvallinen(ei hämää kohtia)
- Rauhallinen ja luonnonläheinen paikka.
- Kaukana liikenteen saasteista
- Rauhallinen, mahdollisimman autoton. Sopuiset luonnonmaisemat, vaihtelevat maastot. Kävelymahdollisuus myös talvella. Mahdollistaa monipuolisen liikkumisen, myös aktiivisen treenaamisen.

- Vesistö ja metsä lähellä, Hämeenlinnassa rantareitti ja Visamäen rantatie sekä Aulangon ja Ahveniston maastot erinomaisia.
- Kauniit maisemat, turvalliset reitit
- Omatoimisuuteen perustuva, luonnonmukainen.
- Sopivasti tilaa ja rauhaa liikkua.
- Hyvin merkityt reitit, esteetön, voi liikkua myös lasten kanssa.
- Mrtsämaasto
- Rauhallinen, sopivan haastava, monipuolinen, virikkeellinen, saavutettava
- sama vastaus kuin edelliseen
- Rauhallinen, yksityinen, motivoiva.
- Luonnonrauhassa joskus, mutta tietysti kaupungin kävely- ja pyörätiet ovat ihania, esim. rantareitti. Ympäristössä on oltava jotakin koettavaa, värejä, ääniä, tuoksuja yms.
- sijaitsee lähellä, mutta liikkuaahan voi missä vaan
- sellainen, jossa ei ole liikaa väkeä, saa olla omissa ajatuksissaan ja rauhassa
- Mahdollisuus harrastaa erilaisia liikuntamuotoja.
- Luonnonläheinen, maisemaltaan kaunis (esim. Ahvenisto, kansallinen kaupunkireitti, Aulanko)
- selkeä, haasteita tarjoava, monipuolinen
- Ahvenisto olisi täydellinen ilman moottoriradalta kuuluvaa ujellusta. Välissä oleva harjukaan ei estä äänen kulkeutumista. Melusaste ei kuulu hyvään liikuntaympäristöön.
- Luonto lähellä, metsä on parasta.
- Riippuu lajista:
Uintiin ahveniston järvi ja maaumalat ovat eriomaisia
Polut ja reitit kivoja, monta niitä tuntemattomalle heikosti merkittyjä. Lapista voisi ottaa mallia.
- Maksuton.
- monipuolinen, aktivoiva, turvallinen
- viherpiipertäjät häädetty tarpeeksi kauas
- Luonnon läheisyydessä, helppo saapua ja riittävä pysäköintitila. Vesielementti plussaa.
- Monipuolinen
- Luonnon keskellä olevia reittejä sekä liikuntasaalit ja uimahallit.
- turvallinen, kaunis, rauhallinen, monimuotoinen
- Luonnonläheinen ja ei meluisa
- rauhallinen luonto
- Riippuu keneltä kysyy. Se on kaunis ja löähellä ja mahdollistaa erilliset aktiviteetit
- Jalkapallokenttä, jossa ehjät maalit. Nurmi/ tekonurmi.
- Luonnon läheisyys, maisemat ja vaihteleva maasto.
- Liikuntaympäristön 1 asia on, että paikka on ilmaiseksi käytössä.
- Helppo liikkua ja liikkumiseen kannustava, siisti, turvallinen, sisältää esim. wc- ja suihkutiloja, kenties ravitsemuspalveluja lähellä, mahdollisuus ohjattuun liikuntaan.
- Vaihteleva maasto kuten Ahvenistolla ja Aulangolla
- Selkeä, turvallinen
- Monipuolinen
- Monipuolinen. Sisätiloja en kaipaa, Ahvenisto pienine polkuineen ja pururatoineen riittää.
- Hyvä lisä pururadan varrella olevat kuntoiluvälineet.
- Luonnonkaunis ja rauhallinen.
- Helposti saavutettavissa oleva.
- Vaihteleva maasto (myös mäkiä) missä on puita ja metsää.
- Motivoiva
- Luonnonläheinen, hyvin opastettu, hyvin hoidettu, helposti tavoitettava
- Ahveniston tapauksessa toiminnallinen, sellainen kuin se nyt on. Sinne mahtuvat mainiosti olympiapuiston kaikki toiminnot, ampuma- ja moottorirata. Luonnonrauhaa etsiville on Aulanko sekä maaseutu.
- Luonnossa
- riippuu liikunnasta, sisätiloissa turvallinen ja siisti, ulkona laji ratkaisee tietenkin vaatimukset hyvästä
- Monipuolinen, tarjoaa erilaisille liikkujille mahdollisuuden urheiluun
- Metsä jossa on polkuja, vaihteleva maasto. Myös ulkoliikuntavälineitä.
- Luonnonläheinen ja yhtenäinen. =lenkkireitit on hyvin merkitty ja hyvin valaistu.
- Vapaasti kaikkien käytettävissä edes joitain ajankohtia per pv/vko.
- Vaihtelevat maastot ja vaihtoehtoja jokaiselle kuntonsa ja kykynsä mukaan. Turvallinen

- ja hyvin valaistut kävely/juoksureitit. Ympärillä olisi hyvä olla myös kaunista katsottavaa.
- Esteetön helposti saavutettava
- Turvallinen luonnonläheinen kaunis
- Missä on helppo kulkea mutta myös mistä löytyy haastavampia alueita kuntoiluun. Paikka missä on myös liikuntalaitteita ja uimaranta/laituri.
- Turvallinen
- sellainen kuin Ahvenisto
- Vaihteleva maasto. Avaria näkymiä metsien lisäksi. Ei autoliikennettä.
- Monipuolisia vaihtoehtoja.
- Luonnonpolut, pyöräily- ja kävelyväylät erillään, levähdyspaikkoja (penkit)
- Helposti saavutettavissa
- Monipuolinen ja kaikille kuuluva.
- Rauhallinen
- Polut, helppopääsyinen ja paljon nähtävää
- Rauhallinen, ei paljon liikennettä tai melua. Sijaitsee Luonnossa.
- luonnonläheinen
- Metsä tai puistomainen alue.
- Monipuolinen maasto
- Hyvin hoidettu, valaistu ja valvottu.
- Keskeisellä paikalla sijaitseva vaihteleva polkuverkosto. Poluistakin huolehditaan niin, etteivät kasva umpeen. Talvella monipuolinen latuverkosto niin, ettei tarvitse samaa lenkkiä kiertää. Vrt. Lahti
- Leuanveto tanko keskellä hyttys parvea ei välttämättä houkuttele kaikkia kun taas vastaavasti joku kuntopyörä tyyppinen laite Korkean harjun päällä järvi näköalalla niin voisi toimia
- Monipuolinen mahdollisuus liikkua.
- Laaja ja monipuolinen.
- siisti ja viihtyisä
- Siisti, monipuolinen, innostava, järjestötyötä tukeva
- Kaikki asiat mitä ympäristö tarjoaa ovat kunnossa ja siistit. Käyttötarkoitukseen soveltuva.
- Turvallinen, reititetty ja opastettu, monipuolinen, ilmainen/ lähes ilmainen
- Että ei ole autotie vieressä
- Harrastan pääasiassa lenkkeilyä juosten ja kävellen. Näitä lajeja harrastaessa tärkeää on hiljaisuus ja luonnonrauha sekä vaihteleva maasto ja hyvä pehmeä alusta.
- Monipuolinen, tarpeeksi tilaa...
- Vilkas ja hyvin suunniteltu.
- Monipuoliset luonnon elementit tarjolla (maisema, puhdas ilma, rauhalliset kolkat, lajien monimuotoisuus säilytetty, helppo saavutettavuus)
- Sinne pääsee helposti autolla eikä se tuota lisäkustannuksia, eli parkkimaksuja. Lähellä on pukuhuonetilat sekä wc. Reitit ovat selkeästi merkittyjä ja paikat pidetään siisteinä, eli tarpeeksi roskiksia
- selkeät reitit, maksutonta, ei liikaa väkeä
- Maaston muoto on monipuolinen. Tilaa ja omaa rauhaa.
- Liikuntapaikkojen läheisyydessä tulisi olla runkolukittavia pyöräparkkeja. Parempi pyörä viedään nykyään törkeästi lähes silmien alta.
- Monipuolinen
- se on monien eri tekijöiden summa
- rauhallinen, monipuolinen, kaunis, hyvin hoidettu
- Eri kuntotasot huomioiva
- Luonnonläheinen polkuineen ja latuineen. Urheilukenttiä ja liikuntahalleja riittävästi
- Luonto
- Luonto, pehmeä alusta, jos liikkuu jalkaisin (ei asfalttia tai muuta kovaa päällystettä).
- Kauniit maisemat (esim. harjualueilla erityisesti). Rauhallinen paikka ilman autoja.
- Helposti päästävää
- Helposti saavutettava, turvallinen, monipuolinen, hoidettu, haasteellinenkin

18. Miten hyvin mielestänne asukkaat huomioidaan Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikkojen kunnostus- ja rakennustöissä?

Vastaajien määrä: 189

19. Missä liikuntapaikkarakentamiseen liittyvissä asioissa mielestänne asukkaat tulisi ottaa paremmin huomioon?

Vastaajien määrä: 92

- Miksi talvisin joka ikinen polku on varattu hiihtäjille? Minä kävelen ja pyöräilen talvisin Apparan laduilla, koska vaihtoehtojakaan ei ole annettu. Jäähallilta järvelle vievä tie on pelkkää latua!
- Saavutettavuus eli helppo sijainti lapsillekin mennä yksin. Monipuolisuus on myös tärkeää; muut sisätilat kuin jääkiekko- tai jalkapallotilat ovat surkeita. Ulkoliikuntapaikat ovat monipuolisempia.
- Vessoja joka paikkaan! Parkkeeraaminen esim. Apparalla pitäisi ruuduttaa ja järkevöittää ja laittaa pyöräparkkeja ja helpottaa kulkemista alas.
- Meluhaitat pois
- Eri lajit pitäisi ottaa monipuolisemmin huomioon. Jääkiekko ei ole koko urheilu
- Lähiliikuntapaikkoja tulisi kehittää esim. koulujen yhteyteen, street workout tms. Liikuntapaikkojen läheisyys lisää liikuntaa!
- Käikäälässä ja Tarvasmäessä asuu myös kaupunkilaisia useita tuhansia.kuntopolkuja tännekin.Katuman jäälatauja ei pidetä kunnossa vaan nuollaan Moottoriradan latua aamusta iltaa.Epäreilua !!!!!
- Sijainti ja tarvekartoitus.
- Kokonaisuutena tyytyväinen. Jokaiselle jotakin, en halua omia lajeja nostaa jalustalle, kaikki liikunta on hyvästä.
- Oletettavissa meluhaitoissa, Jos kosketaan puustoon tai muuhun kasvillisuuteen.
- En osaa sanoa
- Elenia-areenan ja jalkapallokentän laitamille kuntoiluvälineitä ja telineitä, joissa voi oma-toimisesti harrastaa
- Massatapahtumapaikoissa (parkkitilat, ihmismassojen liike, roskikset, yms.)
- Leikkipuistoissa voisi huomioida, että niissä käy myös aikuisia lastensa kanssa. Osa leikkivälineistä on niin pieniä, että aikuinen ei pysty touhuamaan lasten mukana. Eli leikkipuistot koko perheelle!
- Kokonaisvaltainen suunnittelu, ihmisten kuunteleminen tärkeää myös muiden kuin urheiluseurojen edustajien
- Valaistus ei ole kaikkialla sellainen, että nainen uskaltaisi liikkua pimeällä (esim syksy) yksin. Esim osa rantareitistä liian pimeä sahan alueella
- Nipottajien ei pitäisi aina pilata uusia hyviä ideoita.
- Asukkaiden aktiivisuutta (lähi)liikuntapaikkojen suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa voisi tukea paremmin. Esim. nuorten tarpeet ja osallistuminen, omaehtoinen koiran kanssa liikkuminen.
- Liikuntahalleja voisi olla muuallakin kuin Poltinahon ympäristössä. Yleisurheiluun paremmat talviharjoitustilat- nythän ei ole mitään mahdollisuutta sisätiloissa juoksuharjoitteluun.
- Pyöräilyn sujuvoittamiseen ja pyöräparkkien parantaminen liikuntapaikkojen luona esim.

- katoksilla jotta ihmiset tulisivat liikkumaan lihasvoimin eikä autolla.
- Hiihtolatuja saisi olla paremmin myös eri liikuntapaikkojen välillä, jotta ei tarvitsisi autoa. Nyt keskustasta tarvitsee aina auton, jos haluaa mennä Ahvenistolle tai Aulangolle tai muualle hiihtämään
- Keskustassa asuessa on pakko lähteä liikuntapaikalle autolla, koska asukas ei voi jättää autoa kuin kahdeksi tunniksi.
- iittalaan kuntoiluhärveleitä sekä frisbeegolfrata purkkarin läheisyyteen
- Lapsiperheiden aika ja kustannus mahdollisuudet!!! Lapsille ilmaista matalan kynnyksen mahdollisuuksia PALJON enemmän.
- Maauimalan aukioloajat ovat surkeat. Kävisin siellä joka aamu uimassa toukokuun alusta syyskuun loppuun, mutta valitettavasti kaupunki on ulkoistanut aukkipidon yrittäjälle, joka meistä viis veisaa.
- maauimalan aukiolo on huonosti hoidettu
- Miksi maauimala on niin harvoin auki?
- esteellisyys
- Kiipeilypuisto-tyyppisten hökötelmien rakentamisessa Hml:ssa ei juurikaan kuunneltu asukkaita vaan rakennuspäätökset on tehty virkamiesten johdolla:(Aulanko on tästä surullisin esimerkki!
- jääliikuntapaikat, hiihtoreitit
- Paikkojen käytön suunnittelussa. Rakennettujen liikuntapaikkojen tulee olla helposti käytettäviä ja käytettävissä. Kaupungin hallinnassa ei yksityisen urittäjän.
- Kuunnella kansalaispalautetta, myös nuorten. Hyvä että kuultiin (melkein ainakin) Ahveniston uimahäpäräkkeen osalta (tosin ratkaisun teki viisas yrittäjä, ei Kaarlenkasket ja lautakunnat).
- Lapset ja aikuiset voisivat kuntoilla ja leikkiä enemmän yhdessä, laitteita sekaisin ei erikseen
crossfit kenttä vrt. Forssa urheilukenttä viereissä
Maauimalan aukioloajat osin kaupungille maksuun
- Lakkautettujen kuntien alueet.
- Mikäli rakentamista verovaroin on, niin keskeinen sijainti.
Verovaroja ei saa laittaa urheilun liiketoiminnan tukemiseen.
en ossoo sannoo
- Arki- ja hyötyliikuntaa rajoittaa kevyen liikenteen väylien huono kunto ja huono suunnittelu / toteutus.
- Kyllä tuota moottorirataa saisi kehittää eteenpäin pikaisesti.
- Tiedotuksessa ja suunnitteluun osallistumisessa
- Ahvenistolla on meluisaa kun moottoriradalla on toimintaa
- tarvekyselyin, ottamalla asukkaat mukaan suunnitteluun - käyttäjälähtöisyys
- Mihin ja mitä tehdään.
- Liikuntapaikkojen käyttö pitää olla helppoa ja vapaata
- Jaa-a
- Kysyä mitä asukkaat toivoisivat lähelle.
- Liikuntapaikkojen sijainti suhteessa tavoitettavuuteen (bussit, henkilöautot, kevyt liikenne), mitotus suhteessa käyttäjämäärään (riittävät suihku-, wc- ja taukotilat), monipuolinen liikuntatarjonta.
- Paikat on hyvä pitää erillään asutuksesta ja tonteista
- Syrjäseutujen liikuntapaikkojen rakentaminen on vähäistä ja huomioiminen minimalistista
- Mielipiteen kysymistä siitä mitä rakennetaan ja minne jo ennen rakentamista. Ahvenisto alueena merkittävä virkistäytymiseen käytetty paikka, maksulliset palvelut eriarvoistavat käyttäjiä.
- Puistoissa voisi olla jumppatelineitä enemmän.
- Engelinrannan muutokset huolestuttavat - minkä verran jää vapaata puistoaluetta jäljelle?
- Jo suunnitteluvaiheessa kysellä ehdotuksia ja ideoita eikä myöhemmin todeta että ei toimi
- Olen kaivannut parempia opasteita ja karttoja reiteille, lisää ulkoilureittejä kanta-kaupungin alueelle sekä riittäviä palveluita liikuntapaikkujen yhteyteen. sauna ja suihkut maauimalaan.
- Kaupunkilaisia on varsinkin uimahalliremontin valmistumisen jälkeen huomioitu liikuntapaikkojen suhteen niin paljon, että on koululaisten vuoro. Huolellisesti rakennettuja kiinteistöjä, ilman hometta.

- Aktiviteettien monipuolisuuteen
- maisemallisia ja luonnonsuojelullisilla arvoilla pitäisi olla painoa nykyistä enemmän, rakennettuja liikuntapaikkoja tietenkin tarvitaan, oikeassa ja tarkoituksenmukaisessa ympäristössä.
- Polkuverkoston kunnostaminen ja kartoittaminen. Suunnistus-polkujuoksu ja maastopyöräporukoilta tähän apuja.
- järjestämällä asukastilaisuuksia joissa voi vaikuttaa etukäteen suunnitelmiin.
- Tasapuolisesti ympäri kaupunkia
- Moottorirata on väärässä paikassa, tuo meluhaittaa Ahvenistolle.
- Jos je rakentaa verovaroilla, myös niistä pitää päästä nauttimaan verovaroilla, eikä erillisillä maksuilla oman paikkakunnan jäsenille.
- Enemmän rahaa kaiken kansan paikkojen kunnossapitämiseen ja uusien luomiseen.
- Esim. Poltinahon asuinympäristössä lapset on vähän unohdettu, missä olisi kiipeilykeinu- ja muut aktiviteetit. Rakuunankatu 3:ssa lapset vain kiipeilevät sähkötolpissa ja matonpiiskaustelineissä:(
- Kaikissa
- Kulkuyhteydet.
- Maauimalassa on oudot aukioloajat
- Pyöräilyyn pitäisi panostaa enemmän. Pyöräily lisää kansanterveyttä. Hämeenlinnassa on maastonpuolesta tosi hyvät mahdollisuudet rakentaa pyöräilyreittejä.
- Rauhallisuus puuttuu. Ahvenistolla on hirveästi ihmisiä, minkä takia ei oikein rauhassa voi uida, tai lenkkeillä. Aulangolla hugopark rumensi luontoaluetta ja sen vanhoja kauriita puita
- Tänne käikälän alueelle voisi rakentaa enemmän lapsille leikkipustoja. Harvialan puolella ei löydy ensimmäistäkään, eikä lapsia voi vielä päästää keskenään menemään kauemmas.
- En osaa sanoa.
- Monitoimihallien ym. alueiden toimintojen ja käytön suunnittelussa. Kulkureittien suunnittelussa.
- Kuntoreittien suunnittelussa, kuntoiluvälineiden valinnassa niin ulkona kuin esim.uimahallissakin. Mitkä jääkentät jäädytetään, tenniskentät toimivat. Rahan käyttö kuntalaisia palvelleen.
- Eri alueille rakennetut liikuntapaikat tulisi säännöllisesti huoltaa / tarkistaa toimivuus ja että ohjeet löytyy.
- Enemmän nuoria liikkumaan esim skeitti puistoja, seinäkiipeilyä parkour ratoja jne
- Sallia paremmin asukkaiden selkeästi puoltamia toimintoja yritystenkin tekemänä ja säilyttää nykyiset. Vähentää valitusoikeuksia! Merkitä enemmän ja isompia viheralueita asuinalueille.
- Asukkailta voisi kysellä asioista sekä kaupunki voisi myös tehdä yhteistyötä muidenkin seurojen kuin HPKn kanssa sekä kuunnella heidän toiveita. Kaikki ei pyöri HPKn ympärillä.
- Pyörille omat selkeät kaistat keskustaan.
- Tuetaan ja kannustetaan (= mahdollistaa) liikuntapaikkojen käytön myös harrasteryhmille (esim. kohtuulliset käyttökustannukset ja riittävyys). Olemassa olevien paikkojen kunnossapito (ruohon leikkuu)
- Silloin, kun lisääntyvä liikenne tai melu vaikuttavat asukkaiden elämiseen/asumiseen
- Maksuttomien parkkipaikkojen suunnittelussa. Joukkoliikenteen kulkureiteissä.
- koulujen lähiympäristöön enemmän liikuntapaikkoja ja -välineitä, samoin päiväkodeille
- Kun kohdennetaan liikuntamuotoa enemmän tietyille ryhmälle. Harrastajat ovat ammattilaisia liikuntaympäristönsä suhteen. Ja muutenkin varmasti kaikissa kaikille suunnatuissa liikuntapaikoissa.
- Väliillä tuntuu, että käyttäjä on ikävä velvoite,jota tulee kuunnella - varsinkin jos hän antaa palautetta.
- parkkipaikat
- Talven ulkojäiden auraus ja valaistus viikonloppuisin ja iltaisin.
- Mahdollisuuksia tulisi olla ja yrittäjyyttä tukea ja kannustaa (ainakin "henkisesti" jos ei rahallisesti). On ihan ok, että palvelut ovat osin maksullisia.
- Ehkä julkisen liikenteen avulla tulisi rakennetut liikuntapaikat olla tasapuolisesti saavutettavissa.
- jokamiehen ja -naisen tärkein liikuntarakentaja on tiemesteri ja puistojen hoito. Hämeen

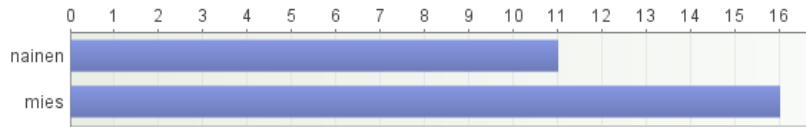
linnan liikuntarakentaminen on kilpaurheilupainotteista ja keskittynyt ikävällä tavalla Pullerin-Rinkelinmäen se

- lähiöihin pitäisi saada jalan tavoitettavia hiihtolatuja, ja ne kuntoon heti ensilumista Apparalle rantaan pukukopit ja parkkitilaa lisää
- Soutuveneille Katumalla lisää lukittavia puomipaikkoja
- Ei saa rakentaa liikuntapaikkoja luonnon keskelle, jos pilaavat maisemaa. Esim. juuri Ahvenisto säilytettävä ehdottomasti "luonnontilaisena", ei enempää rakennelmia.
- Liikuntapaikkamaksut ovat merkittävin este usealle potentiaaliselle harrastajalle.
- Kaikissa asioissa. Esim. Ahvenistolla laiturit jopa vaarallisia ja huonokuntoisia. Niitä pitäisi saada lisää. Pysäköintijärjestelyt tai vain bussilla perille. Paremmiin merkityt reitit.

Hämeenlinnan liikuntapaikkojen kestävä kehitys-kyselyn tulokset

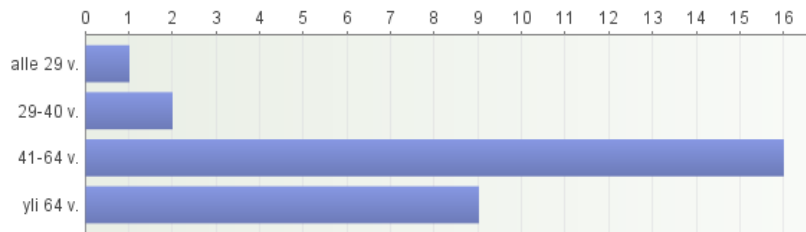
1. Sukupuoli

Vastaajien määrä: 27

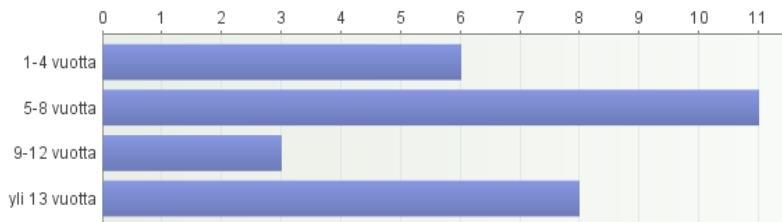
2. Ikä

Vastaajien määrä: 28

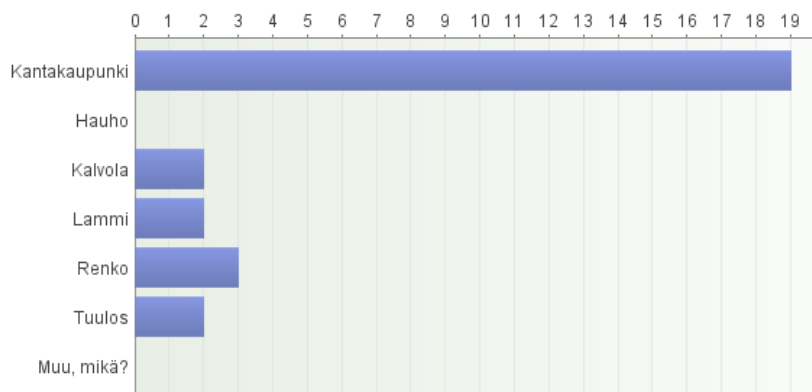
3. Kuinka monta vuotta olette toimineet Hämeenlinnan kaupunginvaltuustossa?

Vastaajien määrä: 28

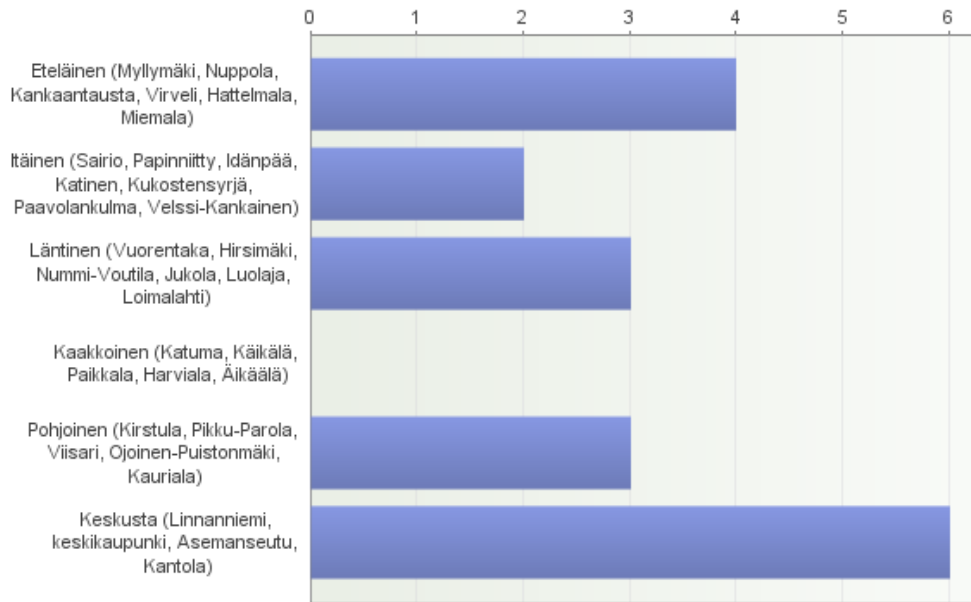
4. Missä kaupunginosassa asutte?

Vastaajien määrä: 28

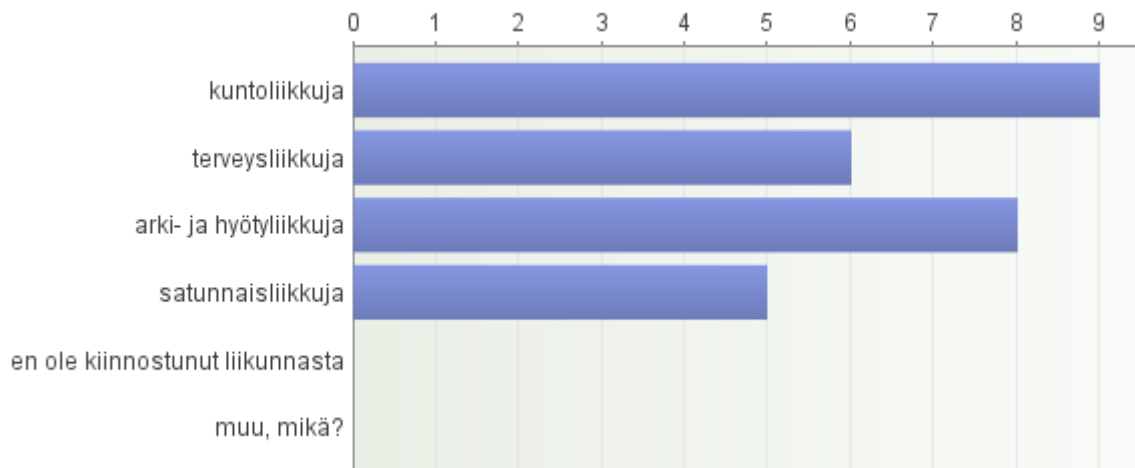
5. Jos asutte kantakaupungissa, millä alueella?

Vastaajien määrä: 18

6. Mihin liikunnalliseen ryhmään koette kuuluvanne?

Vastaajien määrä: 28

7. Kuinka tärkeinä pidätte seuraavia hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä?

Vastaajien määrä: 28

	en lain- kaan tär- keänä	en kovin tär- keänä	en osaa sanoa	hieman tärkeinä	erittäin tärkeinä	Yhteensä	Keskiarvo
rauhallinen asuinympäristö	0	3	1	6	17	27	4,37
omasta kunnosta huolehtiminen	0	0	0	2	25	27	4,93
luonnon ja vesistöjen läheisyys	0	1	0	9	17	27	4,56
harrastukset ja ihmisten tapaaminen	0	0	0	10	17	27	4,63
liikuntapaikat	1	0	2	14	10	27	4,19
Yhteensä	1	4	3	41	86	135	4,53

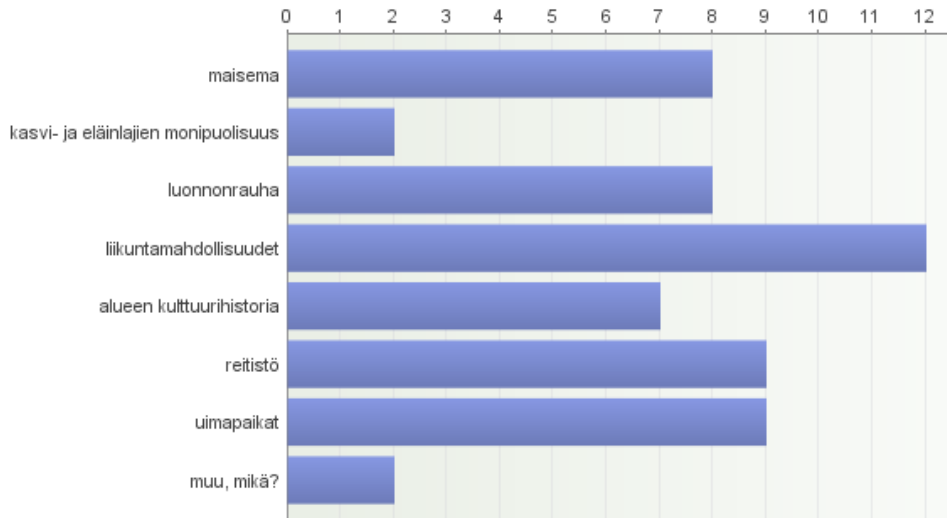
8. Mitkä muut tekijät mielestänne vaikuttavat hyvinvointiin?

Vastaajien määrä: 16

- Työpaikan ilmapiiri, välit läheisiin ja ystäviin. Tieto työn jatkuvuudesta.
- Työ, perhe ja ystävyysuhteet
- Taloudellinen tasapaino, kunnossa olevat perhe- ja ystäväsuhteet
Hämeenlinnassa voi liikkua vauvasta vaariin missä vaan ja koska vaan
- turvallisuus, yhteisöllisyys, ravinto
- Henkinen hyvinvointi ja kotiolot
- Henkinen tasapaino ja hyvä parisuhde
- päivittäispalvelujen läheisyys
- ravinto, positiivisuus
- Ihmissuhteet, lähiympäristö, minäkuva
- Toimivat palvelut
- Oma aktiivisuus.
- ravinto
- Oma aktiivisuus, perhe ja muut ihmissuhteet, mielentila.
- Oman elämän hallinta, mahdollisuus vaikuttaa omaan ympäristöön ja itseään koskeviin asioihin. Työllisyys, ihmissuhteet, itsensä kehittämisen mahdollisuus.kyllä näitä hyvinvoinnin osatekijöitä riittää
- Puhtaus, palvelujen saatavuus, ympäristön estetiikka

9. Ahveniston toiminta- ja olympiapuiston alue on asukkaiden keskuudessa suosittu liikuntapaikka. Mikä on teidän mielestänne tärkeintä Ahveniston alueella?

Vastaajien määrä: 28

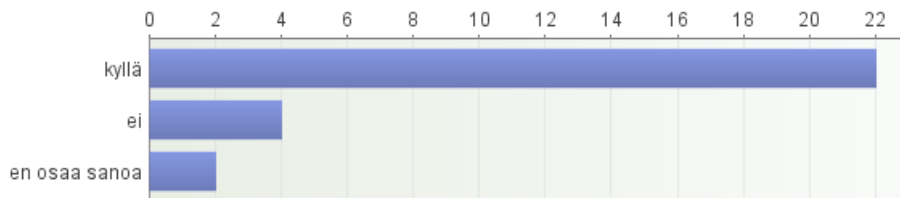

Avoimet vastaukset: muu, mikä?

- Moottorirata
- Kaikenikäisten huomioiminen mitään ikäryhmää syrjimättä

10. Koetteko yllä mainittujen asioiden olevan tasapainossa Ahveniston alueella?

Vastaajien määrä: 28

11. Miten Ahveniston aluetta tulisi mielestänne kehittää tulevaisuudessa liikuntaympäristönä?

Vastaajien määrä: 15

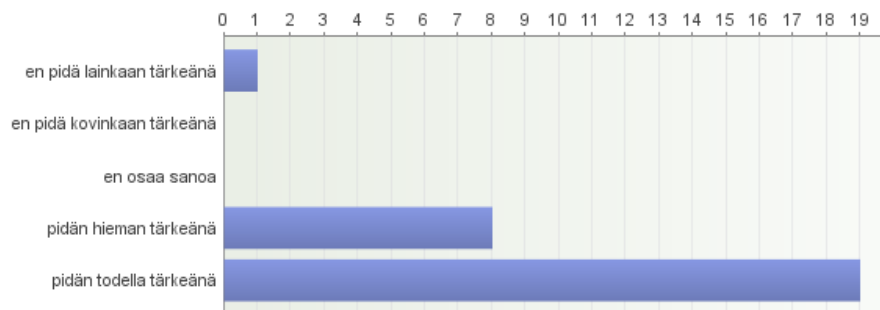
- Monipuolistaa, uusia hankkeita ei tule jo ennakkoon tyrmätä
- Ahvenisto on hyvä ja monipuolinen. Siellä on sekä maksullisia, että varsinkin ilmaisia liikuntamahdollisuuksia, joita voi käyttää koko perhe.
LOISTAVA PAIKKA
- Lisää palveluja ja mahdollisuuksia monipuoliseen liikuntaan
- Nyt vallitseva monipuolisuus on hyvä ja sitä tulee kehittää
- pysyköön sellanakin on, kaikkea ei pidä alistaa rahanvallan alle.
- Uusia toimintamuotoja luonnonrauhan rinnalla. Hiljainen liikuntapaikka! Toimintaa kiipeilyjä ja vesivempelitä saa olla, mutta hiljaisuus ja rauha säilyttäen. Ei siis musaa ja moottoreita.
- Hyppyrimäkeen pitäisi tehdä jotain kiipeilymestoja kun nyt seisoo tyhjänpanttina. Vanhan Olympiakeskuksen P-alueen laajentamismahdollisuus pitäisi selvittää.
- Luontoa kunnioittaen ja kahvilatoimintaa kehittäen.

Hämeenlinnan kaupungin liikuntapaikat kestävän kehityksen näkökulmasta

- arkiliikuntaa ei massatapahtumia, melua, hulinaa
- lajien monipuolisuus ettei ole pelkkä uimareiden keidas
- Lisää levähdyspaikkoja "pururadan" varrelle. Parkkipaikkoja lisää tai kuljetukset. Auto ei sovi mihinkään, en käynyt. Maauimala vain uintiin ja vesijuoksuun, nyt lasten välineet liikaa. Olen pettynyt.
- Näin on aika hyvä nyt.
- Luontoympäristön kunnioittaminen tärkeää. Moottoriajoneuvojen mölyt eivät sovi hienoon ympäristöön.
- Suunnitellusti ja kokonaisvaltaisesti alueen luonto- yms. olosuhteet huomioiden ja niitä kunnioittaen.
- Ympärivuotisia palveluja. Annetaan esim. yrittäjille mahdollisuus liiketoimintansa kehittämiseen, niin silloin nämä palvelutkin monipuolistuvat. Ei Ahvenisto rikki mene!

12. Miten tärkeänä pidätte ympäristöasioiden hallintaa kunnassa?

Vastaajien määrä: 28

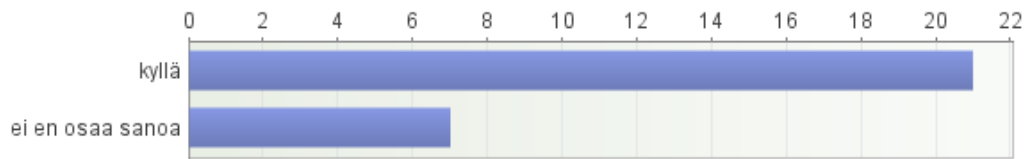
13. Millainen on hyvä elinympäristö?

Vastaajien määrä: 19

- Turvallinen, siisti, monipuolisia harrastusmahdollisuuksia mahdollistava, peruspalvelut turvattu.
- Rauhallinen, puhdas, luonnonläheinen.
- Puhdas ja terveellinen, paljon virikkeitä
- Minulla täytyy olla tilaa ympärillä. Ihmiset arvostaa erilaisia asioita.
- Voi elää turvallisesti vauvasta vaariin. Opiskella ja tehdä työtä kuten minä.
- Turvallinen, Siisti, Yörauha taattu.
- Rakennettuun ympäristöön pitää jättää keitaita rauhalle, luonnolle, kesäviileydelle.
- Minulle on tämä Loimalahti Hämeenlinnassa parasta, mutta jokainen arvottaa itse parhaan elinympäristönsä tarpeidensa mukaan ja siksi vaihtoehtoja pitää olla.
- Tasapainoinen ja turvallinen.
- Turvallinen.
- kannustaa huolehtimaan itsestään
- Puhdas, monipuolinen, rauhallinen ja ekologinen.
- rauhallinen, terveellinen, luonnonmukainen palvelut lähellä
- puhdas
- Puhdas, luonnonläheinen, virikkeellinen ja palvelut saatavissa.
- Turvallinen ja siisti sekä rauhallinen.
- luontoa lähellä, viihtyisä, turvallinen, mahdollisimman puhdas (saasteeton ja myrkytön),
- Terveellinen, kaunis, siisti ja turvallinen.
- Siisti.
- Puhdas, ottaa huomioon myös esteettömyyden ja eri ikäluokat, ei vaadi suuria panostuksia ylläpitoon, ylläpito ekologista

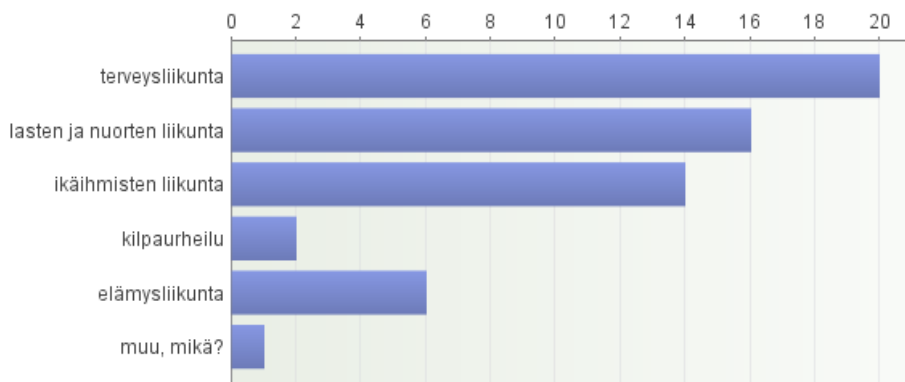
14. Tulisiko ympäristöjohtamista mielestänne kehittää Hämeenlinnan kuntaorganisaatiossa?

Vastaajien määrä: 28

15. Millaisten liikuntapalveluiden kehittämiseen mielestänne tulisi panostaa Hämeenlinnassa tulevaisuudessa?

Vastaajien määrä: 28

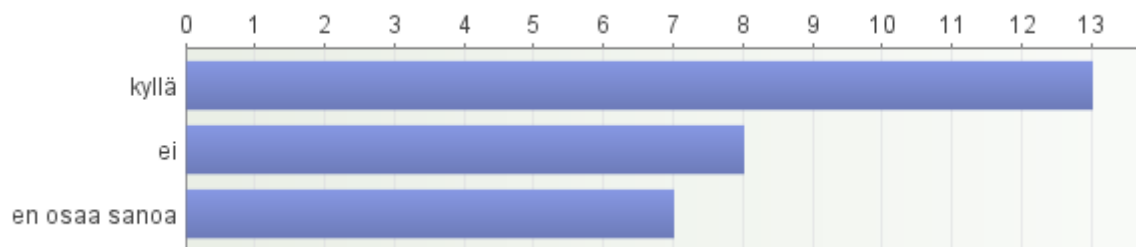

Avoimet vastaukset: muu, mikä?

- kaikkia tasapuolisesti

16. Otetaanko mielestänne kolmannen sektorin toimijat (urheiluseurat ja muut liikunta-alan toimijat) riittävästi huomioon liikuntapalveluita suunniteltaessa?

Vastaajien määrä: 28

17. Millainen on mielestänne hyvä liikuntaympäristö?

Vastaajien määrä: 16

- Monipuolinen
- Monipuolinen lähes kaikille ikäryhmille sopiva.
Varsinkin ilmaiset liikuntamahdollisuudet ovat Hämeenlinnassa hyvällä mallilla. Ranta-reitti, harjujen polut, tekosaari ja muut nuotiokodot.
- Terveellinen ja turvallinen
- Virikkeellinen motivoiva.
- Käytössä ympäri vuoden, yksinkertainen.
- Sen tietää liikkuja pathaiten itse. Tervaniemeä kiertävän polun voisi sorastaa, jotta siitä tuli turvallisempi esimerkiksi ikäihmisille.
- Monipuolinen, turvallinen.
- Mikä tahansa paikka, jossa on toimiva painovoima. Muuta ei tarvita. Tämä kyyninen vastaus johtuu siitä, etten usko liikuntamahdollisuuksien lisäämisen kasvattavan terveysliikunnan määrää.
- Monipuolinen ja matalan kynnyksen toimintaympäristö. Ulkona puistoissa kuntoliikuntavälineet ovat tärkeitä . Pyöräilyomосуhteiden parantaminen Hml:ssa keskeistä! Keskikau-pungista puuttuu pyörätiet!
- Tyyppiä: Turvallinen luontopolku, helposti vaikeasti liikkuvienkin saavutettavissa
- virikkeellinen
- Esteetön kaiken kuntoisille
- Monipuolinen ja turvallinen sekä helposti tavoitettavissa.
- Monipuolinen, hyvin hoidettu ja turvallinen.
- Jokaisen ullottuvissa, avoin ja mahdollinen kaikille.
- Ympärivuotinen.
- Monipuolinen, ilmainen/edullinen, lähellä, helppo myös aloittaa liikunnan harrastaminen